

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Π.Μ.Σ. Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ

**Ζητήματα που προκύπτουν από τις σύγχρονες τάσεις διεθνοποίησης της
αντεγκληματικής πολιτικής σε σχέση με την ποινική καταστολή και την
προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: Η περίπτωση Guantanamo**

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ

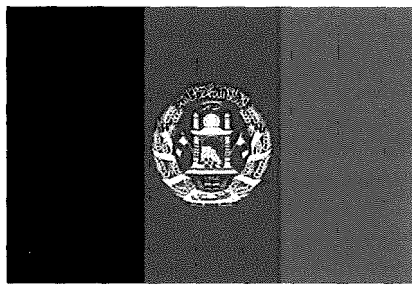
A.M. 3210M008

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΜΕΛΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ : Ομ.Καθ. Ι. ΦΑΡΣΕΛΑΚΗΣ
Δρ. Ι. ΤΣΙΓΚΑΝΟΥ

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 2011-2012

«Ο άνθρωπος γεννήθηκε λεύτερος. Κι όμως, σ' ολόκληρη τη γη είναι αλυσοδεμένος.»

Ζαν Ζακ Ρουσό

«Η ελευθερία δεν είναι δυνατή παρά μέσα σε μια χώρα, όπου το δίκαιο υπερισχύει πάνω στα πάθη.»

Ανρί Λακονντέρ

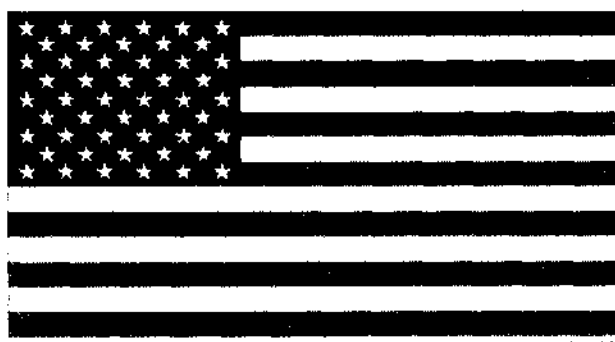
«Αι διώξεις όχι μόνον δεν ωφελούν τας αντιλήψεις των διωκόντων, αλλά τουναντίον φανατίζουν απλώς τους οπαδούς των διωκομένων ιδεών και ικανόν τμήμα του αμερολήπτου κοινού.»

Δημήτριος Μπαλάνος

«Αν είμαι ό,τι έχω και αν ό,τι έχω έχει χαθεί, τότε ποιος είμαι;»

Erich Fromm

«yo, que me figuraba el Paraiso bajo la especie de una biblioteca...»

Jorge Luis Borges

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.Περίληψη.....	σ. 6
2.Εισαγωγή.....	σ. 7-9

Μέρος Α΄

3.Αντεγκληματική Πολιτική.....	σ. 10-12
4.Παγκοσμιοποίηση.....	σ.13-39
4.1 Ορισμός Παγκοσμιοποίησης.....	σ.13-16
4.2 Κοινωνία της Παγκοσμιοποίησης και Αντεγκληματική Πολιτική.....	σ. 16-20
1.Ασφάλεια.....	σ. 21-27
2.Ομογενοποίηση-Αλληλεξάρτηση-Ολοκλήρωση-Έγκλημα.....	σ. 27-30
6.1 Διεθνικότητα στην αντιμετώπιση του εγκλήματος.....	σ. 30-39

Μέρος Β΄

7. Ανθρώπινα Δικαιώματα.....	σ. 40-52
7.1 Προστασία ατόμων υπό κράτηση.....	σ. 47-49
7.2 Αντιμετώπιση Κρατουμένων εν καιρώ πολεμικών συρράξεων (και μετά).σ.	50-52

Μέρος Γ΄

8. Τρομοκρατία-Εξουσία-Φυλακές Γκουαντάναμο	σ. 53-103
8.1 Τρομοκρατία.....	σ. 53-55
8.2 Κατάσταση εξαίρεσης-Επίκληση για μάχη.....	σ. 55-61
9. Καταστάσεις βίας-Φυλακές Γκουαντάναμο.....	σ. 62-98
9.1 Οι Κρατούμενοι του Γκουαντάναμο.....	σ. 64-67

9.2 Χώροι Κράτησης και Συνθήκες Διαβίωσης.....σ. 67-74	
9.3 Η Συλλογή των Πληροφοριών-Βασανιστήρια.....σ. 75-79	
9.4 Πνευματική και σωματική Υγεία Κρατουμένων: Παροχές και Προβλήματα.....σ. 79-85	
9.5 Δυσχέραση Επικοινωνίας: Γενικοί Περιορισμοί στην Επικοινωνία με Συγγενείς και Δικηγόρους.....σ. 85-86	
9.6 Νομιμότητα-Διαδικασίες-Δικαστική αντιμετώπιση.....σ. 86-98	
9.6.1. Φύλακες και ανακριτές.....σ. 90-91	
9.6.2. Εκδίκαση υποθέσεων.....σ. 91-98	
10. Συμπεράσματα-Επίλογος.....σ. 99-103	
11. Βιβλιογραφία.....σ. 104-105	

1.ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία πραγματευόμαστε το θέμα κατά πόσον η παγκοσμιοποίηση που αποτελεί φαινόμενο που κυριάρχησε στον 20^ο αιώνα οδήγησε σε διεθνοποίηση του εγκλήματος και της αντεγκληματικής πολιτικής η οποία με τη σειρά της οδήγησε στην δημιουργία φυλακών όπως αυτές τις βάσεις του Γκουαντάναμο, προσβάλλοντας παράλληλα τα ανθρώπινα δικαιώματα διεθνώς.

Γίνεται μια εκτενής αναφορά σε θεωρίες της παγκοσμιοποίησης, σε χαρακτηριστικά και φαινόμενα αυτής. Επίσης αναφερόμαστε στην αντεγκληματική πολιτική, θεωρίες αυτής και πως οδηγηθήκαμε τις τελευταίες δεκαετίες στην διεθνοποίηση της. Περαιτέρω υπάρχει αναφορά στα ανθρώπινα δικαιώματα όπως αυτά καθορίζονται και γίνονται πράξη διεθνώς καθώς και σε δικαιώματα που αφορούν σε άτομα που βρίσκονται υπό όποιο καθεστώς κράτησης ή αιχμαλωσίας. Στη συνέχεια γίνεται μια αναφορά στο φαινόμενο της Τρομοκρατίας, καθώς πολλές φορές έχει χρησιμοποιηθεί ως δικαιολογία για την ίδρυση των κέντρων κράτησης και ανάκρισης εντός της στρατιωτικής βάσης του Γκουαντάναμο, που έχει χαρακτηριστεί ως «φυλακή της εξαίρεσης». Κατά συνέπεια γίνεται και μια εκτενής αναφορά στην ιστορία και την ύπαρξη καταστάσεων εξαίρεσης.

Τέλος γίνεται ανάλυση στην ιστορία την πορεία και τις συνθήκες κράτησης των υπόπτων για τρομοκρατία στις φυλακές του Γκουαντάναμο. Ξεδιπλώνονται λεπτομέρειες αναφορικά με τις συνθήκες διαβίωσης, τις αλλαγές που έχουν συντελεστεί, το νομικό καθεστώς, τις δίκες και τις δυνατότητες υπεράσπισης, γεγονότα σταθμούς στην ιστορία του, καθώς και ιδιαίτερα περιστατικά αναφορικά με κρατούμενους, που φυλακίστηκαν, βασανίστηκαν, δικάστηκαν ή δεν δικάστηκαν, και απελευθερώθηκαν ή βρίσκονται ακόμη εκεί.

Κλείνοντας αναφερόμαστε στο τι μπορεί να γίνει σήμερα τόσο από τις ΗΠΑ και τα κράτη καταγωγής των κρατουμένων, όσο και από ανθρωπιστικές οργανώσεις και τον υπόλοιπο κόσμο ώστε να κλείσουν αυτές οι φυλακές, και μέχρι να κλείσουν, οι συνθήκες διαβίωσης να είναι ανθρώπινες, χωρίς να παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα στο βωμό της απόκτησης πληροφοριών για την καταπολέμηση της τρομοκρατικής δράσης της Al Qaeda και άλλων τρομοκρατικών οργανώσεων παγκοσμίως.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον εποπτεύοντα καθηγητή μου κο Γ. Νικολόπουλο για την άποψη συνεργασία, καθώς και τον καθηγητή του μαθήματος «Τέχνη και Επικοινωνία» στο τμήμα Μάρκετινγκ και επικοινωνίας της ΑΣΟΕΕ κο Αριστοτέλη Νικολαΐδη για την πολύτιμη βοήθειά του.

2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η τρομοκρατία έχει αποτελέσει ζήτημα που έχει απασχολήσει και εξακολουθήσει όλα τα μήκη και τα πλάτη της υφελίου. Στο όνομα της παγκόσμιας ασφάλειας εκπονούνται πολιτικές πρόληψης και καταστολής του εγκλήματος που συχνά αντιβαίνουν την εφαρμογή των παγκοσμίως θεσμοθετημένων και κατοχυρωμένων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Είναι γνωστό το δίλημμα που τίθεται μεταξύ ασφάλειας και ελευθερίας. Τα τελευταία χρόνια σημειώνεται έντονη στροφή προς κατασταλτικές μεθόδους αντιμετώπισης του εγκλήματος, με το αίσθημα της τιμωρητικότητας να κυριαρχεί, καθώς προβάλλεται το δίπολο ασφάλεια-ανασφάλεια, λόγω του πανικού που επικράτησε μετά την επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου του 2001.

Στα πλαίσια της υποτιθέμενης ασφάλειας ή σύγχρονη ιστορία έχει να καταδείξει μαύρα παραδείγματα καταστρατήγησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Θα έλεγε κανείς ότι οι φυλακές του Guantanamo αποτελούν ίσως το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα. Οι κρατούμενοι στερούνται των δικαιωμάτων που υπαγορεύονται από το Διεθνές δίκαιο, όπου σύμφωνα με το άρθρο 5 της τρίτης Συνθήκης της Γενεύης πρέπει να παρουσιαστούν σε αρμόδιο Δικαστήριο, καθώς και των δικαιωμάτων που εγγυάται το Αμερικανικό Σύνταγμα στους εγκληματίες, όπως η αθωότητα μέχρι αποδείξεως του αντιθέτου και η προσαγωγή σε δίκη. Περίπου 600 άνθρωποι βρίσκονται φυλακισμένοι ως ύποπτοι για Τρομοκρατία εδώ 10 χρόνια, δίχως να έχουν δικαστεί ή να τους έχει αποδοθεί κάποια κατηγορία και δίχως την δυνατότητα νομικής κάλυψης ή οικογενειακών επισκέψεων. Η αμερικανική κυβέρνηση οχυρώνεται πίσω από τη δικαιολογία πως η κράτηση δεν υφίσταται σε αμερικανικό έδαφος και επομένως θεωρείται θέμα που εμπίπτει σε ομοσπονδιακή δικαιοδοσία.

Στην παρούσα εργασία θα αναλυθούν οι τάσεις διεθνοποίησης της αντεγκληματικής πολιτικής όπως φαίνονται να εξελίσσονται και να επικρατούν τα τελευταία χρόνια στις παγκοσμιοποιημένες κοινωνίες, η ποινική καταστολή στη σημερινή της μορφή όπως εφαρμόζεται διεθνώς σε σχέση με διεθνή φαινόμενα εγκλημάτων με κυρίαρχη την τρομοκρατία, και τέλος το ζήτημα του Guantanamo, που ενώ έρχεται σε αντίθεση με τα ανθρώπινα δικαιώματα, φαίνεται πως θα μας απασχολεί για πολύ καιρό ακόμα, και οι πιθανότητες επίλυσης του διαφαίνονται ελάχιστες.

Βασικές θεωρητικές υποθέσεις της παρούσας εργασίας είναι:

- Η παγκοσμιοποίηση των κοινωνιών έχει συντελέσει σε μια διεθνοποίηση της αντεγκληματικής πολιτικής καθώς έχουν προκύψει νέες μορφές εγκλημάτων τα οποία δεν γνωρίζουν πλέον σύνορα, συνακόλουθα στην ενίσχυση της ασφάλειας

- Η αντιμετώπιση του εγκλήματος ασκείται μέσα στο πλαίσιο που πολιτικά ορίζεται από την επικράτηση της νεοφιλελεύθερης πολιτικής ιδεολογίας και την υπαναχώρηση του κράτους, χαρακτηριστικά της εποχής του Μοντερνισμού και της κοινωνίας της ελεύθερης κατανάλωσης και της πληροφωρίας.
- Στο πλαίσιο της αντιμετώπισης του εγκλήματος δίνεται έμφαση
 - α) στην αύξηση του κοινωνικού ελέγχου και της επιτήρησης που διευκολύνεται μέσω των νέων τεχνολογιών
 - β) στην ασφάλεια, δημόσια και ατομική, ως βασική έννοια οργάνωσης της κοινωνικής ζωής και στην υπαναχώρηση της κοινωνικής πρόληψης
 - γ) στην αυστηροποίηση της ποινικής αντίδρασης και στην εξουδετέρωση του δράστη
 - δ) στη διακριτική και άνιση διαχειριστική μεταχείριση συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων που χαρακτηρίζονται και κατηγοριοποιούνται από το σύνολο του συστήματος κοινωνικού ελέγχου ως εν δυνάμει εγκληματικές, όπως οι εθνικά και φυλετικά διαφορετικοί και ειδικά για την περίπτωση του Guantanamo άτομα αραβικής καταγωγής και μουσουλμανικής πίστης
- Από τις επεμβάσεις της αντεγκληματικής πολιτικής, προκύπτει συρροή προσβολών των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
- Στη βάση της ενίσχυσης της ασφάλειας επέρχονται μαζικές συλλήψεις ειδικών ομάδων ατόμων και κρατήσεις σε καθεστώς αορίστου χρόνου, με στόχο τόσο την τιμώρηση αποτροπαιών εγκλημάτων, όσο και την πρόληψη νέων

Η βασική υπόθεση αφορά στο κατά πόσο η παγκοσμιοποίηση και η παρεπόμενη διεθνοποίηση στην αντεγκληματική πολιτική επέφεραν τη δημιουργία τόπων όπως οι φυλακές κράτησης του Γκουαντάναμο, όπου στο βωμό της ασφάλειας, της πρόληψης παγκόσμιων εγκληματικών απειλών, βλέπε τρομοκρατία, και της «απονομής δικαιοσύνης» παραβιάζονται τα διεθνώς κατοχυρωμένα ανθρώπινα δικαιώματα και υφίσταται τρομερή κακομεταχείριση ανθρώπων ώστε να επιτευχθεί ο επιθυμητός στόχος. Επίσης κατά πόσον είναι δυνατόν τα αποτελέσματα που θα προκύψουν από την παράνομη κράτηση ατόμων να οδηγήσουν σε επανατροφοδότηση αυτών των ενεργειών και τη δημιουργία νέων παρόμοιας μορφής και σκοπών εγκαταστάσεων με το Γκουαντάναμο σε άλλες περιοχές (βλέπε Abu Ghraib).

Μεθοδολογία:

Η έρευνα είναι βιβλιογραφική. Βασίστηκε σε επιλογή και επεξεργασία βιβλίων, άρθρων και συνεντεύξεων και διαδικτυακού υλικού, που αφορούσαν στα θέματα που μας απασχολούν. Επίσης χρησιμοποιήθηκαν και κατάλογοι με σημαντικά γεγονότα όσον αφορά τις εξελίξεις στο Γκουαντάναμο. Τέλος σημαντική υπήρξε και η παρακολούθηση του ντοκιμαντέρ του Σ. Κούλογλου για την εκπομπή Ρεπορτάζ χωρίς σύνορα με τίτλο «Από το Γκουαντάναμο στην κόλαση του Άμπου Γκράιμπ», καθώς και της ταινίας “The Road to Guantanamo”.

Αρχικά είναι απαραίτητο να αναφερθούμε στο τι συνιστά η αντεγκληματική πολιτική και κατόπιν στο φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης που κυριαρχεί τις τελευταίες δεκαετίες, με μια από της συνέπειες του φαινομένου αυτού να αποτελεί η έντονα κυριαρχούσα τάση της διεθνοποίησης της αντεγκληματικής πολιτικής.

Λέξεις κλειδιά: Γκουαντάναμο, *detainee*, αντεγκληματική πολιτική, παγκοσμιοποίηση, ανθρώπινα δικαιώματα, ασφάλεια, κατάσταση εξαίρεσης, τρομοκρατία, φυλάκιση, κέντρο κράτησης, *habeas corpus*

ΜΕΡΟΣ Α΄

3. ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Τις τελευταίες δεκαετίες σημειώνεται ολοένα αυξανόμενη τάση αλλαγής της πολιτικής αντιμετώπισης των εγκλημάτων. Οι δικαιοδοσίες και οι αποφάσεις μετακινούνται από την απόλυτη κυριαρχία του εθνικού κράτους είτε σε αποκεντρωτικές δομές, είτε σε δομές πέρα και πάνω από αυτό, δηλαδή διεθνείς οργανισμούς, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ). Οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις, οι αλλαγές στις μορφές εγκλημάτων και πιο ειδικά η εποχή της παγκοσμιοποίησης που διανύουμε-παγκοσμιοποίηση που αφορά στην επέκταση των εμπορικών συναλλαγών και των επικοινωνιών -έχουν συντελέσει στην ανάγκη μιας παγκόσμιας θεώρησης και αντιμετώπισης του εγκλήματος.

Η προσχώρηση των κρατών σε διεθνείς οργανισμούς και διεθνή συμβατικά κείμενα με πρόβλεψη διακρατικών και υπερκρατικών παρεμβάσεων στην αντεγκληματική πολιτική οδηγεί στην ανάδειξη του στοιχείου της διεθνικότητας στις διαδικασίες σχεδιασμού και εφαρμογής της από ένα κράτος. Όπως μπορεί να διαπιστωθεί και από το ελληνικό σύνταγμα (βλέπε άρθρο 28) πρόκειται για κανόνες που λειτουργούν περισσότερο ως επιταγές ή περιορισμοί οι οποίοι εσωτερικεύονται στην έννομη τάξη από το ίδιο το κράτος.

Εφόσον τα σύνορα αμβλύνονται και οι μετακινήσεις ατόμων και πληροφοριών καθίστανται ευκολότερες, γεγονός που θεωρείται πως έχει οδηγήσει σε μετάλλαξη, διευκόλυνση και διεθνοποίηση του εγκλήματος, έχει κριθεί απαραίτητο πως το διεθνές έγκλημα απαιτεί και διεθνή αντιμετώπιση. Οι λόγοι που έχουν επικληθεί για την επέκταση του ποινικού πεδίου πέρα από τα όρια της κρατικής κυριαρχίας αφορούν σε πιο αποτελεσματική κατοχύρωση της ασφάλειας των πολιτών¹. Το ζήτημα της “ασφάλειας” έχει απασχολήσει πολύ τις κοινωνίες σε διεθνές επίπεδο, ακόμα περισσότερο μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου στη Νέα Υόρκη

Ο Nelken αναφέρει πως ο νόμος δύναται να είναι το πιο τοπικό και το πιο καθολικό ή διεθνοποιημένο από τα πολιτιστικά φαινόμενα². Καθώς το έγκλημα δεν γνωρίζει πια σύνορα συνεπάγεται πως και το σύστημα ποινικής αντιμετώπισης δεν μπορεί να υφίσταται πλέον αποκλειστικά σε εθνικό πλαίσιο, αλλά οφείλει να δημιουργηθεί ένα κοινό μέτωπο αντιμετώπισης³.

¹ Βλ. Νικολόπουλος Γ., Πέρα από το κράτος: Όψεις και αντινομίες του ευρωπαϊκού κοινωνικού ελέγχου, Τμητικός τόμος για τον Ι. Μανωλεδάκη, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Σάκκουλας, 2007, σ. 1131

² Nelken D., The Globalization of Crime and Criminal Justice, *Current Legal Problems*, 1997, Vol. 50, p. 251

³ Nelken D., The Globalization of Crime and Criminal Justice, *Current Legal Problems*, 1997, Vol. 50, σ. 252

Σύμφωνα με τη M. Delmas-Marty οι στρατηγικές που παγκοσμίως διαμορφώνονται προς αντιμετώπιση του εγκλήματος απαιτούν τη δημιουργία διεθνούς δικαστικής απάντησης σε αυτό, κυρίως όσον αφορά εγκλήματα που προσβάλλουν αξίες παγκοσμίως αναγνωρισμένες⁴. Το αποκαλούμενο παγκόσμιο έγκλημα απαιτεί αντιστοίχως και μια παγκόσμια μορφή απονομής δικαιοσύνης. Το παγκόσμιο σύστημα απονομής δικαιοσύνης οφείλει να στηρίζεται στη πρωτίστως νομιμότητα, όπως αυτή διαμορφώνεται από τους διεθνείς νόμους και ειδικότερα αυτούς που αφορούν την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων παγκόσμια μορφή δικαιοσύνης όπως αναφέρει έχει 2 επίπεδα νομικής εγκυρότητας, και φυσικά στην αποτελεσματικότητα βάσει των νόμων και των συνεπειών που απορρέουν από κάθε δράση που βασίζεται σε αυτούς.⁵ Η ίδια οριοθετεί το πεδίο της αντεγκληματικής πολιτικής ως «το σύνολο των διαδικασιών, μέσω των οποίων το κοινωνικό σώμα οργανώνει τις απαντήσεις του στο εγκληματικό φαινόμενο»⁶

Η αντεγκληματική πολιτική δεν συνιστά ένα αυτόνομο σύστημα μέσα στο κοινωνικό σύνολο, αλλά ένα υποσύστημα το οποίο βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με το υφιστάμενο κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό και πολιτισμικό επίπεδο ενός συγκεκριμένου τόπου σε μια δεδομένη χρονική στιγμή. Κατά συνέπεια οι εξελίξεις στην αντεγκληματική πολιτική συνδέονται με ένα γενικότερο ερμηνευτικό πλαίσιο το οποίο περιλαμβάνει το σύγχρονο ρόλο του εθνικού κράτους, τη διακυβέρνηση, τη διακινδύνευση, τις πολιτικές ασφάλειας, την παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος και το διεθνή χαρακτήρα της αντιμετώπισής του, το φόβο του εγκλήματος, τα Μ.Μ.Ε., τις στάσεις των πολιτών, το πολιτισμικό επίπεδο και τους ευρύτερους κοινωνικούς μετασχηματισμούς.

Ο Garland όσον αφορά την αντεγκληματική πολιτική θεωρεί ότι το φαινόμενο της εγκληματικότητας, φαινόμενο στο οποίο ειδικότερα στις προηγούμενες δεκαετίες σημειώθηκαν αυξητικές τάσεις, συνετέλεσε σε προσβολή των ορίων στη δύναμη και την εξουσία του κράτους, το οποίο επέλεξε να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα προσαρμόζεται με 2 τρόπους:

- μέσω της αυξημένης τιμώρησης
- και μέσω της διαχείρισης του εγκλήματος σε τοπικό και ατομικό επίπεδο (ασφάλεια, επιτήρηση, κοινοτική πρόληψη, ιδιωτικός τομέας)

Επίσης ο Wacquant εστιάζοντας κυρίως στις αυξητικές τάσεις τιμώρησης, αναφέρεται στα χαρακτηριστικά του νεοφιλελεύθερου κράτους και στην υποχώρηση του κράτους πρόνοιας, το οποίο έδωσε τη θέση του στο λεγόμενο 'ποινικό κράτος'.

⁴ Delmas-Marty M., Global Crime Calls for Global Justice, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, Vol. 10/4, Netherlands, 2002, p. 293

⁵ Delmas-Marty M., ο.π., Global Crime Calls for Global Justice, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, Vol. 10/4, Netherlands, 2002, σ. 287

⁶ Delmas-Marty, M. (1991), Πρότυπα και Τάσεις Αντεγκληματικής Πολιτικής, Νομική Βιβλιοθήκη,

Ο Η. Δασκαλάκης θεωρεί πως αναφορικά με τα προβλήματα που προκύπτουν από το φαινόμενο της εγκληματικότητας, οι καλύτερες δυνατές λύσεις ανακαλύπτονται και οργανώνονται ορθολογικά από την επιστήμη και την τέχνη και περαιτέρω «για αντεγκληματική πολιτική μπορεί να μιλήσει κανείς από τη στιγμή κατά την οποία η αντίδραση κατά του εγκλήματος παύει να υπακούει σε τυφλούς συγκινησιακούς μηχανισμούς και να εκδηλώνεται αποκλειστικά με τη χρήση της δύναμης, και αρχίζει να διαπλάθεται ορθολογικά, ως σκόπιμη δράση που αποβλέπει στην επίτευξη ορισμένων στόχων»⁷

Ακόμα ένας ορισμός για την αντεγκληματική πολιτική δίνεται από το Συμβούλιο της Ευρώπης και αφορά στο σύνολο των μέτρων που στοχεύουν στην προστασία της κοινωνίας από την εγκληματικότητα, και φροντίζουν τόσο για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων του θύματος όσο και για τη μελλοντική εξέλιξη του εγκληματία⁸.

Στην πρώτη σύσκεψη Αντεγκληματικής Πολιτικής του Συμβουλίου της Ευρώπης, το 1975, ο Marc Ancel τονίζει πως η αντεγκληματική πολιτική αφορά σε ένα συναρτημένο και λογικό σύστημα αντεγκληματικής κοινωνικής αντίδρασης και όχι σε τυχαίες και ασυνεχείς απαντήσεις. Υπογραμμίζεται την αναγκαιότητα να συμπεριληφθούν τα προβλήματα πρόληψης και το σύστημα της καταστολής ταυτόχρονα⁹.

Η αντεγκληματική πολιτική αφορά σε κάθε μέτρο κοινωνικού ελέγχου που στοχεύει «στον καθορισμό των ποινικά κολάσιμων πράξεων στην πρόληψη και στην καταστολή τους» καλύπτει τα επίπεδα της πρωτογενούς εγκληματοποίησης ή απεγκληματοποίησης, αξιολογώντας ορισμένα αγαθά για τα οποία θεσπίζονται ποινικοί κανόνες, αλλά και τα επίπεδα δευτερογενούς εγκληματοποίησης (ποινικοποίησης ή αποποινικοποίησης), που αφορά στη δραστηριοποίηση (ή μη δραστηριοποίηση) του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, αλλά και όλων των εξωποινικών φορέων (διοικητικές δομές, θεραπευτικές μονάδες, 'κοινωνία των πολιτών', κ.α.) που εμπλέκονται με την αντίδρασή τους στο έγκλημα¹⁰.

⁷ Δασκαλάκης, Η. (1985), *Μεταχείριση του εγκληματία*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, σ. 21

⁸ Conseil de l' Europe, *La participation du public a la politique criminelle*. Strasbourg, 1984, βλέπε σε Τσήτσουρα, Α. (1994), *Σχέσεις μεταξύ αντεγκληματικής πολιτικής και εγκληματολογικής έρευνας*, στο Κουράκης, Ν. (επιμ.), (1994), *Αντεγκληματική πολιτική*, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ. 63 Πρόκειται για μια αντεγκληματική πολιτική που αφορά την πρόληψη, τον δράστη και το θύμα.

⁹ Delmas-Marty, M. (1991), *Πρότυπα και Τάσεις Αντεγκληματικής Πολιτικής*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σ. 28

¹⁰ Νικολόπουλος, Γ., *Πανεπιστημιακές σημειώσεις για το μάθημα «Στοιχεία για τη μελέτη της Αντεγκληματικής πολιτικής ιδιαίτερα στον ευρωπαϊκό χώρο και δικαιώματα του ανθρώπου»*, Ενότητες 1-4, Πανεπιστημιακές σημειώσεις, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Αθήνα, 2011, σελ. 1-4.

3. ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

4.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

Μιλώντας για τη διεθνοποίηση του εγκλήματος, η παγκοσμιοποίηση θεωρείται ως μια διαδικασία πέρα και έξω από έλεγχο, η οποία δημιουργεί τεράστιες ευκαιρίες ανάπτυξης για το οργανωμένο έγκλημα με χαρακτηριστικές μορφές αυτές της τρομοκρατίας, της κατασκοπείας οιασδήποτε μορφής, εμπόριο ναρκωτικών, όπλων και ανθρώπων, την πορνογραφία, τις διαδικτυακές απάτες, τα εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος κ.ο.κ.

Ο M. Walters ορίζει την παγκοσμιοποίηση ως κοινωνική διαδικασία κατά την οποία μειώνονται οι εδαφικοί περιορισμοί στις κοινωνικές και πολιτισμικές συμφωνίες με τα άτομα να έχουν πλήρη επίγνωση. Η παγκοσμιοποίηση έχει τόσο υποκειμενικά όσο και αντικειμενικά στοιχεία¹¹. Χαρακτηριστική είναι η ύπαρξη μεγάλου βαθμού διαφοροποίησης καθώς και χαλαρών πολιτισμικών προτιμήσεων, και ανεκτικότητας στην ποικιλία και την ατομική επιλογή. Πιθανολογείται πως ο τόπος θα πάψει να παίζει ρόλο και να είναι σημαντικός για την εξέλιξη και αντιμετώπιση της εγκληματικής δραστηριότητας. Στην παρούσα φάση ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο πως το έγκλημα και η δικαιοσύνη διαμορφώνονται ή αντιστέκονται από αυτές τις τάσεις. Οι τεχνολογίες της επικοινωνίας επηρέαζαν κάθε πλευρά της παγκοσμιοποίησης από την εποχή ακόμη της εμφάνισης της τυπογραφίας. Αποτελούν βασική παράμετρο στην αναστοχαστικότητα της νεωτερικότητας και στις ασυνέχειες που διαχώρισαν το μοντέρνο από το παραδοσιακό¹².

Ο A. Giddens(1990) με την έννοια της παγκοσμιοποίησης αναφέρεται στην ενδυνάμωση των κοινωνικών σχέσεων που συνδέουν μακρινούς τόπους με τέτοιο τρόπο ώστε γεγονότα που συμβαίνουν σε μια περιοχή να οφείλουν την ύπαρξή τους σε συμβάντα που λαμβάνουν χώρα πολύ μακριά και το αντίστροφο¹³. Δηλαδή τα επίπεδα του εγκλήματος που σημειώνονται σε μια περιοχή επηρεάζονται από παράγοντες όπως το παγκόσμιο χρήμα και την κίνηση των αγαθών στις αγορές. Ο ίδιος χαρακτηρίζει την παγκοσμιοποίηση ως κομμάτι του Μοντερνισμού, με την έννοια της αναπροσαρμογής σχέσεων στο χώρο και στο χρόνο βάσει ενδείξεων όπως το χρήμα, τα ΜΜΕ κ.ο.κ., καθώς κάθε αλλαγή στις σχέσεις κοινωνίας-πολίτη, έχει πιθανές επιπτώσεις στο έγκλημα και τον κοινωνικό έλεγχο. Επομένως το περιεχόμενο της παγκοσμιοποίησης εμπεριέχει πολιτικές, πολιτισμικές και οικονομικές όψεις.

¹¹ Nelken D., ο.π., p. 257

¹² Giddens A., *Οι συνέπειες της νεωτερικότητας*, μτφ. Μερτίκας Γ., Αθήνα, εκδόσεις Κριτική, 2001, σ. 99

¹³ Nelken D. ο.π., αλλά και Aas K. F., *Global Criminology, The SAGE Handbook of Criminological Theory*, Sage, 2010, p. 429

Ο Wallerstein ασχολείται επίσης με την έννοια της παγκοσμιοποίησης. Σύμφωνα με αυτόν η ανάδυση του καπιταλισμού εγκαινιάζει μια διαφορετική, πραγματικά παγκόσμια τάξη πραγμάτων που βασίζεται περισσότερο στην οικονομική παρά στην πολιτική εξουσία¹⁴. Αναφέρεται στον καθορισμό του καπιταλιστικού συστήματος από εμπορικές και οικονομικές φύσεως σχέσεις, οι οποίες είναι αποφασιστικές για το ποιες χώρες ανήκουν σε ποιο κομμάτι του συστήματος¹⁵. Ο καπιταλισμός εδραιώθηκε στα πρώτα στάδια της μοντέρνας περιόδου όντας εξαρχής υπόθεση της παγκόσμιας οικονομίας και όχι των εθνών κρατών, καθώς οι επιδιώξεις του κεφαλαίου δεν καθορίζονται από εθνικά σύνορα.

Σημειώνει ότι οι αλλαγές στο εθνικό σύστημα, την παγκόσμια στρατιωτική τάξη και την διεθνή κατανομή την εργασίας και των ανταλλακτικών σχέσεων αναμένονται να έχουν συνέπειες στο είδος και τα επίπεδα εγκλήματος. Από μια εγκληματολογική προσέγγιση κρίνεται απαραίτητο να εξεταστεί πως η καταναλωτική ιδεολογία αυξάνει τις προσδοκίες χωρίς απαραίτητα να προσφέρει το εισόδημα προς ικανοποίηση τους¹⁶. Η πολιτεία χάνει την επιρροή της καθώς η πολιτική δράση ολοένα κυριαρχείται από τις παγκόσμιες οικονομικές και καταναλωτικές αγορές και οι κυβερνήσεις συναντούν ιδιαίτερες δυσκολίες στο να εκπονήσουν νομικές πολιτικές κανονικότητας που δεν συμβαδίζουν με αντίστοιχες άλλων κρατών.

Οι Πλουραλιστές θεωρούν ότι μια πληθώρα παραγόντων, και όχι μόνο τα κράτη, δύναται να ασκήσει επιρροή στην παγκόσμια σκηνή. Η κρατική κυριαρχία αναφορικά με τις διεθνείς σχέσεις διαβρώνεται από πάνω και κάτω. Διεθνείς κοινοτικοί οργανισμοί (όπως η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τις οργανώσεις των Ηνωμένων Εθνών), έχουν δημιουργήσει πρόσφορες συμμαχίες και να δημιουργούν κρατικές πολιτικές μαζί βάσει κοινών συμφερόντων, που μερικές φορές επαναπροσδιορίζονται ή αντικρούονται με τα «εθνικά» συμφέροντα. Ανεξάρτητες ομάδες, όπως ομάδες πίεσης και πολυεθνικές εταιρείες, αρχίζουν να γίνονται σημαντικοί παίκτες στην παγκόσμια σκηνή από μόνοι τους, χωρίς κατ' ανάγκην να ενεργούν σε συμφωνία με την αντίστοιχη εθνική κυβέρνηση τους. Οι Πλουραλιστές βασίζονται στην πολιτική φιλοσοφία του Φιλελευθερισμού για να υποστηρίξουν ότι η ανηθικότητα του το εθνικού συμφέροντος δεν αποτελεί ένα κατάλληλο οδηγό για την εξωτερική πολιτική. Μεμονωμένοι άνθρωποι ευημερούν από τα αμοιβαία οφέλη που εμπεριέχει η συνεργασία και θα βρείτε τα συμφέροντά τους εξυπηρετούνται καλύτερα σε έναν κόσμο στον οποίο τα κράτη και τα συμφέροντά τους, όπως ορίζονται από τις κυβερνήσεις τους, έπαψαν να υπαγορεύουν τη ζωή τους.

Οι οικονομικές ανησυχίες, παρά η επίδειξη στρατιωτικής δύναμης, να καθορίσει τη μοίρα των λαών του κόσμου και πάντα αυτό γινόταν. Από αυτή την άποψη η παγκοσμιοποίηση δεν είναι

¹⁴ Giddens A., *Οι συνέπειες της νεωτερικότητας*, μτφ. Μερτίκας Γ., Αθήνα, εκδόσεις Κριτική, 2001, σ. 89, βλέπε υποσημείωση

¹⁵ Όπου το μοντέρνο παγκόσμιο σύστημα διαίρεται σε 3 συστατικά τμήματα: το κέντρο, την περιφέρεια και την ημιπεριφέρεια)

¹⁶ Nelken D. ο.π., p. 259

κάτι νέο, αυτό είναι απλώς η τελευταία φάση της διαδικασίας εκμετάλλευσης των «μη εχόντων» από τους «έχοντες» του κόσμου. Ο ιμπεριαλισμός δεν είναι ένα απομεινάρι μιας άλλης εποχής, αλλά μια επίμονη λειτουργία ενός παγκόσμιου συστήματος που έχει δημιουργηθεί από την καπιταλιστική λογική του ολοένα αυξανόμενου κέρδους. Από μια μαρξιστική (ή στρουκτουραλιστική) προοπτική ο διακρατικός ανταγωνισμός αποτελεί μια ευθεία οπτική του «ανταγωνισμού» μεταξύ των πλούσιων λαών του κόσμου (το μεγαλύτερο μέρος του ανεπτυγμένου κόσμου και ένα μικρό κλάσμα των ελίτ σε λιγότερο ανεπτυγμένο κόσμο) και οι φτωχών, στην οποία υπάρχει σταθερά μόνο ένας νικητής.

Οι Μαρξιστές βλέπουν τις διεθνείς σχέσεις συνώνυμες με έρευνες ασφάλειας, καθώς η ανθρώπινη και παγκόσμια ασφάλεια μπορούν να προκύψουν μόνο από παγκόσμια δομική αλλαγή. Οι στρατιωτικές στρατηγικές υπηρετούν περισσότερο παγκόσμια οικονομικά συμφέροντα παρά συμφέροντα εθνικής ασφάλειας. Οι τύχες των ατόμων καθορίζεται όχι τόσο στα κράτη τους, αλλά στο ευρύτερο παγκόσμιο σύστημα και μόνο μέσω μιας παγκόσμιας σοσιαλιστικής επανάστασης θα μπορούσαν να βελτιώσουν τις προοπτικές τους.

Μέσω του Κοινωνικού Κονστρουκτιβισμού άρχισε να υποστηρίζεται πως οι παράγοντες της παγκόσμιας σκηνής ίσως δεν ακολουθούν πραγματικά οποιοδήποτε είδος ορθολογικής σεναρίου, γραμμένου στη γλώσσα της ιδιοτέλειας, του αμοιβαίου συμφέροντος ή που να υπαγορεύεται από την οικονομική κατάσταση.

Κατά τον Giddens τέσσερις είναι οι διαστάσεις της παγκοσμιοποίησης:

- σύστημα εθνών-κρατών
- παγκόσμια καπιταλιστική οικονομία
- διεθνής καταμερισμός εργασίας
- παγκόσμια στρατιωτική τάξη πραγμάτων

Όπως αναφέρεται στην Aas¹⁷, κατά τους Ericson & Stehr (2000), η έννοια της παγκοσμιοποίησης περιλαμβάνει μια πολιτική κατηγορία επίπληξης, πολιτισμική κατηγορία φόβου, οικονομική κατηγορία ευκαιρίας και επιχείρησης. Ο Sheptycki (2005) πάλι προτιμά τον όρο *διεθνοποίηση* (έναντι του όρου *παγκοσμιοποίηση*) προτείνοντας πως οι διεθνικές πρακτικές επιδρούν στις ανθρώπινες σχέσεις με ποικίλους τρόπους σε διαφορετικά μέρη.

Ο Roland Robertson προχωρά ένα βήμα πιο μπροστά προτείνοντας τον όρο *glocalization* (συνδυασμό των λέξεων *globalization* και *local*). Με τον όρο αυτό αντιπροσωπεύεται η ευελιξία μεταξύ παγκόσμιου και τοπικού, καθολικού και εξειδικευμένου (μερικού). Κατά τον Robertson ο παγκόσμιος μετασχηματισμός περιλαμβάνει έτσι όχι μόνο τις διαδικασίες «από επάνω προς κάτω» της νεοφιλελεύθερης ηγεμονίας και της ομογενοποίησης, αλλά και τις αντίστοιχες με αντίστροφη

¹⁷ Aas K., *Global Criminology, The SAGE Handbook of Criminological Theory*, Sage, 2010, p. 428

κατεύθυνση, «από κάτω προς επάνω», που αφορούν στη διεθνική συνδετικότητα, στην πολιτισμική αλλαγή και την αντίσταση(βλέπε Dela Porta et al. 2007, Flynn και Brotherton, 2008). Όσον αφορά στη διεθνοποίηση της αντεγκληματικής πολιτικής, η εφαρμογή προέρχεται από το εθνικό πολιτισμικό περιβάλλον που την παράγει (Melossi 2004). Οι ποινικές πολιτικές εξελίσσονται και προβάλλει η δημιουργία διεθνικών ποινικών πολιτικών. Άλλωστε η παγκοσμιοποίηση αφορά σε μια σειρά από διασυνοριακές συνδέσεις που κάποτε αλληλοενθαρρύνονται έως συγκρούονται. Σύμφωνα με τον Urry(2002) αποτελεί μια μη ολοκληρωμένη διαδικασία που προβληματίζει σταθερές, δεδομένες και στατικές έννοιες της κοινωνικής τάξης¹⁸.

Η παγκοσμιοποίηση σε συνδυάστηκε με τη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας, και έφερε τους ανθρώπους πιο κοντά, διευκόλυνε την επικοινωνία, περιόρισε εμπόδια που σχετίζονταν με το χώρο και το χρόνο αλλά ταυτόχρονα διευκόλυνε εγκληματικές δραστηριότητες και συνετέλεσε στο φόβο και την ενίσχυση μέτρων ασφαλείας και παρακολούθησης των ατόμων. Οι εκμηχανισμένες τεχνολογίες της επικοινωνίας επηρέασαν ριζικά κάθε πλευρά της παγκοσμιοποίησης αφότου πρωτοεμφανίστηκε η μηχανική τυπογραφία στην Ευρώπη. Αποτελούν βασική παράμετρο στην αναστοχαστικότητα της νεωτερικότητας και στις ασυνέχειες που διαχώρισαν το μοντέρνο από το παραδοσιακό¹⁹.

4.2 ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Δεν είναι μόνο οι εξελίξεις στις τεχνολογίες των επικοινωνιών και των μεταφορών που διαμορφώνουν τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης, αλλά επιπλέον και τα αποτελέσματα της κοινωνικής και πολιτικής δραστηριότητας. Η αντεγκληματική πολιτική αποτελεί κατεξοχήν εκδήλωση της ποινικής εξουσίας, που ανήκει προνομιακά στο κράτος, και αποτελεί ειδική μορφή του κοινωνικού ελέγχου. Η συνολική άσκηση του κοινωνικού ελέγχου στο εσωτερικό ενός κοινωνικού σχηματισμού επεκτείνεται «πέραν ενός κράτους που τη διαθέτει προνομιακά(patrimonialisme)» ενεργοποιώντας ποικίλους θεσμούς και διαδικασίες κοινωνικοποίησης και ελέγχου της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς. Σύμφωνα με την αντίληψη του ποινοκεντρισμού, οι διαδικασίες του κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος αναπτύσσονται αποκλειστικά από το ΣΑΠΔ με εργαλείο την επιβολή ποινών ιδίως στερητικών της ελευθερίας. Ωστόσο, καταρρίπτεται η αντίληψη της κρατικής αποκλειστικότητας στην άσκηση του κοινωνικού ελέγχου και καταδεικνύεται η αναποτελεσματικότητα μιας συγκεντρωτικής κοινωνικής ρύθμισης.

Οι τάσεις που αφορούν σε αποκρατικοποίηση του κοινωνικού ελέγχου είτε πρόκειται για

¹⁸ Aas K., p.429-430

¹⁹ Giddens A., *Οι συνέπειες της νεωτερικότητας*, μτφ. Μερτίκας Γ., Αθήνα, εκδόσεις Κριτική, 2001, σ. 99

υπερεθνικές και διεθνικές, που υπερβαίνουν το εθνικό κράτος, είτε για αποκεντρωτικές, που αναπτύσσονται στο εσωτερικό του, και οδηγούν σε σημαντικές ανισορροπίες στις οριοθετήσεις μεταξύ των λειτουργιών του ποινικού δικαίου, της αντεγκληματικής πολιτικής και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το ποινικό δίκαιο παύει να λειτουργεί ως όριο της αντεγκληματικής πολιτικής (γινόμενο υποχέριο της) και χάνει τον εγγυητικό ρόλο του και παράλληλα διακυβεύεται η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως ορίου του ποινικού δικαίου²⁰.

Η διαδικασία της διεθνοποίησης του ποινικού δικαίου αναπτύσσεται τόσο οριζόντια σε σχέση με τα εθνικά συστήματα απονομής ποινικής δικαιοσύνης-και συνίσταται κατά κύριο λόγο στην ανάπτυξη δικτύων διακυβερνητικής συνεργασίας μεταξύ κρατών-όσο και κάθετα (υπερεθνοποίηση), με τη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής βαθμίδας εξουσίας που υπερβαίνει το άθροισμα των κρατών και λαμβάνει αποφάσεις ως προς τη διαμόρφωση της ποινικής πολιτικής, αποδυναμώνοντας ταυτόχρονα την εθνική ποινική αρμοδιότητα του εκάστοτε κράτους²¹. Υπερκρατικές και διακρατικές δομές διαχειρίζονται πλέον εθνικές και παγκόσμιες ανησυχίες γύρω από τη διακυβέρνηση της ανασφάλειας. Τα κοινά καθημερινά προβλήματα προσλαμβάνονται μέσα από το πρίσμα της διεθνοποίησης των έντονα τοπικών μορφών εγκληματικότητας και αταξίας όπως αναφέρει και ο Α. Crawford²². Η παγκοσμιότητα διαχέεται στην τοπικότητα ενώ ταυτόχρονα η τοπικότητα αποτελεί το πρώτο φίλτρο με το οποίο προσλαμβάνονται και κατανοούνται οι παγκόσμιες τάσεις. Πέρα από την έμφαση των ευρωπαϊκών αντεγκληματικών πολιτικών στα λεγόμενα “διασυνοριακά εγκλήματα”, επίσης έντονο ενδιαφέρον προσελκύουν συνήθεις βίαιες συμπεριφορές σε τοπικό επίπεδο, όπως αταξίες και αντικοινωνικότητες²³.

Κατά τον Nelken συντελείται ομογενοποίηση της δικαιοσύνης ως συνέπεια της παγκοσμιοποίησης. Έχουμε την υπέρβαση των κρατικών ορίων του ποινικού πεδίου και την ανάπτυξη του σε περιφερειακά, διακρατικά και υπερκρατικά επίπεδα διακυβέρνησης²⁴. Βρισκόμαστε σε μια φάση διεθνοποίησης του ποινικού δικαίου²⁵ όπου αποσυνδέεται το κράτος και η ποινική εξουσία.

Πρόκειται για θεμελιώδη διάσταση της νεωτερικής κατάστασης την οποία ο Giddens ονομάζει χωροχρονική αποστασιοποίηση, που αφορά στο τρόπο με τον οποίο η κοινωνική ζωή διευθετείται στο χώρο και στο χρόνο. Με την έννοια αυτή περιγράφεται η χωρική και χρονική διευθέτηση της κοινωνικής ζωής, οι πολυσύνθετες σχέσεις ανάμεσα στην “επιτόπια συμμετοχή” (καταστάσεις συμπαρουσίας) και στην “εξ αποστάσεως αλληλεπίδραση” (σε σχέσεις παρουσίας και

²⁰ Νικολόπουλος Γ., ο.π., σ. 1142

²¹ Νικολόπουλος Γ., ο.π., σ. 1135

²² Νικολόπουλος Γ., ο.π., σ. 1139

²³ Άλλωστε αποτελούν τους κύριους τροφοδότες του ‘φόβου του εγκλήματος’ και του αισθήματος ανασφάλειας. Βλ/ Ζαραφωνίτου Χ., Ανασφάλεια και επέκταση του κοινωνικού ελέγχου: ποινικοποίηση των ‘αντικοινωνικοτήτων’ και της ‘αταξίας’, *Ποινικός λόγος*, 2004, τεύχος 4, σ. 2049-2059

²⁴ Νικολόπουλος Γ., ο.π., σ. 1129

²⁵ Και συναντούμε συχνά τους όρους “διεθνοποίηση”, “υπερεθνοποίηση”, “εξευρωπαϊσμό”

απουσίας)²⁶. Κατά συνέπεια οι σχέσεις μεταξύ επιτόπιων και απομακρυσμένων κοινωνικών μορφών η συμβάντων επεκτείνονται αντιστοίχως. Βιώνεται μια μετάβαση από τη νεωτερική σε μετανεωτερική ποινικότητα, με στοιχεία ρήξης και συνέχειας με την προηγούμενη: Τα πρώτα αφορούν στην υποχώρηση του κράτους ως αποκλειστικού φορέα θέσπισης και εφαρμογής ποινικού κανόνα, τα δεύτερα στη διαιώνιση της ποινικής λογικής ως τρόπους διευθέτησης κοινωνικών συγκρούσεων και προβληματικών καταστάσεων, με το εθνικό κράτος να αναλαμβάνει συχνά παγκόσμια αρμοδιότητα για την κατασταλτική αντιμετώπιση των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας. Υφίσταται στροφή των προταγμάτων της αντεγκληματικής πολιτικής από την κανονικοποίηση εξατομικευμένων παραβατών στην αποτελεσματικότερη διαχείριση μορφών συλλογικής διακινδύνευσης.

Η νεωτερικότητα παγκοσμιοποιεί εγγενώς. Ιδιαίτερος εμφανές σε μερικά από τα βασικότερα χαρακτηριστικά των μοντέρνων θεσμών, ιδίως στην αναστοχαστικότητα και την αποσύνδεση. Το επίπεδο της χωροχρονικής αποστασιοποίησης, είναι πολύ μεγαλύτερο στη μοντέρνα εποχή συγκριτικά με παλαιότερες ιστορικές περιόδους. Η παγκοσμιοποίηση αναφέρεται ουσιαστικά σε αυτή την επεκτατική διαδικασία, αφού οι τρόποι σύνδεσης ανάμεσα σε διαφορετικά κοινωνικά πλαίσια ή περιοχές δικτυώνονται σε ολόκληρη την επιφάνεια του πλανήτη.

Η παγκοσμιοποίηση ορίζεται επομένως ως η επίταση των παγκόσμιων κοινωνικών σχέσεων που συνδέουν απομακρυσμένες τοπικότητες ούτως ώστε τοπικά συμβάντα να διαμορφώνονται από συμβάντα που λαμβάνουν χώρα μίλια μακριά και αντιστρόφως²⁷. Ο τοπικός μετασχηματισμός αποτελεί μέρος της παγκοσμιοποίησης όπως ακριβώς η εγκάρσια επέκταση προς των κοινωνικών σχέσεων στο χώρο και στο χρόνο. Επομένως έχει επίγνωση κανείς που μελετά πως ότι συμβαίνει σε μια συνοικία είναι δυνατόν να επηρεάζεται από παράγοντες (π.χ. παγκόσμιες αγορές χρήματος και εμπορευμάτων) που λειτουργούν από απροσδιόριστη απόσταση από τη συγκεκριμένη συνοικία. Το αποτέλεσμα δεν είναι κατ' ανάγκη ή έστω συνήθως, κάποιο γενικευμένο σύνολο αλλαγών που δρουν προς μια ενιαία κατεύθυνση, αλλά συνίσταται σε αμοιβαία αντιτιθέμενες τάσεις. Πρόσφορο παράδειγμα η εμφάνιση τοπικών εθνικισμών στην Ευρώπη και αλλού. Η ανάπτυξη παγκοσμιοποιημένων κοινωνικών σχέσεων πιθανώς να αμβλύνει ορισμένες πλευρές εθνικιστικών αισθημάτων συνδεόμενων με έθνη-κράτη αλλά ίσως να έχει ως αποτέλεσμα την επίταση κάποιων πιο τοπικιστικών εθνικιστικών τάσεων. Κατά τον Daniel Bell (1987) σε συνθήκες επιταγχνόμενης παγκοσμιοποίησης, το έθνος κράτος έγινε πολύ μικρό για τα μεγάλα προβλήματα και πολύ μεγάλο για τα μικρά προβλήματα της ζωής. Συγχρόνως καθώς οι κοινωνικές σχέσεις επεκτείνονται κατά πλάτος και ως μέρος της ίδιας διαδικασίας, διαπιστώνουμε την ενίσχυση πιέσεων για τοπική αυτονομία και περιφερειακή πολιτιστική ταυτότητα.

²⁶ Νικολόπουλος Γ., ο.π., σ. 1130

²⁷ Giddens A., ο.π., σ. 84

Είναι βαθιά η επίδραση των ροών μεταξύ των περιοχών και των μορφών κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Εξαιτίας των διασυνοριακών διασυνδέσεων η εθνική και τοπική πολιτική και οι προσπάθειες κοινωνικού ελέγχου σημαδεύουν μια αναζήτηση για τοπικές λύσεις σε παγκοσμίως παραγόμενα προβλήματα. Οι ανησυχίες για μορφές αναταραχών σε τοπικό επίπεδο προοδευτικά συνδυάζονται με παγκόσμιους μετασχηματισμούς, όπως η διεθνική μετανάστευση, τα παγκόσμια επιχειρηματικά συμφέροντα, αποβιομηχανοποίηση και ο καταναλωτισμός(Aas 2007).

Η Sassen(2007)²⁸ αναφέρει πως οι παγκόσμιοι μετασχηματισμοί αλλάζουν αναμφίβολα τα δυναμικά μεταξύ εθνικού, τοπικού και παγκοσμίου χωρίς απαραίτητα να δίνεται μεγαλύτερη σημασία στο ένα σε βάρος των άλλων. Το παγκόσμιο δύναται να υπάρξει μέσα στο τοπικό και το εθνικό (δίνεται προσοχή όχι μόνο στο αποκλειστικά παγκόσμιο αλλά και στις τοπικές πρακτικές και συνθήκες που αρθρώνονται με παγκόσμια δυναμικά).

Όπως και να έχει, είναι περίπλοκες οι σχέσεις μεταξύ εγκλήματος και παγκοσμιοποίησης. Πολλά από τα προβλήματα της παγκοσμιοποίησης προκύπτουν από τις διαφορετικές επιπτώσεις που έχει η παγκοσμιοποίηση στις διάφορες περιοχές και χώρες και τα οποία οι κυβερνήσεις αδυνατούν ή δεν επιθυμούν να ελέγξουν. Ο Nelken αναφέρει πως η ροπή προς την οικονομική ολοκλήρωση δύναται και συχνά οδηγεί σε κοινωνική και ανομική αποσύνθεση. Και υποστηρίζει ότι η εφαρμογή από την ποινική δικαιοσύνη τρόπων αντιμετώπισης του εγκλήματος που δεν αγγίζουν τα πραγματικά αίτια δεν βοηθά ιδιαίτερα.

Η παγκοσμιοποίηση είναι παράδοση στον τρόπο που ενοποιεί σκιαγραφεί, διεθνοποιεί και τοπικοποιεί (Findlay, 1999)²⁹. Το γεγονός αυτό μπορεί να διαπιστωθεί παρατηρώντας τους σύνθετους και συχνά αντιτιθέμενους παγκόσμιους μετασχηματισμούς, στους οποίους είναι κυρίαρχες τόσο η κινητικότητα όσο και η μη κινητικότητα, η ελευθερία, η ευκαιρία και η δομική ανισότητα. Η μη κινητικότητα που αφορά είτε σε περιπτώσεις κράτησης λόγω των πολέμων (βλέπε στρατόπεδα συγκέντρωσης, κέντρα κράτησης λαθρομεταναστών, φυλακές Γκουαντάναμο, Abu Ghraib κ.ο.κ.) και της πολιτικής για την ασφάλεια, αποτελεί σκοτεινή πλευρά της παγκοσμιοποίησης που ενισχύει τον κοινωνικό αποκλεισμό στη βαθιά σωματοποιημένη παγκόσμια τάξη. Σύμφωνα με τον Bauman(1998) αυτή η μη κινητικότητα σημαδεύει την τωρινή εποχή, και φαίνεται να έχει ισχύ τόσο για τους τροφίμους φυλακών και σωφρονιστικών ιδρυμάτων (βλέπε περίπτωση Korpernick³⁰), καθώς και για τα άτομα που βρίσκονται υπό παρακολούθηση μέσω συστημάτων παρακολούθησης και δορυφόρων(Nellis 2009) όπως και αυτούς που βρίσκονται υπό κράτηση εξαιτίας του τρέχοντος πολέμου ενάντια στην τρομοκρατία(Cole 2003).

Η τοπικότητα δεν αποτελεί πια καταφύγιο. Το εθνικό κράτος δεν περιορίζει. Τα σύνορα

²⁸ Aas K., ο.π., p.430

²⁹ Aas K., *Global Criminology, The SAGE Handbook of Criminological Theory*, Sage, 2010, p. 427

³⁰ Aas K., *Global Criminology, The SAGE Handbook of Criminological Theory*, Sage, 2010, p. 428

έχουν αλλάξει μορφή, η επικοινωνία έχει διευκολυνθεί. Υπάρχουν 2 θεωρητικές προοπτικές³¹:

α) θεωρία των διεθνών σχέσεων και β) θεωρία «παγκόσμιου συστήματος»

Η πρώτη επικεντρώνεται η προσοχή στην ανάπτυξη του συστήματος εθνών-κρατών, αναλύοντας τις απαρχές του στην Ευρώπη και την συνακόλουθη παγκόσμια διάδοσή του. Τα έθνη-κράτη αντιμετωπίζονται ως δρώντες, που συμμετέχουν στον παγκόσμιο στίβο-μαζί με άλλες οργανώσεις διεθνούς χαρακτήρα (διακυβερνητικές οργανώσεις ή μη κρατικοί φορείς). Αρχικά κάποια κυρίαρχα κράτη λίγο πολύ έχουν πλήρη διοικητικό έλεγχο στο εσωτερικό τους. Με την ωρίμανση του ευρωπαϊκού κρατικού συστήματος αργότερα γίνεται παγκόσμιο σύστημα εθνών-κρατών, όπου αναπτύσσονται βαθμιαία διάφοροι τύποι αλληλεξάρτησης. Αυτοί δεν εκφράζονται μόνο στους αμοιβαίους δεσμούς τους οποίους διαμορφώνουν τα κράτη στο διεθνή στίβο αλλά και στη δημιουργία διακυβερνητικών οργανώσεων. Οι διαδικασίες αυτές σηματοδοτούν μια καθολική κίνηση προς «έναν κόσμο», παρότι διαρρηγνύονται συνεχώς από πολέμους. Τα έθνη κράτη λέγεται να γίνονται ολοένα και λιγότερο κυρίαρχα συγκριτικά με το παρελθόν από την άποψη ότι ήλεγχαν τις δικές τους υποθέσεις. Ωστόσο ελάχιστοι σήμερα προεξοφλούν την εμφάνιση στο κοντινό μέλλον ενός «παγκόσμιου κράτους».

Η θεώρηση των κρατών ως δρώντων χρήσιμη και έχει νόημα σε κάποια πλαίσια. Ωστόσο δεν εξηγείται γιατί ο τρόπος αυτός αντιμετώπισης έχει νόημα. Ισχύει μόνο για την περίπτωση των εθνών κρατών και όχι των προμοντέρνων. Η κυρίαρχη εξουσία των μοντέρνων κρατών δεν διαμορφώθηκε πριν από την ανάμειξη τους στο σύστημα των εθνών-κρατών, παρά αναπτύχθηκε σε συνδυασμό με αυτή. Οι σχέσεις μεταξύ κρατών βασικό συστατικό της κυριαρχίας ενός κράτους και κάθε κράτος (επισήμως) αναγνωρίζει την αυτονομία των υπολοίπων στο εσωτερικό τους. Όσο ισχυρό και να ήταν οποιοδήποτε κράτος δεν διέθετε κυριαρχικό έλεγχο τον οποίο να διατηρούσε σύμφωνα με την νομική αρχή. Μέσα στους τελευταίους 2 αιώνες ωστόσο χάνεται βαθμιαία η κυριαρχία του έθνους-κράτους, εν πολλοίς λόγω της παγκοσμιοποίησης και της επήρειας διαδικασιών άνισης ανάπτυξης. Η απώλεια της αυτονομίας κρατών συμβάδιζε με την αύξηση σε άλλα, τα οποία προέκυπταν λόγω συμμαχιών, πολέμων, ή ποικιλόμορφων πολιτικών και οικονομικών αλλαγών

5. ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Η διαλεκτική σχέση ανάμεσα στη διεύρυνση και την ταυτόχρονο περιορισμό της ελευθερίας

³¹ Giddens A, ο.π., σ. 86

αποτελεί τυπικό γνώρισμα των μέτρων του δικαίου ασφαλείας που συνοδεύουν και σταθεροποιούν κοινωνικά την οικονομική διεθνοποίηση. Η διεύρυνση της ελεύθερης οικονομικής δράσης και της μετακίνησης εξαγοράζεται με τίμημα τον περιορισμό κλασσικών ατομικών ελευθεριών³² (π.χ. Διενέργεια εσωτερικών ελέγχων σε πολίτες χωρίς να προϋπάρχουν υπόνοιες για την τέλεση κάποιου εγκλήματος από μέρους τους).

Το ζήτημα της ασφάλειας είναι καίριο ειδικά στην περίοδο που διανύουμε. Αναπτύχθηκε ιδιαίτερος στη δεκαετία του 1990 μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου και την ανάδειξη πιθανής πυρηνικής απειλής. Σύμφωνα με τον ορισμό του Ullman(1983) «απειλή για την ασφάλεια είναι μια δράση ή ακολουθία των γεγονότων που απειλεί δραστικά και πάνω από ένα σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα να υποβαθμίσει την ποιότητα της ζωής για τους κατοίκους ενός κράτους ή απειλεί να περιορίσει σημαντικά το εύρος των διαθέσιμων επιλογών πολιτικής σε μια κυβέρνηση ενός κράτους, ή σε ιδιώτες, μη κυβερνητικές οντότητες (άτομα, ομάδες, επιχειρήσεις) στο εσωτερικό ενός κράτους». Το ζήτημα της ασφάλειας αφορά σε απειλές και τρωτά σημεία που μπορούν να προκύψουν σε πολλές διαφορετικές περιοχές, απειλές τόσο στρατιωτικές όσο και μη στρατιωτικές, αλλά για να συνιστούν θέματα ασφάλειας πρέπει να πληρούν αυστηρά καθορισμένα κριτήρια που τα διακρίνουν από την κανονική πολιτική πορεία. Θα πρέπει να αποτελούν υπαρξιακή απειλή για το αναφερόμενο αντικείμενο από έναν παράγοντα ασφάλειας που παράγει κατ' αυτόν τον τρόπο την έγκριση των έκτακτων μέτρων πέρα από τους κανόνες που δεσμεύουν διαφορετικά(Buzan et al., 1998). Προσλαμβάνονται σαν μια γενικευμένη απειλή τρομοκρατία, οργανωμένο και διασυνοριακό έγκλημα, ναρκωτικά, παράνομη μετανάστευση, έλεγχος ατόμων με αλλοδαπή καταγωγή και μειονοτικών ομάδων. Η αστυνόμευση, το έγκλημα και η ανασφάλεια αντιμετωπίζονται από ένα πρίσμα τόσο δημόσιο όσο και ιδιωτικό, τόσο τοπικό και εθνικό όσο και διεθνικό. Τα όρια μεταξύ εσωτερικής και εξωτερικής ασφάλειας διαρρηγνύονται και δημιουργείται ένα "συνεχές ασφαλείας" (security continuum).

Στον ευρωπαϊκό χώρο η διαδικασία αυτή συνίσταται μέσω 2 παράλληλων διαδικασιών, του *εξευρωπαϊσμού* (που περιλαμβάνει την ενσωμάτωση αποφάσεων στις πολιτικές των κρατών μελών, την ασφάλεια ως ευρωπαϊκό ζήτημα, πρωτοβουλίες κοινές για αντισταθμιστικά μέτρα, διεθνικά κέντρα επιτήρησης ενόψει κατάργησης ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα) και της *εξωτερίκευσης* ζητημάτων ασφαλείας (όπου περιλαμβάνεται η ανάδειξη εξευρωπαϊκής διάστασης απειλών, προδραστικά μέτρα) οι οποίες δομούνται- σύμφωνα με τον D. Bigo- σε ένα συνεχές ασφαλείας. Κατά συνέπεια οι διαδικασίες αυτές εγκαθιδρύουν μια μορφή διακυβέρνησης στο πεδίο του ευρωπαϊκού κοινωνικού ελέγχου, την οποία ο Bigo χαρακτηρίζει με τον όρο "κυβερνητικότητα μέσω της ανησυχίας". Αναφέρεται σε μια τεχνολογία διαχείρισης φόβων των πολιτών με τη διοχέτευσή τους σε

³² Gunther K., Διεθνής αντεγκληματική πολιτική: Η πορεία προς ένα παγκόσμιο δίκτυο ασφαλείας, *Διεθνοποίηση του ποινικού Δικαίου*, Ελληνογερμανικό Συνέδριο, επιμ. Μανωλεδάκης Ι., Prittwitz C., Αθήνα, εκδόσεις Σάκκουλα, σ. 32-33

δυνάμει επικίνδυνες μειονότητες. Βασίζεται στη λειτουργία αστυνόμευσης από απόσταση (βλέπε κλειστά κυκλώματα παρακολούθησης), χαρακτηριστική στρατηγική της οποίας αποτελεί η *visa Schengen*, προδραστικό μέτρο με στόχο την παρεμπόδιση εισόδου ανεπιθύμητων.

Κατ' επέκταση σηματοδοτείται η μετάπτωση του κράτους δικαίου σε διοικητικό κράτος.

Οι δικαιολογητικές βάσεις για την επέκταση του ποινικού πεδίου αφορούν στην αποτελεσματικότερη κατοχύρωση της ασφάλειας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στον ευρωπαϊκό χώρο προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατοχυρώνεται μεταπολεμικά στη λειτουργία του Συμβουλίου της Ευρώπης και στη σύσταση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Το αίτημα ασφάλειας εμφανίστηκε με την καθιέρωση της αρχής ελεύθερης μετακίνησης προσώπων χωρίς σύνορα στο πλαίσιο της δημιουργίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση μιας μεγάλης ευρωπαϊκής αγοράς. Τα εξωτερικά σύνορα ουσιαστικά έχουν μεταφερθεί στο εσωτερικό χωρών δηλαδή στα αεροδρόμια και τα λιμάνια. Στην Ε.Ε. αντιστοίχως δημιουργούνται εσωτερικά σύνορα μεταξύ καρτών-μελών και εξωτερικά με τις τρίτες χώρες. Επιβάλλονται περιορισμοί στη δυνατότητα εισόδου και ελεύθερης κυκλοφορίας σε όσους βρίσκονται εκτός του λεγόμενου χώρου ελευθερίας ασφάλειας και δικαιοσύνης-ως εξασφάλιση αντιστοίχων ελευθεριών των ευρωπαίων πολιτών. Στη φιλελευθεροποίηση των μετακινήσεων-ως συνέπεια της παγκοσμιοποίησης- ενυπάρχει μια κατασταλτική συνιστώσα κατά την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Έχει εμβέλεια και σε τρίτες χώρες ιδιαίτερα όσον αφορά προερχόμενα από αυτές μεταναστευτικά ρεύματα.

Κατά τον Gunther, το κράτος έχει μετατραπεί από εγγυητή και γεννημένο εχθρό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε προστάτη τους από τρίτους προσβολείς. Αποδυναμώνεται η αποκλειστική κυριαρχία του κράτους γεγονός που συνεπάγεται την αποσύνδεση του μονοπωλίου βίας από το θεμέλιο της εθνικής κρατικής κυριαρχίας και το κράτος μετατρέπεται σε πρακτορείο παροχής ασφάλειας.

Επιπλέον με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας συνίσταται πρόκριση των υπερκρατικών χαρακτηριστικών και δημιουργείται το λεγόμενο *ευρωπαϊκό αρχιπέλαγος αστυνόμευσης*. Το πρόγραμμα της Χάγης για την ενδυνάμωση της ελευθερίας της ασφάλειας και της δικαιοσύνης Νοέμβριος 2004 Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για 2005-2010 απετέλεσε το βασικό άξονα της αντεγκληματικής πολιτικής της ΕΕ³³. Στο επίπεδο διακρατικής συνεργασίας σημαντικές ήταν οι εξελίξεις με την υπογραφή 27/5/2005 της Συνθήκης του Prüm σε επτά κράτη μέλη με εδαφική συνέχεια συμφωνίας που αποβλέπει στην ενίσχυση διασυνοριακής συνεργασίας ιδίως ανταλλαγής πληροφοριών, όπως κατοχυρώνονται στο άρθρο 1 παρ. 1, σε σχέση με τα προσωπικά δεδομένα, με στόχο την αποτελεσματικότερη καταπολέμηση της τρομοκρατίας, διασυνοριακής εγκληματικότητας και παράνομης μετανάστευσης. Η συνθήκη αποτελεί συνθήκη του διεθνούς δικαίου η οποία συνήφθη εκτός του πλαισίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αν και το περιεχόμενό της

³³ Στις 4/5/2010 δημοσιεύτηκε το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης το οποίο ισχύει για την περίοδο 2010-2014 ως βασικός άξονας της Ευρωπαϊκής αντεγκληματικής πολιτικής.

συνδέεται στενά με την Ε.Ε. Η σύναψη της συνθήκης και η πρωτοβουλία για την ένταξή της στο πλαίσιο της Ε.Ε. παρουσιάζουν κοινά σημεία με ό,τι συνέβη με το λεγόμενο «κεκτημένο Σένγκεν». Το πρόγραμμα της Χάγης καθορίζει την 1η Ιανουαρίου 2008 ως προθεσμία μετά από την οποία η ανταλλαγή των δεδομένων θα πρέπει να βασίζεται στην αρχή της διαθεσιμότητας. Στο πλαίσιο αυτής της αρχής, ένας αστυνομικός υπάλληλος που βρίσκεται σε ένα κράτος μέλος και χρειάζεται συγκεκριμένες πληροφορίες στο πλαίσιο των επαγγελματικών του καθηκόντων, μπορεί να λάβει τις πληροφορίες αυτές από ένα άλλο κράτος μέλος (δηλαδή οι πληροφορίες θα καταστούν «διαθέσιμες»).

Παρά το ότι το σχηματιζόμενο διεθνές δίκαιο ασφαλείας (κατα το μεγαλύτερο μέρος του παραγόμενο από τη νομοθεσία των εθνικών κρατών ακόμα) επεμβαίνει βαθιά στα εκάστοτε θεμελιώδη και ανθρώπινα δικαιώματα των πολιτών, δεν γίνεται αντιληπτό από αυτούς ως περιορισμός των δικαιωμάτων τους.³⁴ θεωρείται πως παρέχεται ασφάλεια στους “καλούς” πολίτες έναντι των “κακών”. Για αυτό και ο πολίτης αποδέχεται τους περιορισμούς πιστεύοντας πως δεν θα πληγεί. Τέτοιοι νόμοι συνιστούν τίμημα καταγγελίας κοινωνικού συμβολαίου. Στην ουσία πρόκειται για μια συγκριτική ανάλυση μεταξύ και κόστους οφέλους. Δεχόμαστε δυνητικούς περιορισμούς της ελευθερίας με προϋπόθεση πως τα περιθώρια οικονομικής ελευθερίας γίνονται μεγαλύτερα, για αυτούς φυσικά που ξέρουν να επωφεληθούν από τα διευρυμένα περιθώρια (όχι τα “μαύρα πρόβατα”). Η σκέψη αυτή ισχύει και για την επίταση της αυστηρότητας του συμβολικού ποινικού δικαίου που καλείται να υπερκεράσει τις δυσλειτουργικές ποινικές συνέπειες (εγκληματικότητα αλλοδαπών, τρομοκρατία) της επιλεκτικής οικονομικής διεθνοποίησης.

Πλέον έχει αλλάξει ο τρόπος που οι σύγχρονες κοινωνίες αντιλαμβάνονται την ελευθερία.

Στον ευρωπαϊκό χώρο η ανάδειξη του κοινωνικού ελέγχου ισορροπεί μεταξύ της κλασικής διακυβερνητικής μεθόδου και μιας δημιουργούμενης υπερεθνικής πολιτικής οντότητας. Παρά την κατάργηση των συνόρων που επέφερε η παγκοσμιοποίηση, ωστόσο ενδυναμώθηκαν οι έλεγχοι στα σύνορα και επήλθε προοδευτική ασφαλειοποίηση της μετανάστευσης (Bigo και Guild, 2005)³⁵ Η μετανάστευση έχει συνδεθεί με την έννοια του εγκλήματος. Αναφορές και συζητήσεις σχετικά με το διεθνικό οργανωμένο έγκλημα, την τρομοκρατία, την εμπορία ανθρώπων κ.ο.κ., αντιπροσωπεύουν ανησυχίες, η έκφραση των οποίων σχετίζεται άμεσα με τη μετακίνηση πληθυσμών παγκοσμίως, καθώς και με το φόβο πως το ξένο στοιχείο μολύνει το τοπικό. Στη χρήση του όρου “παραβατικού μετανάστη” (Melossi, 2003, αλλά και Garland 2001) φαίνεται να συσσωρεύονται οι κίνδυνοι και οι ανασφάλειες που προκύπτουν από τις κοινωνικές αλλαγές. Εντείνεται η αντίθεση μεταξύ ιθαγενών και μεταναστών και οι ταξικοί διαχωρισμοί, με ταυτόχρονη ενίσχυση της τιμωρητικότητας και του

³⁴ Gunther K., Διεθνής αντεγκληματική πολιτική: Η πορεία προς ένα παγκόσμιο δίκτυο ασφαλείας, *Διεθνοποίηση του ποινικού Δικαίου*, Ελληνογερμανικό Συνέδριο, επιμ. Μανωλεδάκης Ι., Prittwitz C., Αθήνα, εκδόσεις Σάκκουλα, σ. 40

³⁵ Aas K.F., ο.π., p.437

αποκλεισμού από μέρους των πρώτων για τους δεύτερους. Τιμωρητικότητα που εξυπηρετεί την ενίσχυση των κοινωνικών δεσμών και της αλληλεγγύης, καθώς και την προστασία του τοπικού και εθνικού από την εισβολή ξένων στοιχείων αποτελώντας φίλτρο(Aas, 2007). Η νεοφιλελεύθερη οικονομική τάξη προκαλεί νέες διαμάχες αναφορικά με τη δυνατότητα και τα πλεονεκτήματα συμμετοχής σε μια κοινωνία³⁶. Ο Cole(2004) αναφέρει την εξέλιξη αυτής της τάσης με την ενσωμάτωση του μεταναστευτικού νόμου στη αντιτρομοκρατική πολιτική των Η.Π.Α. Κατόπιν των επιθέσεων της 11/9/2001, με επέκταση του από τον έλεγχο της εισόδου και εξόδου ξένων πληθυσμών στην παράνομη προληπτική κράτηση με τη δικαιολόγηση της θεώρησης τους ως υπόπτων, αντιβαίνοντας τις διατάξεις του ίδιου του αμερικανικού Συντάγματος. Τέλος και στην Ευρώπη το μεγαλύτερο ποσοστό των τροφίμων των φυλακών αποτελείται από άτομα ξένης καταγωγής ή εθνικών μειονοτήτων(Albrecht 2000, Melossi 2003).

Η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης έχει οδηγήσει τα εσωτερικά πολιτικά ζητήματα να εξωτερικοποιούνται όλο και περισσότερο και τα εξωτερικά πολιτικά ζητήματα να εσωτερικοποιούνται³⁷. Ζητήματα όπως η υγεία και τα δικαιώματα, παραδοσιακά εθνικά, εντάσσονται ολοένα και περισσότερο στην παγκόσμια πολιτική ατζέντα. Η ασφάλεια ενός κράτους πιθανόν να ενισχύεται εις βάρος ενός άλλου κράτους στα πλαίσια αυτού που ονομάζεται δίλημμα ασφάλειας. Κατά τους ρεαλιστές το δίλημμα αυτό σχετίζεται με την πίστη τους στην ισορροπία δυνάμεων, η οποία κατά τον Bull(1977) διατηρεί την τάξη αναφορικά με μια κοινωνία της αναρχίας. Η ασφάλεια για τα πιο ισχυρά κράτη αναφέρεται στο να μην επιτρέπεται να κλονίσει κανένα άλλο κράτος την ισορροπία με το να γίνει πολύ δυνατό. Μεταξύ 1960 και 1970 το αντικείμενο των διεθνών σχέσεων μετακινήθηκε από το σχεδιασμό στρατηγικών για την απόκτηση στρατιωτική ισχύος στην εκπόνηση πολιτικών για την απόκτηση οικονομικής ισχύος. Σύμφωνα με το ρεύμα του Νεορεαλισμού, η εστίαση διατηρείται στα κράτη και την άσκηση της εξουσίας, αλλά δεν γίνεται δεκτό ότι όλα όσα συμβαίνουν στον κόσμο καθορίζονται από τη στρατιωτική δύναμη. Είναι ιδιαίτερης σημασίας η δημιουργία ισχυρών οικονομιών από τα κράτη (όπως η Γερμανία και η Ιαπωνία), που είναι αρκετά τυχερά ώστε να έχουν σημαντικό οικονομικό πόρο (όπως το λάδι που παράγουν τα κράτη) ή ασκούν διπλωματική επιρροή στον κόσμο, χωρίς την προσφυγή σε όπλα ή απειλή.

Η ανησυχία (ανασφάλεια) μπορεί να αυξήσει τους φόβους, τους κινδύνους και την αντίληψη της μη-σκόπιμες απειλές. Οι υπηρεσίες χρησιμοποιούν τις ικανότητές τους για να δώσουν ανθρωπόμορφη υπόσταση στον κίνδυνο και να κατασκευάσουν ένα όραμα του εχθρού, προκαλώντας μερικές φορές, ηθελημένα ή όχι, μια κοινωνική πόλωση που εκτείνει ή αναδομεί πολιτικές συμμαχίες. Η επέκταση των λεγόμενων ανθρωπιστικών αποστολών ή η διατήρηση της

³⁶ Aas K.F., ο.π., p.438

³⁷ Hough P., Understanding Global security, Routledge 2004 New York-London, p. 2

τάξης στις μη-δυτικές χώρες απειλεί να επιταχύνει τις επιπτώσεις της στον τομέα της ασφάλειας με τη συγχώνευση ακόμη περισσότερο της αστυνόμευσης, των μυστικών υπηρεσιών και των στρατιωτικών δραστηριοτήτων, δηλαδή της ένοπλης δράσης³⁸.

Υφίσταται πρωτοφανής σφοδρότητα και επίπεδο στην παγκοσμιοποίηση της ασφάλειας από τις ΗΠΑ και τους συμμάχους. Βασίζονται στην προπαγάνδα αναφορικά με πιθανές απειλές μαζικής καταστροφής που προκύπτουν από την τρομοκρατία και άλλες μορφές οργανωμένου εγκλήματος και τις κυβερνήσεις που τις υποστηρίζουν. Άμβλυνση των συνόρων ενίσχυση της διεθνής συνεργασίας. Παράλληλα γίνεται παρωχημένη μεταξύ του πεδίου που σχετίζεται με τον πόλεμο, την άμυνα, την παγκόσμια τάξη και στρατηγική, και του πεδίου που σχετίζεται με το έγκλημα, διεθνή ασφάλεια τη δημόσια τάξη και τις αστυνομικές έρευνες. Υφίσταται αποκορύφωμα της τάσης αυτής μετά το χτύπημα της 11/9 και κατά συνέπεια εντείνεται η ξέφρενη κερδοσκοπία των ειδικών του δυτικού κόσμου σε σχέση με την ασφάλεια, δηλαδή πως ευθυγραμμίζονται η σχέσης εθνικής άμυνας και εσωτερικής ασφάλειας αναφορικά με το νέο περιεχόμενο της παγκόσμιας ασφάλειας. Κατά τον Bigo αυτό το γεγονός είναι που προκαλεί τους μετασχηματισμούς στην παγκόσμια αντεγκληματική πολιτική. Η διαχείριση της ανησυχίας (management of unease) εξηγεί τις αλλαγές που συντελούνται στη διαμόρφωση των αστυνομικών δικτύων σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά παράλληλα και στο μετασχηματισμό της αντίληψης του πολέμου με το δικαστικό και του στοιχείου της νομιμότητας, σε εγκληματολογικό και δικαστικό επίπεδο. Επίσης σχετίζεται με τη διαχείριση και αξιολόγηση του διπλού της απαγόρευσης και της παρακολούθησης. Η κυβερνητικότητα της ανησυχίας ή της απαγόρευσης εμπεριέχει 3 κριτήρια:

- πρακτικές εξαιρέσεις
- δράσεις που αφορούν το σχηματισμό προφίλ και στο φακέλωμα μη γηγενών
- κανονιστική προστακτική κινητικότητα

Ο Bigo πιστεύει πως είμαστε μακριά από μια στρατηγική ενοποίησης με τη μορφή μιας παγκοσμιοποιημένης συννενοχής³⁹. Ο συνδυασμός της διαχείρισης της ανησυχίας και του μηχανισμού που ονομάζει ban-opticon (από το κλωτσάω και το Panopticon) αποτελεί συνέπεια των πολλών ανώνυμων ανακατατάξεων που συντελούν στην παγκοσμιοποίηση της κυριαρχίας. Παρά την βίωση παρανόμων πρακτικών-που αφορούν σε διεθνή φαινόμενα πολιτικής βίας, παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενδυνάμωση του πεδίου και της έκτασης της παρακολούθησης κλπ.-ζούμε ακόμα σε φιλελεύθερα καθεστώτα.

Η ασφάλεια αναφέρεται σε επίπεδο διασύνδεσης πολέμου, εγκλήματος και μετανάστευσης

³⁸ Bigo D., *Terror, Insecurity and Liberty Illiberal Practices of liberal regimes after 9/11*, Routledge, London and New York, 2008, σ. 25

³⁹ Bigo D., *Terror, Insecurity and Liberty Illiberal Practices of liberal regimes after 9/11*, Routledge, London and New York, 2008, σ.10-11

και ως εκ τούτου αφορά στις τεχνολογίες επιτήρησης, στην απόσπαση πληροφοριών, στην συνοχή δραστηριοτήτων αντιμετώπισης κοινωνικών και κρατικών ελαττωμάτων, στην επιβίωση εν συντομία έναντι διαφορετικών μορφών απειλών. Έχει κατασκευαστεί ένα συνεχές όπου από τη μια βρίσκεται η μάχη κατά της τρομοκρατίας και η υποδοχή των προσφύγων από την άλλη. Η αστυνόμευση που εκτείνεται πέρα από τα σύνορα, διεθνής δικαιοσύνη που καταδικάζει στρατιωτικά εγκλήματα. Κατασκευή μιας εικόνας εχθρού από τις μυστικές υπηρεσίες η οποία συνήθως αποκρίνεται σε συγκεκριμένες ομάδες ξένων μειονοτήτων σε μια χώρα. Η επέκταση της δράσης της αστυνόμευσης πέρα από τα εθνικά σύνορα συμβαίνει και σχετίζεται όχι μόνο με δραστηριότητες που αφορούν το σύστημα της επιτήρησης της ζώνης Schengen-πλέον χώρο Prum- αλλά επιπλέον και σε δράσεις που γίνονται βάσει του πλαισίου αυτού από κάθε υπεύθυνο κάθε κράτους-μέλους. Επίσης ξεπερνά τα όρια της ΕΕ όταν εγείρει απαιτήσεις από υποψήφιος να γίνουν μέλη χώρες ή όταν επεκτείνει των 'κύκλο των φίλων' της ΕΕ με όρους οικονομικής βοήθειας για να έχει δραστηριότητες που αφορούν στην αστυνόμευση και τη μετανάστευση στις χώρες αυτές⁴⁰. Είναι λανθασμένο οι δραστηριότητες αυτές να θεωρηθεί πως έχουν να κάνουν με την αντιμετώπιση του εγκλήματος ή της τρομοκρατίας. Διατήρηση των φτωχών ξένων σε απόσταση με τον έλεγχο της ροής των μετακινούμενων πληθυσμών. Ο όρος εσωτερική ασφάλεια-που τώρα αναφέρεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο-αποτελεί δείκτη μέτρησης αυτών των 2 νέων ειδών έκτασης: Από τη μια η γεωγραφική έκταση με τη διάσταση της ευρωπαϊκής και της παγκόσμιας συνεργασίας Από την άλλη έκταση που προκύπτει από καθήκοντα και ρόλους διάφορων υπηρεσιών της ασφάλειας. Δεν υπήρξε αναστολή των ελέγχων στο εσωτερικό της ΕΕ, αλλά οι έλεγχοι αποτοπικοποιήθηκαν και εκμοντερνίστηκαν, συνεχίζοντας στο εσωτερικό, στα εξωτερικά σύνορα ακόμα και έξω από τα εδάφη της ΕΕ. Η συνέπεια αυτής της επέκτασης του ορισμού της εσωτερικής ασφάλειας σε ευρωπαϊκό επίπεδο είναι ότι βάζει σε μεγάλο βαθμό ανόμοια φαινόμενα στο ίδιο συνεχές, τον αγώνα κατά της τρομοκρατίας, τα ναρκωτικών, του οργανωμένου εγκλήματος, της διασυνοριακής εγκληματικότητας, της παράνομης μετανάστευσης, και για τον περαιτέρω έλεγχο της διακρατικής κυκλοφορία των προσώπων, είτε πρόκειται για τη μορφή των μεταναστών, των αιτούντων άσυλο ή άλλα σύνορα που διασχίζουν-και ακόμη ευρύτερα του κάθε πολίτη, ο οποίος δεν αντιστοιχεί με την εκ των προτέρων την κοινωνική εικόνα που έχει κάποιος για την εθνική ταυτότητα του (τα παιδιά του πρώτη μεταναστών μειονοτικές ομάδες). Ο έλεγχος έτσι διευρύνεται πέρα από τις παραμέτρους των συμβατικών μέτρων ελέγχου του εγκλήματος και της αστυνόμευσης των αλλοδαπών, που θα περιλαμβάνει επίσης τον έλεγχο των ατόμων που ζουν σε ζώνες θεωρούμενες «σε κίνδυνο», όπου οι κάτοικοι έχουν τεθεί υπό επιτήρηση, επειδή ανταποκρίνονται σε ένα είδος ταυτότητας ή συμπεριφορά που συνδέεται με προδιαθέσεις που συνιστούν κίνδυνο⁴¹.

⁴⁰ Bigo D., ο.π., σ. 16-18

⁴¹ Bigo D., ο.π., σ. 19

6. ΟΜΟΓΕΝΟΠΟΙΗΣΗ-ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗ-ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ-ΕΓΚΛΗΜΑ

Κατά τον Chan(2005) η αντίληψη της παγκοσμιοποίησης ως *ομογενοποίησης* αποτυγχάνει να διαχωρίσει μεταξύ ομογενοποίησης και αλληλεξάρτησης.⁴² Η *ομογενοποίηση* και η *αλληλεξάρτηση* αποτελούν 2 άξονες που οφείλουμε να διακρίνουμε ως προς την παγκοσμιοποίηση⁴³. Από τη μια έχουμε το “παγκόσμιο χωριό” (ομογενοποίηση). Από την άλλη βρίσκεται η αλληλεξάρτηση, όπως αντιπροσωπευτικά φάνηκε στο πως γεγονότα όπως η πυρηνική καταστροφή του Chernobyl επηρέασαν τις τιμές του πετρελαίου Ρότερνταμ ή την χρηματιστηριακή πτώση στο Τόκυο. Όπως αναφέρει ο Yearley⁴⁴ ένας παγκόσμιος ενιαίος κόσμος δεν είναι ένας ομοιόμορφος κόσμος. Αλλά οι βασικές διαδικασίες του κόσμου αυτού οργανώνονται πλέον σε ένα διεθνικό επίπεδο.

Το σημαντικό είναι ότι η αλληλεξάρτηση δεν ενισχύει ή προκαλεί απαραίτητα την ομογενοποίηση. Δεν είναι ξεκάθαρο αν η αλληλεξάρτηση μπορεί να σχεδιαστεί σαν στρατηγική ολοκλήρωσης (όπως συμβαίνει κάτω από την πίεση πολυεθνικών εταιριών) ή αν βρίσκεται πέρα από κάθε έλεγχο, όπως το χρήμα που ρέει προς την κατεύθυνση που θα πάρει τη μεγαλύτερη ανταπόδοση.

Το έγκλημα μπορεί να είναι συνέπεια όχι απαραίτητα της παγκοσμιοποίησης αλλά και του αν οι άνθρωποι νιώθουν ή όχι μέρος μιας παγκόσμιας τάξης. Ο νόμος λειτουργεί δημιουργώντας όρια μεταξύ των εντός και των εκτός ανάλογα με τις εκάστοτε κατηγοριοποιήσεις, με το να απαντά σε αληθινές ή κατασκευασμένες απειλές, πράγμα που βοηθά στον καθορισμό των εχθρών και στη δημιουργία αποδιοπομπαίων τράγων.

Η παγκοσμιοποίηση μπορεί η ίδια να αποτελεί-πέρα από το να προκαλεί ή να διευκολύνει το έγκλημα. Πιο αναλυτικά αυτό έχει να κάνει με την αύξηση επιπέδων εγκληματοποίησης συγκεκριμένων συμπεριφορών οι οποίες λίγο καιρό πριν θεωρούντο αποδεκτές εντός κάποιων ορίων και συντελούνταν σε τοπικό επίπεδο.

Τόσο η έννοια της ομογενοποίησης όσο και αυτή της *ολοκλήρωσης(integration)* έχουν ιδιαίτερη σημασία για το έγκλημα και την αντεγκληματική πολιτική⁴⁵. Όταν υπάρχει υψηλή ομογενοποίηση και χαμηλή ολοκλήρωση(*se pio e;ripedo;*) παρατηρούνται εξαπλώσεις παγκοσμίως εγκληματικών τεχνικών, τάσεις στη δικαιοσύνη όπως μείωση της αποκατάστασης,

⁴² Aas K., ο.π., p. 429

⁴³ Nelken, ο.π., p.261

⁴⁴ Βλέπε Nelken, ο.π., p. 261, Υποσημείωση 19

⁴⁵ Nelken, ο.π., p.263-264

σταθερή καταδίκη, κοινοτική αστυνόμευση, πρόληψη του εγκλήματος σε τοπικό επίπεδο, έμφαση στα δικαιώματα των θυμάτων, ποινική διαμεσολάβηση, παγκόσμιες εξαπλώσεις εικόνων εγκλήματος και ποινικής δικαιοσύνης

Στην αντίθετη περίπτωση (χαμηλή ομογενοποίηση-υψηλή ολοκλήρωση) παρατηρούνται μεγαλύτερες ροές παράνομου εμπορίου, περισσότερες ευκαιρίες οικονομικού εγκλήματος, δημιουργία νέων νόμοι προστασίας (για πλαστογραφία, προστασία οικονομικών συμφερόντων και πνευματικών δικαιωμάτων, χρήση ιντερνέτ κ.ο.κ.), ανάπτυξη διεθνούς ποινικού νόμου, δημιουργία δικαστηρίων εγκλημάτων πολέμου, τοπικές και διεθνείς συμφωνίες αστυνόμευσης π.χ. Schengen

Όταν τόσο η ομογενοποίηση όσο και η ολοκλήρωση βρίσκονται σε χαμηλά επίπεδα παρατηρούνται τοπικές διαφορές τύπου και επιπέδου του εγκλήματος, ως αποτελέσματα των αλλαγών στη ροή του εμπορίου, των πληροφοριών και των ανθρώπων, που δημιουργήθηκαν από την αγορά και την τεχνολογία. Στην αντίθετη περίπτωση (υψηλά επίπεδα ομογενοποίησης και ολοκλήρωσης) σημειώνονται στρατηγικές συμφωνίες και ανταγωνισμοί οργανωμένου εγκλήματος (“*rax mafioso*”) Στην περίπτωση αυτή συγκαταλέγεται και η εξωτερική ποινική πολιτική των ΗΠΑ στη Λατινική Αμερική και αλλού (“*rax americana*”), καθώς και οχύρωση της Ε.Ε. (λειτουργία Europol κ.ο.κ.), και οι πιέσεις των παγκόσμιων τραπεζών στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Στην πράξη η ολοκλήρωση των προσπαθειών τείνει συνήθως να περιλάβει την υπαγωγή παρά την ομογενοποίηση, όπως για παράδειγμα ο τρόπος που οι Η.Π.Α. προσπαθούν να επιβάλλουν τις προτεραιότητες τους στη Νότια Αμερική.

Η προϋπόθεση του αναπόφευκτου της παγκοσμιοποίησης οδηγεί στην περιγραφή των τρεχουσών εξελίξεων. Στο μέτρο που η παγκοσμιοποίηση πρόκειται να καθοριστεί όχι απλά ως διαδικασία πέρα από έλεγχο, αλλά και ως στρατηγική ή τακτική που ακολουθείται βάσει ευρύτερων καθορισμένων οικονομικών/πολιτικών στόχων, σχεδόν πάντα θα υπάρχει χώρος για εναλλακτικές στρατηγικές και αντίσταση⁴⁶. Η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης δεν καθορίζεται απλά από τις τεχνολογικές και επικοινωνιακές εξελίξεις αλλά και από την κοινωνική και πολιτική δράση και αποφάσεις για τη ρύθμιση και απορρύθμιση της εθνικής και διεθνικής οικονομίας.

Ο όρος τεχνική εν προκειμένω αναφέρεται στη συζήτηση για το εφικτό η μη της παγκοσμιοποίησης με συγκεκριμένο στόχο κάθε φορά, είτε την ενίσχυση μιας συγκεκριμένης πολιτικής, είτε το κέρδος, είτε τη σύναψη συμμαχιών. Όπως και να έχει, το κόστος δεν είναι το ίδιο για όλες τις χώρες. Όπως αναφέρει ο Myers τα οικονομικά φορτία και οι κοινωνικές επιπτώσεις δεν πλήττουν εξίσου τις βιομηχανοποιημένες και τις αναπτυσσόμενες χώρες⁴⁷.

⁴⁶ Nelken D., *The Globalization of Crime and Justice: Prospects and problems, Current Legal problems*, 1997, vol.50. p.266

⁴⁷ Ωστόσο ο ίδιος αναφέρει παραδόξως πως όλα τα εθνη έχουν ίδιο μερίδιο ευθύνης στην αποτυχία να δράσουν. Βλ. Nelken, ο.π., *Υποσημείωση* 24, σ. 267

Υφίσταται ευελιξία στη σύνδεση μεταξύ εγκλήματος και παγκοσμιοποίησης. Οι ευκαιρίες που η παγκοσμιοποίηση έχει δημιουργήσει για το οργανωμένο έγκλημα απεικονίζουν επίσης το βαθμό στον οποίο τέτοιες επιχειρήσεις εγκλήματος έχουν ενσωματωθεί όχι μόνο σε άλλες ομάδες οργανωμένου εγκλήματος, αλλά και με τη νόμιμη και ημι-νόμιμη διεθνή επιχείρηση. Πέρα από την παγκοσμιοποίηση των αγορών και τα τεχνολογικά θαύματα της ηλεκτρονική μεταφοράς χρημάτων, σημαντική εξέλιξη αποτελεί η ανάπτυξη προνομιούχων περιοχών όπου συναλλαγές τεραστίων διαστάσεων δύνανται να λάβουν χώρα χωρίς κανένα κανονισμό και έλεγχο.⁴⁸ Το οργανωμένο έγκλημα περιγραφόμενο σαν μια νέα αυταρχική απειλή στο δημοκρατικό κράτος αποτυγχάνει να καταδείξει την αντίθεση μεταξύ ομάδων και στρατηγικών οργανωμένου εγκλήματος και που επιδιώκουν το στρατιωτικό έλεγχο μιας περιοχής προσφέροντας η εξαναγκάζοντας προστασία και σε αυτούς που αναπτύσσονται σε συνεργία με συνένοχα αδύνατα κράτη τα οποία τους επιτρέπουν να συσσωρεύσουν πλούτο χωρίς να τραβήξουν την προσοχή⁴⁹.

Φυσικά εγείρεται το ερώτημα τι θα μπορούσε να γίνει ώστε να αντιμετωπιστεί το οργανωμένο έγκλημα πέρα από την απόλυτη εμπιστοσύνη στις δυνάμεις καταστολής. Ο Πασσάς αναφέρει πως (για να καταλάβουμε και να καταπολεμήσουμε το οργανωμένο έγκλημα) οφείλουμε να διερευνήσουμε τις σχέσεις του οργανωμένου εγκλήματος και των νόμιμων οργανισμών και κυβερνητικών πολιτικών που δημιουργούν συνθήκες διευκόλυνσης του εγκλήματος δημιουργούν απαιτήσεις και είναι βαθιά ριζωμένες στα δομικά προβλήματα του κόσμου και διαμαχών⁵⁰.

Υπάρχει σχέση μεταξύ εγκλήματος και νόμιμων οργανισμών. Συχνά υπάρχει επικάλυψη μεταξύ οργανωμένου εγκλήματος, εταιρικού εγκλήματος και κανονικών εταιρειών(σε κάποιες περιπτώσεις μπορούμε να μιλήσουμε ακόμα και για εξίσωση μεταξύ τους, έως αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος σαν μια μορφή καπιταλιστικής επιχείρησης). Υπάρχουν μεταξύ τους ομοιότητες όσον αφορά στη στρατηγική, αλλά διαφορές αναφορικά με την κουλτούρα, ειδικότερα όσον αφορά το περιεχόμενο της απειλής που εμπεριέχεται στην εγκληματικότητα.

Η παγκοσμιοποίηση μπορεί να βοηθήσει να υπονομευθούν οι επιτυχίες για μερικά εγκλήματα όσο και να αυξηθούν.⁵¹ Η Τρομοκρατία μπορεί να περιγραφεί ως η σκοτεινή πλευρά πλευρά της παγκοσμιοποίησης(Power in Urry 2002). Ο Calhoun(2002) αναφέρει πως η Τρομοκρατία βοήθησε να δημιουργηθούν οι συνθήκες για την επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου, να γίνουν με έναν ορισμένο τρόπο αντιληπτές από το κοινό, και τέλος διαμόρφωσε και τις απαντήσεις σε αυτές. Η παγκόσμια συνδεσιμότητα και αλληλεξάρτηση συνετέλεσαν σε μεγάλο βαθμό στην οργάνωση των επιθέσεων αυτών, όπως και στον τρόπο αντιμετώπισης τους. Η κυριαρχία των ΜΜΕ και της επικοινωνίας γενικότερα σε παγκόσμιο επίπεδο, η ανάπτυξη της αστυνομικής συνεργασίας

⁴⁸ Nelken D., ο.π., p. 268

⁴⁹ Βλέπε Nelken D., ο.π., Υποσημείωση 32 , σ. 268

⁵⁰ Nelken D., p. 271

⁵¹ Nelken D., p. 276

διεθνώς, η χρήση τεχνολογιών παρακολούθησης και οι εντάσεις στις σχέσεις αυτοχθόνων και μεταναστών απετέλεσαν σημαντικά ερεθίσματα τόσο για την πρόκληση τρομοκρατικών πράξεων όσο και για την πρόληψη και αντιμετώπισή τους.

Οι παράνομες δραστηριότητες και ροές κατά το Naim 2006 αντιπροσωπεύουν την πραγματική φύση της παγκοσμιοποίησης⁵². Η προβολή του διεθνούς εμπορίου ναρκωτικών και ανθρώπων, του οργανωμένου εγκλήματος, της διαφθοράς και της τρομοκρατίας σαν μια τεράστια απειλή κρεμάμενη πάνω από τα κεφάλια των πολιτών ολόκληρης της υφηλίου έχει οδηγήσει στο μετασχηματισμό των εθνικών ποινικών εννόμων τάξεων σε ένα διεθνές δίκαιο ασφαλείας και στην προτροπή για παραίτηση από τους περιορισμούς στους οποίους το ουσιαστικό και δικονομικό ποινικό δίκαιο υποβάλλεται από το κράτος δικαίου. Η απειλή του οργανωμένου εγκλήματος παρουσιάζεται σαν μια αναπόφευκτη συνέπεια της παγκοσμιοποίησης που θα πρέπει να χειραγωγηθεί, συγκριτικά με τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από την παγκοσμιοποίηση, γεγονός που οδηγεί σε μεγαλύτερες και πιο βαθιές επεμβάσεις στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα⁵³.

6.1 ΔΙΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

Καθώς η παγκοσμιοποίηση καταργεί τα σύνορα στην επικοινωνία και τη μετακίνηση, κάτι που συχνά διαπιστώνεται ότι συμβαίνει και αναφορικά με τις μορφές και τις μεθόδους του εγκλήματος, επιβάλλεται και η διαμόρφωση διεθνικής απάντησης στο έγκλημα, σε επίπεδο πρόληψης, αστυνόμευσης και δικαστικής αντιμετώπισης.

Η εναρμόνιση των νομικών διαδικασιών των ποινικών απαντήσεων στο έγκλημα σε παγκόσμιο επίπεδο είναι απαραίτητη κατά τη M. Delmas-Marty⁵⁴, αν και σύμφωνα με τον Nelken δεν μπορεί να κάνει πολλά για να αλλάξει την ισορροπία των κινήτρων στη παγκόσμια διανομή του εγκλήματος πέρα από τη διευκόλυνση των διαδικασιών σύλληψης⁵⁵.

Η Louise Shelley αναφέρεται στην διεθνικότητα των δυνάμεων καταστολής συγκριτικά με την παραμονή σε εθνικό επίπεδο των νόμιμων οργάνων, τα οποία όμως δεν επαρκούν για να προστατέψουν τους πολίτες από την απειλή του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος. Οι αστυνομικές δυνάμεις θεωρούνται πως χρησιμοποιούν το φόβο για το οργανωμένο έγκλημα για να σφυρηλατούν συμμαχίες που δεν είναι δημοκρατικά επιτρεπτές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα οι ΗΠΑ με την εκστρατεία της κατά της Τρομοκρατίας και των ναρκωτικών.

⁵² Aas K., ο.π., p. 433

⁵³ Gunther K., ο.π., p.33

⁵⁴ Delmas-Marty M., ο.π., p. 287

⁵⁵ Nelken D., ο.π., p. 265

Πρέπει να γίνουν πολλά πράγματα ώστε να συμφιλιωθούν οι αξίες της υπευθυνότητας και της αποτελεσματικότητας στον επανασχηματισμό του ρόλου της αστυνομίας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Υπάρχει ανάγκη για περισσότερη παρά λιγότερη τοπική δράση. Να αποκτήσουμε συνείδηση των συνδέσεων του οργανωμένου εγκλήματος και των οικονομικών και άλλων επιλογών από απλούς καταναλωτές, επιχειρήσεις και τράπεζες. Οι αντίστοιχοι εγκληματίες φαίνεται να ενστερνίζονται τοπικές πολιτισμικές αξίες, δηλαδή θα μπορούσε να ειπωθεί πως το οργανωμένο έγκλημα σκέφτεται περισσότερο με τοπικά δεδομένα παρόλο που δρα παγκοσμίως⁵⁶.

Ο Μανωλεδάκης αναφέρεται στον ευρωπαϊκό πολιτισμό ως διεθνική υπόθεση, καθώς δεν είναι δυνατόν να συντηρηθεί σε κλίμα κρατικής και διεθνικής εσωστρέφειας⁵⁷. Στη διαπίστωση αυτή και απόφαση των λαών της Ευρώπης, δεδομένου και της οδυνηρής εμπειρίας που είχε αφήσει πίσω του ο Β΄ παγκόσμιος πόλεμος, στηρίζεται η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (η οποία υπεγράφη στη Ρώμη 1950 και τέθηκε σε ισχύ 1953) με την οποία καθιερώνεται η ευρωπαϊκή δημόσια τάξη δικαιωμάτων του ανθρώπου. Στα πλαίσια της διεθνοποίησης των βασικών αρχών του ποινικού δικαίου που εξέφραζαν την ποινική και νομική ιδεολογία στον ευρωπαϊκό χώρο κατοχυρώνεται η δικαστική εφαρμογή των θεμελιωδών αρχών με την ίδρυση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με τον ανθρωποκεντρικό και ανθρωπιστικό προσανατολισμό να ολοκληρώνεται. Έτσι δημιουργήθηκε ένα ομοιόμορφο διεθνές δίκαιο Δικαιωμάτων του ανθρώπου για τις χώρες μέλη-στην Ελλάδα έχει κατοχυρωθεί με το άρθρο 28 παράγραφος 2 του Συντάγματος και έχει υπερνομοθετική ισχύ. Έτσι το τμήμα αυτό του εσωτερικού για όλα τα κράτη μέρη δικαίου, που αναφέρεται στην ποινική καταστολή συνιστά διεθνοποιημένο ποινικό δίκαιο, για την προσαρμογή τους στο οποίο τα κράτη αυτοπεριορίζονται στην ποινική κατασταλτική τους εξουσία.

Στην ίδια λογική ήταν το *Corpus Juris* που αφορούσε στην προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ε.Ε. το οποίο όμως τελικά δεν εφαρμόστηκε, και το Διαρκές Διεθνές Ποινικό δικαστήριο, που αποφασίστηκε κατά τη διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών που πραγματοποιήθηκε στη Ρώμη το 1998. Στη λειτουργία του θα εμπεριέχεται διεθνής νομική προσωπικότητα για δραστηριοποίηση αυτοδικαίως εντός των κρατών μελών που συνέπραξαν στην ίδρυσή του ή έπειτα από ειδική συμφωνία για κάποια συγκεκριμένη υπόθεση εντός κρατών μη μελών. Η δικαιοδοσία του αφορά σε εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, ένοπλες επιθέσεις εναντίον κρατών, γενοκτονία. Τέλος από το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών ιδρύθηκαν 2 Διεθνή Ποινικά Δικαστήρια για την εκδίκαση παραβιάσεων του Διεθνούς ανθρωπιστικού Δικαίου στην πρώην Γιουγκοσλαβία και στη Ρουάντα (αποφάσεις 827/25.5.1993 και 955/6.11.1994

⁵⁶ Nelken D., ο.π., p. 276

⁵⁷ Μανωλεδάκης Ι., *Η νέα διεθνοποίηση του ποινικού μας δικαίου και ο κίνδυνος υποβάθμισης του νομικού μας πολιτισμού*, Κέντρο διεθνούς και ευρωπαϊκού οικονομικού δικαίου, τμή Δ. Ευρυγένη, Αθήνα- Κομοτηνή, 2000, σ.σ. 30-31

αντίστοιχα), τα οποία ωστόσο αναφέρονται αποκλειστικά σε εγκλήματα που τελέστηκαν στα συγκεκριμένα εδάφη σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο⁵⁸.

Η Μ. Delmas-Marty αναφέρει πως δίνοντας στον ανακριτή της προδικασίας το ρόλο του συντονιστή εξυπηρετείται η ισότητα των διαδικών, η προστασία των μαρτύρων και των ευαίσθητων πληροφοριών. Όσον αφορά την αποτελεσματικότητα, ο χαρακτήρας του παγκόσμιου εγκλήματος απαιτεί έρευνα ανά τον κόσμο, πέρα από την παραδοσιακή ποινική και νομική βοήθεια σε τοπικό επίπεδο. Η συνεργασία μεταξύ φορέων και κρατών κρίνεται απαραίτητη και θα είναι δύσκολο να συγκεντρωθούν στοιχεία και να συλληφθούν οι κύριοι ύποπτοι αν οι διαδικασίες κυλούν αργά ή κάποιος αρνείται τη συνεργασία και παραβιάζει τους διεθνείς νόμους. Το Ευρωπαϊκό κοινοβούλιο ύψωσε ανάστημα στην απαίτηση των ΗΠΑ για εντονότερη συνεργασία όσον αφορά την Τρομοκρατία στο μοντέλο Ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης. Αυτό το μοντέλο έχει την αφετηρία του στην ΕΣΔΑ και το ΧΘΔΕΕ και για αυτό δεν ενδίδει στην έκδοση κρατουμένων σε κάθε περίπτωση σε μια χώρα που έχει ακόμη θανατική ποινή ενάντια στις διατάξεις του ΕΔΔΑ (βλέπε όπως στη διακρατική σύμβαση ΙΗΠΑ-ΕΕ). Για αυτό τα *ad hoc* δικαστήρια έχουν ενισχύσει την πολύπλευρη συνεργασία σε ένα παγκόσμιο επίπεδο. ένα διεθνές ένταλμα σύλληψης μπορεί να εκδοθεί επάνω στη δικαστική επιβεβαίωση ότι η μήνυση ιδρύεται καλά και ο πρόεδρος κάθε δικαστηρίου μπορεί να ενημερώσει το Συμβούλιο ασφαλείας των Ηνωμένων εθνών όταν ένα κράτος αρνείται να συνεργαστεί. Παρομοίως το καταστατικό της Ρώμης υποχρεώνει τις κυβερνήσεις να συνεργάζονται πλήρως με το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο της Χάγης (International Criminal Court) και επιτρέπεται παρέμβαση από τη συνέλευση των συμβαλλόμενων μερών ή το Συμβούλιο Ασφαλείας στις περιπτώσεις μη συμμόρφωσης. Προβλέπεται συνεργασία από τις διακυβερνητικές οργανώσεις και τα ανεξάρτητα κράτη.

Για να οριοθετήσουμε το έγκλημα με έναν κοινό ορισμό διεθνώς πρέπει να υπάρχει αλληλεγγύη γύρω από κάποιες κοινές αξίες. Αλλά αυτό απουσιάζει στην περίπτωση της τρομοκρατίας. Δεν υπάρχει σύμπνοια για την επιλογή των μορφών συμπεριφοράς που θα ομαδοποιηθούν. Όσο για το έγκλημα κατά της ανθρωπότητας, αφορά αναγνώριση παγκόσμιων αξιών που είναι προβλεπόμενες από την παγκόσμια διακήρυξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η οποία προστατεύει τόσο την ανθρώπινη ζωή όσο και την ανθρώπινη αξιοπρέπεια ανά τον κόσμο. Οι επιθέσεις της 11/9/2001 μπορούμε να πούμε πως καλύπτονται από αυτόν τον ορισμό (συστηματικές επιθέσεις, οργανωμένες πολιτικές, σε πληθυσμό πολιτών) Εφόσον η ανθρωπότητα είναι το θύμα, τότε τέτοιας μορφής εγκλήματα είναι δυνατόν να χαρακτηριστούν ως εγκλήματα κατά ανθρωπότητας⁵⁹.

Η διεθνής τρομοκρατία δύναται να θεωρηθεί ως συνέπεια της οικονομικής παγκοσμιοποίησης. Στις φτωχότερες αλλά πολιτισμικά συνειδητοποιημένες περιοχές μπορεί να

⁵⁸ Μανωλεδάκης ο.π. σ.σ. 17-19

⁵⁹ Delmas-Marty, ο.π., p. 291-292

γίνει αντιληπτή πέρα από οικονομική και ως υπαρξιακή απειλή. Οδηγούμαστε και σε αυτήν την περίπτωση στη δημιουργία ενός διεθνούς δικαίου ασφαλείας με την προσθήκη του προληπτικού επιθετικού πολέμου-κοινώς της στρατιωτικής επέμβασης “ως εξέλιξη” των ανθρωπιστικών παρεμβάσεων. Η λειτουργική συμμαχία μεταξύ ποινικών διωκτικών αρχών αστυνομίας και μυστικών υπηρεσιών επεκτείνεται κ με τη συμμετοχή του στρατού⁶⁰. Είναι αυτό που έχει επικρατήσει να ονομάζεται «ένοπλος ανθρωπισμός», και που συνεχίζει να επιβάλλεται σε περιπτώσεις όπως η ανατροπή του καθεστώτος Καντάφι στη Λιβύη(2012) και του εμφυλίου πολέμου στη Συρία(2012).

Οι διαφορετικές αυτές νομιμοποιητικές βάσεις παραβλέποντας την αμφίβολη πειστικότητα τους ουδετεροποιούνται αμοιβαία σε ότι αφορά τις δικαικές τους συνέπειες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση του Guantanamo καθώς το καθεστώς κράτησης των ατόμων είναι εξαιρετικά ασαφές, χαρακτηριζόμενοι άλλοτε ως κρατούμενοι πολέμου, ποινικοί φυλακισμένοι, έγκλειστοι για προληπτικούς λόγους, ανάλογα την επιλεγόμενη νομιμοποιητική βάση για αντιμετώπιση κάποιας κριτικής που ασκείται τη δεδομένη χρονική στιγμή. Πρόκειται για το δόγμα του προληπτικού πολέμου, που χρησιμοποιεί ίδια επιχειρήματα με το πότε επιτρέπεται να επέμβει η αστυνομία, ανάλογα με την εκτίμηση για υπόνοιες κινδύνου⁶¹

Όπως αναφέρει ο Fletcher⁶² : “όσο μεγαλύτερη είναι η απειλή τόσο μεγαλύτερο είναι και το ρίσκο που γεννά η αδράνεια-και τόσο πιο εξαναγκαστικό γίνεται το επιχείρημα που αξιώνει προληπτική δράση για αυτοάμυνα, ακόμη και αν υφίσταται αβεβαιότητα για το πότε και που θα επιτεθεί ο εχθρός”. Κατά τον Gunther αποτελεί τη θέση πυρήνα του νέου δικαίου ασφαλείας.

Χαρακτηριστικός είναι ο Νόμος 129b ΠΚ Γερμανίας,ο οποίος κατά τον Denninger εγείρει τη λειτουργική προληπτική συμμαχία μεταξύ μυστικών υπηρεσιών και αστυνομίας και ποινικών διωκτικών οργάνων σχετικά με την αναζήτηση προσώπων. Γίνεται εκτενής συλλογή, μεταβίβαση και αποθήκευση πληροφοριών, δίνοντας τη δυνατότητα προληπτικής καταπολέμησης της εγκληματικότητας, όταν υφίσταται υπόνοια κινδύνου. Με τον τρόπο αυτό πραγματοποιούνται βαθιές επεμβάσεις στα δικαιώματα πολιτών, που λόγω μυστικότητας δεν μαθαίνουν τίποτα και είναι αποκλεισμένος σε μεγάλο βαθμό και ο δικαιικός έλεγχος.

Οφείλουμε να προχωρήσουμε πέρα από την ιδέα ότι οι δυνάμεις της τάξης βιώνουν μια άνιση μάχη εναντίον ενός δόλιου εχθρού. Οι προσπάθειες αντιμετώπισης δύνανται να αποτελούν έναυσμα για εγκληματική δράση, όπως σε περιπτώσεις μορφών οργανωμένου εγκλήματος.

Για εγκλήματα παγκοσμίου βεληνεκούς οφείλουν να ιδρύονται διεθνή δικαστήρια όπως

⁶⁰ Βάσει αυτών των 3 μορφών θα μπορούσε να ειπωθεί και να δικαιολογηθεί ο πόλεμος στο Αφγανιστάν, ως προληπτικό αστυνομικό μέτρο για παρεμπόδιση παρόμοιων μελλοντικών επιθέσεων, ως ανταπόδοση-ποινική τιμωρία ή ως προληπτικό πόλεμο. Οι διαφορετικές αυτές νομιμοποιητικές βάσεις παραβλέποντας την αμφίβολη πειστικότητα τους ουδετεροποιούνται αμοιβαία σε ότι αφορά τις δικαικές τους συνέπειες

⁶¹ Gunther K., p. 37-39

⁶² Gunther K., σ.38 βλέπε υποσημείωση 24

έγινε για τις περιπτώσεις εγκλημάτων πολέμου στα εδάφη της Γιουγκοσλαβίας, της Ρουάντας κ.ο.κ.-τα οποία αποτέλεσαν έκτακτα δικαστήρια. Οι παγκόσμιες στρατηγικές για την αντιμετώπιση του εγκλήματος, όπως και οι αντίστοιχες παγκόσμιες στρατηγικές αναφορικά με την προστασία του εμπορίου, απαιτούν τη δημιουργία παγκόσμιων δικαστικών απαντήσεων⁶³. Η διεθνής ποινική δικαιοσύνη οφείλει να κατευθύνεται προς αυτούς που υποπτευόμαστε πως σχεδιάζουν και εφαρμόζουν εγκλήματα που θίγουν αξίες παγκοσμίως αναγνωρισμένες. Οι διαπράττοντες εγκλήματα, είναι επιτακτικό όπου συλλαμβάνονται εκεί να δικάζονται (βλέπε μεικτά δικαστήρια Sierra Leone).

Εφόσον ξεπερνιέται το εθνικό επίπεδο είναι ανυπόστατο να επιλύονται διεθνείς υποθέσεις αποκλειστικά σε Αμερικανικά δικαστήρια και βάσει αμερικανικών νόμων. Οι Η.Π.Α άλλωστε δεν συνέπραξαν στην ίδρυση του Διεθνούς ποινικού δικαστηρίου, παρά την καθιέρωση στο καταστατικό του της αρχής της συμπληρωματικότητας ως προς την αρμοδιότητά του. Ο λόγος αφορούσε στη διαζευκτική διατύπωση που κατοχυρωνόταν με το άρθρο 12 παράγραφος 2 σύμφωνα με το οποίο για να επιληφθεί το Διεθνές δικαστήριο μιας υποθέσεως θα πρέπει είτε η χώρα στην οποία τελέστηκε το έγκλημα είτε η χώρα προέλευσης του κατηγορουμένου να είναι χώρα μέρος της Σύμβασης, καθώς οι ΗΠΑ προτιμούσαν σωρευτική διατύπωση⁶⁴.

Όσον αφορά τη διεθνοποίηση του ποινικού δικαίου σε ευρωπαϊκό επίπεδο δέχεται κριτική πως εμφανίζεται μερική και αδύναμη ως προς την προστασία εννόμων αγαθών εκατομμυρίων ανθρώπων συχνά από την καταστροφική μανία πολεμοχαρών ηγετών. Εγείρεται το ερώτημα αν η μερική διεθνοποίηση εξυπηρετεί επιλεκτική αντιμετώπιση και κατά συνέπεια άνιση προστασία και άδικη ποινική καταστολή⁶⁵. Το ποινικό δίκαιο της Ευρώπης έχει την αφετηρία του στην εμφάνιση συμπτωμάτων και ροπών δυσλειτουργίας στο σύστημα οικονομικών της ευρωπαϊκής γραφειοκρατίας παρά στο χώρο των οικουμενικών εννόμων αγαθών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁶⁶. Εξ' άλλου μόλις πρόσφατα η Ε.Ε. απέκτησε δυνατότητα προσχώρησης στην ΕΣΔΑ με τη συνθήκη της Λισαβόνας.

Ο Μανωλεδάκης αναφέρει πως αντιθετικά με την προηγούμενη φάση η νέα φάση διεθνοποίησης του ποινικού δικαίου είναι προσανατολισμένη σε άλλες αξίες και ιδεολογία⁶⁷. Εξάλλου πρέπει να σημειωθεί η διαφορά στην αντίληψη της ποινικής καταστολής και της αντεγκληματικής πολιτικής ανάμεσα στους ιθύνοντες των Βρυξελλών και στο Συμβούλιο της Ευρώπης, το οποίο εμμένει στο πολιτισμικό πρότυπο της προηγούμενης διεθνοποίησης του ποινικού δικαίου, ενώ οι δυνατότητες επέκτασης του ευρωπαϊκού νομικού πολιτισμού σε

⁶³ Delmas-Marty M., ο.π., p. 292

⁶⁴ Μανωλεδάκης Ι., ο.π., σ. 23-24 Κατά τις Η.Π.Α. Θα έπρεπε να είναι τόσο η χώρα του κατηγορουμένου όσο και η χώρα στην οποία τελέστηκε το έγκλημα, χώρες μέλη της Σύμβασης, ειδάλλως να μην μπορεί να επιληφθεί το Διεθνές Δικαστήριο.

⁶⁵ Μανωλεδάκης Ι., ο.π., σ. 25

⁶⁶ Gunther K., p.36

⁶⁷ Μανωλεδάκης Ι., ο.π., σ.32

παγκόσμιο επίπεδο όχι μόνο δεν ενισχύονται στο διεθνές ποινικό δίκαιο, αλλά δημιουργούνται προϋποθέσεις για αρνητική πολιτισμική επίδραση τούτου.

Υφίσταται προνομιακή ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ε.Ε. συγκριτικά με τις προθέσεις της ΕΣΔΑ σχετικά με προστασία προσωπικών εννόμων αγαθών του ανθρώπου από το ενδεχόμενο καταχρηστικής άσκησης ποινικής καταστολής. Για αυτό δημιουργείται μια ευρωπαϊκή ποινική νομοθεσία και ένας ενιαίος ευρωπαϊκός ποινικός δικαστικός χώρος με στόχο την αυστηρότερη μεταχείριση(με το πρόσχημα της ενιαίας αντιμετώπισης) των προσβολών σε βάρος της κοινοτικής περιουσίας, και συνεπώς την προνομιακή ποινική προστασία των οικονομικών συμφερόντων της Ε.Ε.

Σκοπός κατά την ίδρυση του Διαρκούς Ποινικού Δικαστηρίου της Διάσκεψης της Ρώμης ήταν αρχικά η προστασία των λαών από τη βία των ισχυρών, η δίωξη εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας. Στην πορεία ωστόσο η μη υπογραφή από τις ΗΠΑ του καταστατικού-παρά τις υποχωρήσεις που έγιναν- είχε σημαντικές συνέπειες⁶⁸. Καταρχάς δεν υιοθετήθηκε κοινά αποδεκτός ορισμός αναφορικά με την “επίθεση εναντίον κράτους”. Εξαιρέθηκαν από τις εμφύλιες συρράξεις καταστάσεις εσωτερικών αναταραχών και εντάσεων. Η χρήση πυρηνικών όπλων δεν κατοχυρώθηκε ως έγκλημα. Προβλέφθηκε σύστημα αυτοεξαίρεσης κράτους μέλους αναφορικά με εγκλήματα πολέμου, διάρκειας επτά ετών. Το Δικαστήριο τέθηκε υπό τον πολιτικό έλεγχο του συμβουλίου ασφαλείας-με δικαίωμα φυσικά επιβολής αποχής του από όποιο από τα εγκλήματα που εντάσσονται στη δικαιοδοσία του. Τέλος αν το ενδιαφερόμενο κράτος δηλώσει ότι ερευνά το ίδιο την υπόθεση τότε το Δικαστήριο δεν άπτεται αυτής.

Οι ΗΠΑ ως μοναδική υπερδύναμη κυρίαρχη ανάγει τη βούληση της σε διεθνές δίκαιο, καθώς δεν υπάρχει ισορροπία δυνάμεων που απαιτεί ο συμβατικός χαρακτήρας του δικαίου ώστε η παγκόσμια κοινότητα να λειτουργήσει σαν πολυκομματική δημοκρατία. Αντί για την ομοφωνία υφίσταται ένα ενιαίο ολοκληρωτικό κράτος(*mutatis mutandis*) που υπαγορεύει τις κατευθυντήριες γραμμές για εγκλήματα όπως η τρομοκρατία, η εμπορία ανθρώπων κ.ο.κ. και την αντίστοιχη ποινική καταστολή, αναιρώντας την αμερόληπτη απονομή δικαιοσύνης και τον εγγυητικό ρόλο νόμων και δικαστηρίων. Οι θεμελιώδεις πολιτισμικές αρχές της νομιμότητας και της ισοτιμίας επιβάλλουν την αντίσταση σε αυτή την κατεύθυνση.

Για να έχουν δικαιοδοσία τα αμερικανικά στρατιωτικά δικαστήρια οι ΗΠΑ και όλοι θα υποχρεούνταν να δεχτούν την σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης αντιμετώπισης των αιχμαλώτων πολέμου. Θα δεσμεύονταν όχι μόνο να εγγυηθούν ορισμένους όρους της κράτησης αλλά και σε περίπτωση συνεχίσεων για να εξασφαλίσουν ότι όλοι οι κατηγορούμενοι λαμβάνουν ορισμένες διαδικαστικές εγγυήσεις.

Με χρήση όρων όπως “πολεμιστές” που προέρχονται από την αμερικανική νομολογία παρά

⁶⁸ Μανωλεδάκης Ι., ο.π., σ. 36-37

από όργανα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως τη Διεθνή Σύμβαση για τα Ατομικά και Πολιτικά δικαιώματα, οι ΗΠΑ μέσω του το στρατιωτικού διατάγματος της 13 Νοεμβρίου προσπαθεί να παρακάμψει τη Σύμβαση της Γενεύης και να δημιουργήσει στρατιωτικά δικαστήρια με τις τρομοκρατικές επιθέσεις αφορμή για τη δημιουργία ενός καθεστώτος εμπόλεμης διαμάχης. Έρχεται σε αντίθεση με 2 απόλυτες αρχές που δεν επιτρέπουν σε κανένα κράτος να παρεκκλίνει ακόμα και κάτω από ιδιαίτερες συνθήκες: την αρχή νομιμότητας του ποινικού δικαίου και την αρχή της αξιοπρέπειας⁶⁹:

- Σύμφωνα με την πρώτη το περιεχόμενο των εγκλημάτων οφείλει να ορίζεται επακριβώς και οι σκληρές ποινές να μην επιβάλλονται αναδρομικά. Ειδικά για την περίπτωση των κρατουμένων στο Guantanamo τα κριτήρια είναι ασαφή. Συγκεκριμένα τα κριτήρια του στρατιωτικού διατάγματος αφορούν στο αν κάποιο άτομο υφίσταται λόγος να θεωρείται πως σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα
 - α) υπήρξε μέλος της οργάνωσης γνωστής ως Al Qaeda,
 - β) συμμετείχε, βοήθησε ή υποκίνησε ή συνωμότησε στη διάπραξη πράξεων διεθνούς τρομοκρατίας ή πράξεις προετοιμασίας που δύνανται να προκαλέσουν πλήγμα στο κράτος των ΗΠΑ, τους πολίτες, την εθνική ασφάλεια, την οικονομία ή την εξωτερική πολιτική.
 - γ) έχει περιθάψει ή προσφέρει άσυλο σε άτομα που ανήκαν στις προηγούμενες 2 κατηγορίες⁷⁰.
- Σύμφωνα με την αρχή της αξιοπρέπειας, οι συνθήκες κράτησης στο Γκουαντάναμο παραβιάζουν, πέρα από τη Διεθνή Σύμβαση για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και την ΕΣΔΑ, περαιτέρω και τη Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων που έχει υπογραφεί και από τις ΗΠΑ το 1994. Με τη Σύμβαση αυτή δηλώνεται η αντίθεση στα βασανιστήρια και οποιαδήποτε μορφή απάνθρωπης συμπεριφοράς και τιμώρησης.

Το διάταγμα επιπλέον αντιτίθεται και στην αρχή της ισότητας όλων στα δικαστήρια και του δικαιώματος ακρόασης από αμερόληπτα και ανεξάρτητα δικαστήρια⁷¹. Η αρχή της ισότητας απαγορεύει στις ΗΠΑ την εκδίκαση μη Αμερικανών πολιτών από αμερικανικά δικαστήρια εκτός αν πρόκειται για αιχμαλώτους πολέμου και πάντα υπό κανόνες που εγγυώνται δίκαιη δίκη. Και οι δύο αρχές είναι αναγνωρισμένος από την ΕΣΔΑ και το ΔΣΑΠΔ.

Κατά τον Bigo οι δυνάμεις καταστολής και αντιμετώπισης του εγκλήματος είναι χωρισμένες

⁶⁹ Delmas-Marty M., ο.π., p. 288

⁷⁰ Delmas-Marty M., ο.π., p. 289, βλέπε Υποσημείωση 21

⁷¹ Delmas-Marty M., ο.π., p. 290

σε 2 οντότητες, εξωτερικού και εσωτερικού τομέα με τον πρώτο να αφορά στο στρατό και τη διπλωματία, και τον δεύτερο να αφορά στην αστυνομία και στα εθνικά συστήματα απονομής δικαιοσύνης. Οι επεκτάσεις των δραστηριοτήτων της αστυνομίας πέρα από τα σύνορα καθώς και του στρατού στα εσωτερικά αμβλύνουν τις παραδοσιακές κατηγοριοποιήσεις που βασίζονται στο παραδοσιακό διαχωρισμό εσωτερικού και εξωτερικού τομέα. Ο Rob Walker πως η διαφορετική αντίληψη των πολιτικών πραγμάτων σε όρους ρευστότητας και πεδίου μας επιτρέπει να φέρουμε κοντά κατηγοριοποιήσεις πρακτικών που αλλιώς κατατάσσονταν στις 2 προαναφερθείσες κατηγορίες⁷².

Το προφίλ του ενόχου δεν σχετίζεται πια με την πιθανή εγκληματικότητα αλλά με την υποθετική επιθυμητότητα ή μη⁷³. Φυλακές που περιορίζουν τον ένοχο είναι λιγότερο σημαντικές σε αυτό το διαθέσιμο από τους νέους σωφρονιστικούς χώρους, όπως χώρους κράτησης που αναπαράγουν τις ίδιες συνθήκες κράτησης με τις φυλακές, αλλά χωρίς να έχει προηγηθεί δικαστική απόφαση της ενοχής. Η χαλάρωση της επιτήρησης για την πλειοψηφία των ατόμων, θεωρούμενη ως πολύ βαριά και αθροιστική, ωφελεί την παγκόσμια συγκομιδή των πληροφοριών και την στοχοποίηση των πιο κινητών ομάδων: οι διασποράς, τους μετανάστες και, αν τα επιχειρήματα έχουν βάση, φτωχούς τουρίστες.

Είναι πλέον δεδομένο πως σε μια εποχή που είναι δυνατόν να έχουμε επίγνωση με πλήρη οπτικοακουστική κάλυψη τι συμβαίνει στη ζωή ενός ατόμου από τις Φιλιππίνες ευρισκόμενοι στον καναπέ μας στην Αθήνα, πόσο μάλλον να βρισκόμαστε από διεθνή επιτήρηση μέσω δορυφορικών συστημάτων παρακολούθησης που μας βοηθούν να αισθανόμαστε “ασφαλείς”, είναι αναγκαία η ύπαρξη μιας παγκόσμια μορφή δικαιοσύνης. Ωστόσο το σύγχρονο εθνικό κράτος μπορεί να έχει χάσει κάποιες από τις δυνατότητες του αλλά σίγουρα δεν έχει χάσει την επιρροή του (Castells, 2004: 203) καθώς ακόμα είναι σταθερός ο ρόλος του ως φορέα της τιμωρίας και ως ρυθμιστή της κοινωνικής ζωής.

Η αντίδραση στην εγκληματικότητα θα όφειλε όχι μόνο να προστατέψει την κοινωνία αλλά να συμπληρώσει και να συμψηφίσει μια βασικά διαφαινόμενη ελαττωματική κοινωνικοποίηση.⁷⁴ Είναι δυνατή η αλλαγή ρόλων μεταξύ πολιτών νομοθετών και πολιτών αποδεκτών τους. Ο εγκληματίας αποτελεί κομμάτι της κοινωνίας, κατέστη εγκληματίας ως συνέπεια κοινωνικής μειονεκτικής μεταχείρισης και στέρησης και είναι σημαντικό μέσα από κατάλληλα μέτρα να

⁷² Bigo D., ο.π., σ. 12

⁷³ Bigo D., ο.π., σ. 22

⁷⁴ Gunther K., ο.π., σ.σ. 44-45

μετατραπεί σε ένα ίσο ελεύθερο άτομο της κοινωνίας που θα χρησιμοποιεί την ελευθερία του με μη βλαπτικό τρόπο για τους άλλους. Ωστόσο τελευταία το μοντέλο του κράτους ευημερίας και το μοντέλο της επανακοινωνικοποίησης έχουν πλέον πέσει σε δυσμένεια. Η παγκοσμιοποίηση έχει επιφέρει βαθιές αλλαγές τόσο στο ίδιο το κράτος όσο και στις σχέσεις κράτους-κοινωνίας. Το εθνικό κράτος έχει μετεξελιχθεί σε “κράτος της αγοράς” (όπως το χαρακτήρισε ο P. Bobbitts) το οποίο λειτουργεί διεθνικά και υπηρετεί την παγκοσμιοποίηση του οικονομικού συστήματος με στόχο την εξασφάλιση ευκαιριών και επιλογών. Η απελευθέρωση της οικονομίας από το κράτος στηρίζεται σε ένα ταυτόχρονο περιορισμό των δικαιωμάτων ελευθερίας των πολιτών, με πρόταγμα την προστασία της ελευθερίας καταναλωτικής ελευθερίας των πολιτών από επιθέσεις “τρίτων”.

Έτσι η σύγχρονη συνείδηση της ελευθερίας συνίσταται στη διεύρυνση των ατομικών δυνατοτήτων επιλογής, δηλαδή αποτελεί ελευθερία της κατανάλωσης, μακριά από τους παλιούς όρους του κοινού εθνικού καλού και της αλληλεγγύης. Επομένως η αντεγκληματική πολιτική οφείλει να είναι προσαρμοσμένη στα δεδομένα της σύγχρονης εποχής ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις, δηλαδή να αντιπροσωπεύει και να μπορεί να διορθώσει τις παρεκκλίσεις που συντελούνται στην μετανεωτερική κοινωνία, με ταυτόχρονο ωστόσο σεβασμό προς τα κατοχυρωμένα ανθρώπινα δικαιώματα.

Θεωρείται πως υπάρχουν 3 μοντέλα αναφορικά με τις δυνατότητες συνεργασίας των κρατών στα πλαίσια άσκησης αντεγκληματικής πολιτικής⁷⁵.

- Το πρώτο που εισηγείται ο Grotius, το επονομαζόμενο *διεθνές* με την κυριαρχία να μοιράζεται μεταξύ ισότιμων κρατών που συνεργάζονται διμερώς.
- Το δεύτερο αναφέρεται στην αυτοκρατορική αντίληψη ενός κυρίαρχου κράτους που μεταχειρίζεται τα άλλα κράτη ως υποτελείς ή ως εχθρούς και μπορεί να θεωρηθεί αναχρονιστικό-θυμίζοντας έντονα Μεσαίωνα και την αρχαία αθηναϊκή συμμαχία, φωτογραφίζοντας ταυτόχρονα την εξωτερική πολιτική που ασκούν σήμερα οι ΗΠΑ.
- Τέλος αξίζει να σημειωθεί και το *κοσμοπολίτικο* μοντέλο του Kant το οποίο αναφέρεται σε μια ενοποιημένη αντίληψη του νόμου, πιο περίπλοκη και πλουραλιστική, που να συνδυάζει εθνικό διεθνικό και υπερεθνικό νόμο. Μια μορφή δηλαδή παγκόσμιας δημόσιας τάξης που η εποχή της παγκοσμιοποίησης και της Κοινωνίας της πληροφορίας που διανύουμε φαίνεται να επιβάλλει.

Η παγκοσμιοποίηση είναι μια διαδικασία που ακόμη δεν έχει κάνει τον κύκλο της. Η τοπικότητα αν και έχει πληγεί, δεν έχει υποταχθεί και δεν επίκειται να συμβεί κάτι τέτοιο. Καθώς η τεχνολογία δίνει όλο και περισσότερο τη δυνατότητα να καταλύονται σύνορα και περιορισμοί, χωροχρονικοί και όποιοι άλλοι, οφείλουμε να παρατηρούμε τη διαδικασία με άγρυπνο και κριτικό

⁷⁵ Delmas-Marty M., ο.π., p. 293

μάτι, ακολουθώντας το ρεύμα της εποχής, χωρίς όμως να παρασυρόμαστε από τον άκρατο φιλελευθερισμό, οικονομισμό και καταναλωτισμό, θυσιάζοντας στο βωμό του μεγαλύτερου κέρδους και των προσωπικών συμφερόντων, κοινά κατοχυρωμένες υψηλές αξίες και δικαιώματα, όπως η ελευθερία και η αλληλεγγύη.

ΜΕΡΟΣ Β΄

7. ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Το καθεστώς κράτησης των θεωρουμένων ως τρομοκρατών ή ως δυνάμει τρομοκρατών στο Guantanamo είναι αρκετά περίπλοκο. Η κράτηση τους πραγματοποιήθηκε χωρίς δίκη, χαρακτηριζόμενη από την καταπάτηση ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τη διενέργεια βασανιστηρίων και την καταπάτηση διεθνών νόμων. Τα σύνορα Σομαλίας και Αιθιοπίας από το 2007 αποτελούν τόπους συγκέντρωσης υπόπτων τρομοκρατίας χωρίς επαρκείς νομικές διαδικασίες και τις επαφές με δικηγόρους και συγγενείς απαγορευμένες.¹ Ας μιλήσουμε όμως πιο αναλυτικά για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Τα δικαιώματα του ανθρώπου είναι τριών ειδών.

- Μπορούν να λειτουργούν ως όριο των παρεμβάσεων της κρατικής εξουσίας στο ατομικό και το κοινωνικό πεδίο και τότε μιλάμε για *ατομικά δικαιώματα*.
- Μπορούν να αποτελούν αξίωση του ατομικού και κοινωνικού πεδίου για συμμετοχή στην άσκηση της κρατικής εξουσίας, τα επονομαζόμενα *πολιτικά δικαιώματα*.
- Είναι δυνατόν να λειτουργούν ως επιταγή για παρέμβαση της κρατικής εξουσίας στο κοινωνικό πεδίο αφορώντας σε *οικονομικά κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα*.
- Δικαιώματα αλληλεγγύης, θεωρούμενα ως συλλογικά δικαιώματα με την έννοια ότι «αντιμετωπίζουν τον άνθρωπο ως σημείου αναφοράς ολόκληρου του πλανήτη» και συναρτώνται με το οικονομικό κοινωνικό και φυσικό πλαίσιο της ζωής τους.

Η σχέση μεταξύ αντεγκληματικής πολιτικής και ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει περάσει από πολλά στάδια. Αρχικά σύμφωνα με τον Αλεξιάδη η αντεγκληματική πολιτική στόχευε στην προστασία διαφόρων κοινωνικών αγαθών, όπως της ζωής της ιδιοκτησίας, της τιμής, της προσωπικής ελευθερίας, αγαθά τα οποία αποτελούν ατομικά προστατευόμενα από το ποινικό δίκαιο έννομα αγαθά-αυτά που νωρίτερα αναφέρθηκαν ως ατομικά δικαιώματα.

Η αντεγκληματική πολιτική δύναται και συχνά επεμβαίνει άμεσα ή έμμεσα στην ιδιωτική και κοινωνική ζωή όλων των κοινωνιών με τέτοια έκταση ώστε να υφίσταται ο κίνδυνος επιβολής αστυνομικού κράτους με το πρόσχημα της πολιτικής κατά του εγκλήματος. Δεν είναι δυνατόν να χαρακτηριστεί κανείς ως εγκληματίας αν δεν έχει κριθεί από κάποιο δικαστήριο ότι έχει διαπράξει συγκεκριμένο έγκλημα. Οι εγκληματίες έχουν επίσης όπως κάθε άνθρωπο ον ατομικές ελευθερίες. Όρια στην αντεγκληματική πολιτική τίθενται σε όλα τα στάδια, πριν τη διάπραξη

¹ Amnesty International, Guantanamo Symbol of Wider Injustice, Amnesty International publications, January 2008

εγκλήματος (*ante delictum*), κατά το χρόνο της θέσης των κανόνων του ουσιαστικού/σωφρονιστικού/δικονομικού ποινικού δικαίου, κατά το χρόνο μετά την τέλεση του εγκλήματος (*post delictum*), πριν/μετά την άσκηση δίωξης για το χαρακτηρισμό συγκεκριμένου ατόμου ως εγκληματία, μετά την καταδίκη κατά το χρόνο εκτέλεσης της ποινής, μετά την εκτέλεση της επιβαλλόμενης ποινής. Η υλοποίηση της αντεγκληματικής πολιτικής πραγματοποιείται μέσα από κανόνες του κοινού δικαίου γεγονός που επιβάλει τα όρια που τίθενται σε αυτή να έχουν αυξημένη τυπική δύναμη ώστε να δεσμεύουν τον κοινό νομοθέτη-ιδιαιτέρως σε κανόνες που αναφέρονται στην προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων, των κοινωνιών ως θυμάτων, ως κατηγορουμένων για διάπραξη εγκληματικών δραστηριοτήτων καθώς και ως καταδίκων².

Όπως αναφέρει ο Γιώργος Κασμάτης «Οι ατομικές ελευθερίες, τα κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα συνθέτουν μαζί την ενιαία θέση(*status*) της ανθρώπινης προσωπικότητας στο σύγχρονο δημοκρατικό κράτος. Απαιτείται συνεχής συνδυασμός της αποχής του κράτους από πράξεις προσβολής της προσωπικότητας, της θετικής προστασίας και παραγωγής της, και της ενεργού συμμετοχής του πολίτη στην πολιτική ζωή και στις κρατικές λειτουργίες. Η «ενέργεια» και η αποτελεσματικότητα κάθε κατηγορίας συνδέονται αναπόσπαστα με τη λειτουργία άλλων κατηγοριών. Η λειτουργική αυτή σύνδεση της σχέσης κράτους και προσώπου αποτελεί την ουσιαστική βάση της δημοκρατίας».

Τα δικαιώματα του ανθρώπου αποτυπώνονται και προστατεύονται σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Στο πλαίσιο ενός φιλελεύθερου αστικού κράτους η έννοια κράτους δικαίου αποτελεί τη θεμελιώδη αρχή που διέπει τις σχέσεις κράτους και κοινωνίας πολιτών. Στο σύνταγμα του εκάστοτε κράτους θεσπίζονται τα δικαιώματα που διέπουν τις σχέσεις αυτές.

Αναφορικά με την Ελλάδα οι αντίστοιχες διατυπώσεις βρίσκονται στο δεύτερο μέρος του Συντάγματος με τα άρθρα 2-25 και ειδικότερα με το τελευταίο. Πιο αναλυτικά από την πλευρά του κράτους αφορά στην υποχρέωση αυτοπεριορισμού της δράσης των οργάνων του, όσον αφορά τις σχέσεις τους με τους πολίτες, μέσω του Συντάγματος και των επικυρωμένων διεθνών Συμβάσεων, όπως αποτυπώνεται στο άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος. Από την πλευρά των πολιτών εκδηλώνεται μέσω του ατομικού δικαιώματος για την παροχή δικαστικής προστασίας και την ακρόαση κάθε πολίτη από δικαστήριο πριν τη λήψη οποιουδήποτε μέτρου (ποινικού, διοικητικού, πειθαρχικού) σε βάρος του κατά το άρθρο 20 του Συντάγματος (από κοινωνιολογική άποψη βέβαια αμφισβητείται η εγγυητική λειτουργία του κράτους δικαίου απέναντι στην κρατική αυθαιρεσία, λόγω του ταξικού χαρακτήρα της κρατικής εξουσίας και λόγω της ανισότητας των πολιτών σε κοινωνικό επίπεδο). Θέτονται υπέρ του ατόμου οι περισσότερες διατάξεις πριν γίνει

² Αλεξιάδης Σ., Δικαιώματα του ανθρώπου και Αντεγκληματική Πολιτική, *Ελληνική επιθεώρηση Ευρωπαϊκού δικαίου*, τεύχος 21(ειδικό τεύχος), 2001, σ. 33-34

κατηγορούμενος(5,9,19,20,Συντ 1975/1986) αλλά και υπέρ του κατηγορουμένου πριν ακόμη κινηθεί ποινική δίωξη και θεμελιωθεί εναντίον του ποινική δίκη (π.χ. Άρθρο 72 ΠΚΔ). Αντίστοιχες διατάξεις για την προστασία των ατομικών ελευθεριών κατά την άσκηση αντεγκληματικής πολιτικής θεσμοθετείται μέσω της ΕΣΔΑ του 1950 και των πρόσθετων σε αυτή πρωτοκόλλων.

Διεθνώς τα ανθρώπινα δικαιώματα προστατεύονται στο πλαίσιο διεθνών συμβάσεων και διακηρύξεων διεθνών οργανισμών σε παγκόσμιο ή σε περιφερειακό επίπεδο. Σε παγκόσμιο επίπεδο είναι η «Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων» του ΟΗΕ(1948), το διεθνές σύμφωνο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα(1966), το διεθνές Σύμφωνο των Ηνωμένων Εθνών για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα(1966). Σε περιφερειακό επίπεδο (ανά ήπειρο) η «Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών» του Συμβουλίου της Ευρώπης 1950 με τα 14 συμπληρωματικά πρωτόκολλα, η Αμερικανική Σύμβαση περί Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων(1978), η αφρικανική χάρτα των δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Λαών.

Η σύμβαση της Ρώμης για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών(4/11/1950) που περιλάμβανε ειδικές διατάξεις για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου κατά την αντιμετώπιση του εγκλήματος και την μεταχείριση των εγκληματιών.

Κατά τη διαμόρφωση της αντεγκληματικής πολιτικής ιδίως στο Ευρωπαϊκό Χώρο πρωτίστως στόχο αποτελεί η διασφάλιση της προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Τα διάφορα μέτρα είναι εύλογο να αξιολογούνται βάσει της ισορροπίας μεταξύ των διαφόρων συμφερόντων. Κατά τη Σύσταση Νο R(96) 8: “Κάθε αντίδραση στο έγκλημα πρέπει να είναι προσαρμοσμένη προς τις βασικές αρχές των δημοκρατικών κρατών που διέπονται από την αρχή της νομιμότητας και να υπάγεται στον υπέρτατο σκοπό της εγγύησης του σεβασμού για τα ανθρώπινα δικαιώματα³. Όσο σοβαρή και αν κριθεί η κατάσταση μιας κοινωνίας αναφορικά με την εγκληματικότητα, τα όποια μέτρα πρόκειται να ληφθούν και λαμβάνονται για την αντιμετώπιση της κατάστασης αυτής οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τις αξίες της δημοκρατίας, της νομιμότητας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Με το άρθρο 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ το τεκμήριο αθωότητας αποτελεί εξοπλισμό απέναντι στον κρατικό μηχανισμό με την κίνηση ποινικής δίωξης εναντίον ενός ατόμου. Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κατηγορούμενος κατά την προδικασία αποτελεί και η απειλή της στέρησης της ελευθερίας μέσω της προφυλάκισης-παρωχημένος θεσμός για την εποχή μας και πολλαπλά αμφισβητούμενος, που αντιμετωπίζεται ως εξαίρεση βλ. Άρθρο 6 Συντ. 1975/1986 και άρθρο 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ.

³ Αλεξιάδης Σ., Δικαιώματα του ανθρώπου και Αντεγκληματική Πολιτική, *Ελληνική επιθεώρηση Ευρωπαϊκού δικαίου*, τεύχος 21(ειδικό τεύχος), 2001, σ. 41

Κατά την εκδίκαση της κατηγορίας εγγυήσεις υπέρ του κατηγορουμένου συνιστούν όλες οι συνταγματικές εγγυήσεις για ανεξάρτητη και αμερόληπτη δικαιοσύνη, βλ. άρθρο 8 του Ελληνικού συντάγματος σχετικά με την αρχή του φυσικού δικαστή, άρθρο 93 Σ αναφορικά με την αρχή της διάκρισης των δικαστηρίων, της δημοσιότητας των συνεδριάσεων, της ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολόγησης των αποφάσεων, άρθρο 96 Συντάγματος αναφορικά με την αρχή της εκδίκασης των εγκλημάτων μόνο από τα ποινικά δικαστήρια, άρθρο 97 για την αρχή της συμμετοχής του λαϊκού στοιχείου κατά την εκδίκαση των εγκλημάτων, καθώς και εγγυήσεις για μια δίκαιη δίκη (fair trial) μιας αναγκαίας και λογικής διάρκειας ώστε να δίνεται στον κατηγορούμενο η δυνατότητα να ετοιμάσει την υπεράσπισή του βλέπε άρθρο 6 παρ.1 ΕΣΔΑ.⁴

Στο άρθρο 20 του Συντάγματος Ομοσπονδίας Δημοκρατίας της Γερμανίας νομιμοποιείται χωρίς επιφυλάξεις το δικαίωμα αντίστασης διαβεβαιώνοντας ότι “όλοι οι Γερμανοί έχουν δικαίωμα να αντισταθούν ενάντια σε οποιονδήποτε προσπαθήσει να καταργήσει την τάξη [το δημοκρατικό σύνταγμα] αν δεν είναι εφικτές άλλες λύσεις”⁵.

Ο ρόλος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κατά τη διαμόρφωση της αντεγκληματικής πολιτικής εκτείνεται σε όλα τα επίπεδα της διαμόρφωσης και λειτουργίας της ποινικής δικαιοσύνης με την ευρύτερη έννοια του όρου. Ωστόσο υφίστανται προβλήματα στα πλαίσια ερμηνείας και συγκεκριμενοποίησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κυρίως όσον αφορά στις αξιώσεις στο χώρο της πολιτικής στο πλαίσιο της επιλογής των εργαλείων άσκησης της. Οι διαδικασίες των κατάλληλων μέτρων πέρα από τη λογική των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εμπλέκονται τοπικά συμφέροντα, κομματικές επιδιώξεις και πολιτικούς οικονομικούς και στρατιωτικούς καιροσκοπισμούς. Όταν πρόκειται για μια ανθρωπιστική επέμβαση είναι εξαιρετικά δύσκολο να ξεχωρίσει κανείς μεταξύ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των υπολογισμών που αφορούν σε εξυπηρέτηση συμφερόντων που συνήθως δεν έχουν καμία σχέση με τα πρώτα. Πολλώ δε μάλλον όταν υπάρχει η σύγχρονη έντονη τάση αστυνομικοποίησης της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁶.

Για την Ευρώπη το ζήτημα της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων αναφορικά με τις σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στους διάφορους φορείς εξουσίας του ευρωπαϊκού κοινοτικού επιπέδου (θεσμικά όργανα, υπηρεσίες, οργανισμοί) και τους αποδέκτες τους. Αποδέκτες μπορεί να είναι τόσο οι ‘ευρωπαίοι πολίτες’ και τα νομικά πρόσωπα που εδρεύουν στα κράτη μέλη όσο και πολίτες τρίτων χωρών, οι οποίοι είτε είναι εγκατεστημένοι είτε μετακινούνται-νόμιμα ή παράνομα- εντός των εδαφών της ευρωπαϊκής επικράτειας. Στο πλαίσιο των σχέσεων κράτους-μέλους και πολίτη τα θεμελιώδη δικαιώματα κατοχυρώνονται από τα εθνικά συντάγματα και τις διεθνείς

⁴ Gunther K., Διεθνής αντεγκληματική πολιτική: Η πορεία προς ένα παγκόσμιο δίκτυο ασφάλειας, Διεθνοποίηση του ποινικού Δικαίου, Ελληνογερμανικό Συνέδριο, επιμ. Μανωλεδάκης Ι., Prittwitz C., Αθήνα, εκδόσεις Σάκουλα, σ. 35-36

⁵ Gunther K., Διεθνής αντεγκληματική πολιτική: Η πορεία προς ένα παγκόσμιο δίκτυο ασφάλειας, Διεθνοποίηση του ποινικού Δικαίου, Ελληνογερμανικό Συνέδριο, επιμ. Μανωλεδάκης Ι., Prittwitz C., Αθήνα, εκδόσεις Σάκουλα, σ. 26-27

⁶ Gunther K, ο.π., σ. 23-24

συμβάσεις με κορυφαία την ΕΣΔΑ. Από την άποψη της δικαστικής προστασίας επισημαίνεται η ανάγκη ύπαρξης ενός εξωτερικού ελέγχου των αποφάσεων των ευρωπαϊκών κοινοτικών οργάνων κυρίως του ΔΕΚ, αντιστοίχου με τον έλεγχο που ασκεί το ΕΔΔΑ στα εθνικά δικαιοδοτικά συστήματα⁷. Το υφιστάμενο σύστημα έμμεσης προστασίας κυρίως έμμεσα με την κατά περίπτωση νομολογία του ΔΕΚ, που διέπλανε τα ανθρώπινα δικαιώματα σε γενικές αρχές κοινοτικού δικαίου με αφετηρία το κείμενο της ΕΣΔΑ και τη νομολογία του ΕΔΔΑ. Έτσι επικεντρώθηκε το ενδιαφέρον στην εκπόνηση του ΧΘΔΕΕ που εγκρίθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας (3-4/12/2000) και αναπροσαρμόστηκε στις 12/12/2007. Με την εφαρμογή της «Μεταρρυθμιστικής Συνθήκης»- η οποία μετονομάστηκε σε «Συνθήκη της Λισαβόνας»- την 1/12/2009 ο ΧΘΔΕΕ έχει πλέον αποκτήσει δεσμευτική ισχύ. Ωστόσο έγιναν δεκτές παρεκκλίσεις στην εφαρμογή του για το Ηνωμένο Βασίλειο, την Πολωνία και την Τσεχία.

Στο άρθρο 52 παρ. 1 του ΧΘΔΕΕ προβλέπεται η δυνατότητα επιβολής περιορισμών στην άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, προκειμένου να εξυπηρετηθούν στόχοι «γενικού συμφέροντος που αναγνωρίζει η ένωση» (όπως η δημιουργία του ΧΕΑΔ όπως προβλέπεται στο άρθρο 2 εδ. Δ ΣΕΕ, επίσης οι προβλεπόμενες από το άρθρο 16 ΣΕΚ «υπηρεσίες γενικού οικονομικού συμφέροντος στο πλαίσιο των κοινών αξιών της Ευρώπης»). Κατά συνέπεια ακυρώνεται τόσο η υπεροχή των θεμελιωδών δικαιωμάτων όσο και η εγγυητική λειτουργία που οφείλουν να αναπτύσσουν απέναντι σε κάθε άλλη διάταξη.

Το 1997 θεσπίστηκε το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο των φαινομένων ρατσισμού και ξενοφοβίας. Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 13/12/2003 λήφθηκε απόφαση επέκτασης των αρμοδιοτήτων του αναφορικά με τη θεματική των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ώστε να υπάρχει αντιστοιχία με το ΧΘΔΕΕ. Έτσι στις 15/2/2007 έχουμε την αντικατάσταση του Παρατηρητηρίου με την ίδρυση του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων με έδρα τη Βιέννη (λειτουργία 1/3/2007). Οι θεματικοί τομείς στους οποίους δρα ο οργανισμός καθορίζονται από το Συμβούλιο μέσω ενός πολυετούς πλαισίου δράσης. Στις 19/9/2007 υπεβλήθη από την επιτροπή πρόταση πολυετούς πλαισίου δράσης για την περίοδο 2007-2012 με βασικά ζητήματα:

- a) Το ρατσισμό την ξενοφοβία και τις συναφείς μορφές μισαλλοδοξίας
- b) τη μετανάστευση και την ένταξη των μεταναστών
- c) την αποζημίωση των θυμάτων, την πρόληψη του εγκλήματος και τα συναφή ζητήματα που αφορούν την ασφάλεια των πολιτών
- d) την πρόσβαση σε αποτελεσματική και ανεξάρτητη δικαιοσύνη

Κ.Ο.Κ.

⁷ Πανεπιστημιακές σημειώσεις για το μάθημα "Σύγχρονες διεθνείς τάσεις της αντεγκληματικής πολιτικής ιδιαίτερα στον ευρωπαϊκό χώρο και δικαιώματα του ανθρώπου", 4^η ενότητα, Γ.Π. Νικολόπουλου «Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως φορέας αντεγκληματικής πολιτικής: 'Το πρόγραμμα της Χάγης' και η εφαρμογή του», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2008, σελ.99-106

Το διεθνές δίκαιο ασφαλείας (το οποίο παράγεται στο μεγαλύτερο μέρος του ακόμα από τη νομοθεσία των εθνικών κρατών) επεμβαίνει βαθιά στα εκάστοτε θεμελιώδη και ανθρώπινα δικαιώματα των πολιτών, ωστόσο δεν γίνεται αντιληπτό από αυτούς ως περιορισμός των δικαιωμάτων τους.⁸ Το γεγονός αυτό δικαιολογείται με την εκλογίκευση πως παρέχεται ασφάλειας στους “καλούς” πολίτες έναντι των “κακών”. Ωστόσο γίνεται από τα άτομα συγκριτική ανάλυση μεταξύ κόστους και οφέλους. Δεχόμαστε δυνητικούς περιορισμούς της ελευθερίας με προϋπόθεση πως τα περιθώρια οικονομικής ελευθερίας γίνονται μεγαλύτερα, φυσικά για αυτούς ξέρουν να επωφεληθούν από τα διευρυμένα περιθώρια (και όχι για τα «μαύρα πρόβατα

«Για να επιβεβαιώσουμε το σημαντικό ρόλο του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών για την ενίσχυση της διεθνούς νομικής αρχιτεκτονικής με την προώθηση του κράτους δικαίου, του σεβασμού των ανθρώπινων δικαιωμάτων, και την αποτελεσματική ποινική δικαιοσύνη, αυτά αποτελούν τη θεμελιώδη βάση του κοινού αγώνα μας ενάντια στην τρομοκρατία»⁹.

Η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 4 Σεπτεμβρίου 2008 επικυρώνει τη στρατηγική για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας που είχε υιοθετηθεί στις 8 Σεπτεμβρίου 2006 και αποτελεί ένα παγκόσμιο πρωτοποριακό έγγραφο, όπου όλα τα κράτη αναγνωρίζουν σε αυτό, κατηγορηματικά, ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι η θεμελιώδης βάση για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Ωστόσο η εφαρμογή στην πράξη εμφανίζει αποκλίσεις ως προς το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η πολιτική για την αντιμετώπιση του τρομοκρατικού χτυπήματος επέφερε επιπτώσεις παγκοσμίως. Έχει υπονομεύσει τους κανόνες του δικαίου και τα διεθνή πρότυπα και θέτει σημαντικές προκλήσεις για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιώματα σε όλο τον κόσμο σε πολλές χώρες του κόσμου σήμερα. Ένα ευρύτερο φάσμα αντιτρομοκρατικών νόμοι, πολιτικών και πρακτικών έχουν διαβρώσει τα ανθρώπινα δικαιώματα προστασίας. Ωστόσο οι κυβερνήσεις ισχυρίζονται ότι η ασφάλεια ορισμένων μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την παραβίαση των δικαιωμάτων των άλλων. Οι φωνές των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πολιτικών ηγετών της αντιπολίτευσης, δημοσιογράφων, ανθρώπων από την μειοψηφικές ομάδες και άλλων καταπνίγονται.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν αποτελούν εμπόδιο για την ειρήνη και την ασφάλεια, αλλά αντίθετα αποτελούν το κλειδί για την επίτευξή αυτών των 2. Ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου είναι ζωτικής σημασίας για τις πολιτικές για την ανασχεση

⁸ Gunther K., Διεθνής ανταγκληματική πολιτική: Η πορεία προς ένα παγκόσμιο δίκτυο ασφαλείας, *Διεθνοποίηση του ποινικού Δικαίου*, Ελληνογερμανικό Συνέδριο, επιμ. Μανωλεδάκης Ι., Prittwitz C., Αθήνα, εκδόσεις Σάκκουλα, σ. 40

⁹ Amnesty International, Security and Human Rights: counter-terrorism and the United Nations, Amnesty International publications, September 2008

και την πρόληψη της τρομοκρατίας και κάθε μορφής εγκλήματος.

Η Διεθνής Αμνηστία συνεχίζει να απαιτεί από όλες τις ένοπλες ομάδες και άτομα να σταματήσετε να χρησιμοποιούν βία κατά των αμάχων και καλεί τους ηγέτες τους να καταγγέλλουν τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των βασανιστηρίων και άλλων μορφών κακομεταχείρισης, της σύλληψη ομήρων, αδιάκριτες επιθέσεις, ή άμεσες επιθέσεις σε αμάχους. Στο συγκεκριμένο πλαίσιο σε καταστάσεις ένοπλης σύγκρουσης, όπως ορίζεται από το διεθνές δίκαιο, οι ένοπλες ομάδες έχουν συγκεκριμένες υποχρεώσεις που απορρέουν από το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο. Τρομοκρατικές επιθέσεις είναι δυνατόν, σε ορισμένες περιορισμένες περιπτώσεις, συνιστούν εγκλήματα βάσει του διεθνούς δικαίου, όπως ο εγκληματία πολέμου ή εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Οι δράστες τους μπορεί να υπόκειται σε ποινική δίωξη σε εθνικό δικαστήριο υπό οικουμενική δικαιοδοσία ή διεθνώς ενώπιον του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου¹⁰.

Θύματα παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έχουν δικαιώματα στη δικαιοσύνη, την αλήθεια και την αποκατάσταση, σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα, όπως η Διακήρυξη των Βασικών Αρχών Δικαιοσύνης για τα Θύματα της Εγκληματικότητας και της Κατάχρησης Εξουσίας (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power), και τις βασικές αρχές και κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με το δικαίωμα για θεραπεία και την αποκατάσταση των θυμάτων κατάφωρων παραβιάσεων του διεθνούς δικαίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις σοβαρών παραβιάσεων του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου. Ενώ τα κράτη συχνά επικεντρώνονται σε αντιτρομοκρατικές πολιτικές, δεν πρέπει να αμελούν τις ανάγκες και τα δικαιώματα των ανθρώπων, θυμάτων και δραστών. Τα κράτη πρέπει να προχωρήσουν πέρα από την απλή ρητορική για "αλληλεγγύη" προς τα θύματα, και να διασφαλίσει στο νόμιμο και στην πράξη το σεβασμό και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των θυμάτων.

Ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου είναι ζωτικής σημασίας για την εκπόνηση πολιτικών αναφορικά με την πρόληψη και αντιμετώπιση της τρομοκρατίας. Τα μέτρα κατά της τρομοκρατίας και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν είναι αντικρουόμενοι στόχοι, αλλά αντιθέτως αλληλοσυμπληρώνονται και αλληλοενισχύονται, πράγμα που είναι σημαντικό για την αποτελεσματικότητά και των δύο. «...Οι εθνικές αντιτρομοκρατικές στρατηγικές και η διεθνής συνεργασία πρέπει να περιλαμβάνουν μέτρα για την πρόληψη της εξάπλωση της τρομοκρατίας, και πρέπει επίσης να περιλαμβάνουν μέτρα για την πρόληψη εθνοτικών, εθνικών ή θρησκευτικών διακρίσεων, τον πολιτικό αποκλεισμό και την κοινωνικοοικονομική περιθωριοποίηση, καθώς και μέτρα για την αντιμετώπιση της ατιμωρησίας

¹⁰ Amnesty International, Security and Human Rights: counter-terrorism and the United Nations, Amnesty International publications, September 2008, σ. 14

για παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων»¹¹

7.1 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΑΤΟΜΩΝ ΥΠΟ ΚΡΑΤΗΣΗ

Σύμφωνα με το Σώμα Αρχών για την προστασία όλων των ατόμων σε οποιαδήποτε μορφή κράτησης ή φυλάκισης με την αρχή 6 αναφέρει: Ο όρος “σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία » πρέπει να ερμηνευθεί έτσι ώστε να επεκτείνεται όσο το δυνατόν η ευρύτερη δυνατή προστασία κατά των κακοποιήσεων, είτε σωματικών είτε ψυχικών, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής ενός κρατούνται ή φυλακισμένου πρόσωπου σε συνθήκες που του στερούν, προσωρινά ή μόνιμα , από τη χρήση οποιουδήποτε από τις φυσικές αισθήσεις του, όπως όρασης ή ακοής, ή την επίγνωση του για το πέρασμα του χρόνου”.

Στα κέντρα κράτησης 5, 6, Echo της βάσης του Guantanamo, οι συνθήκες που περιγράφονται από τη Διεθνή Αμνηστία, ιδίως όταν υιοθετούνται για μακρά χρονικά διαστήματα και απροσδιόριστα, συνιστούν σκληρή, απάνθρωπη, εξευτελιστική συμπεριφορά εν παραβίαση των παραπάνω αρχών. Αυτό βασίζεται σε καταστάσεις όπως η απομόνωση και ο παρατεταμένος περιορισμός εντός των κελιών, καταστάσεις εντός κελιού, όπως το εντελώς κλειστό περιβάλλον και την έλλειψη θέας του εξωτερικού περιβάλλοντος, έλλειψη πρόσβασης σε φυσικό φως και φρέσκο αέρα, η σταθερή και προβαλλόμενη εσωτερική παρακολούθηση, η αποστέρηση από προσωπικά αντικείμενα και εξοπλισμό, απουσία κοινωνικών ή εξωτερικών ερεθισμάτων ή οποιασδήποτε μορφής δραστηριότητας, συνδυαστικά με την ελάχιστη επαφή με τον έξω κόσμο¹².

Η αρχή 28 Body of principles¹³ αναφέρει ότι ένα πρόσωπο υπό κράτηση έχει το δικαίωμα να χρησιμοποιεί εκπαιδευτικό πολιτισμικό και ενημερωτικό υλικό σε λογικές ποσότητες. Στο άρθρο 40 των Standard Minimum Rules ορίζεται πως κάθε σωφρονιστικό ίδρυμα οφείλει να έχει βιβλιοθήκη με εκπαιδευτικά και διδακτικά βιβλία για τη χρήση από όλους τους κρατούμενους. Επίσης καταδεικνύεται η δυνατότητα παροχής προγραμμάτων εκπαιδευτικών, ψυχαγωγικών, θρησκευτικών και επαγγελματικών με το άρθρο 95 πως όλα τα μέτρα για τους καταδικασμένους φυλακισμένους θα έπρεπε να αφορούν κάθε κρατούμενο χωρίς επιβάρυνση όταν πρόκειται να επωφεληθεί αυτή η ειδική ομάδα ατόμων υπό κράτηση.

Η αρχή 6 Body of principles for the protection of All Persons under any Form of Detention or Imprisonment ο όρος σκληρή απάνθρωπη εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία θα πρέπει να

¹¹ Amnesty International, Security and Human Rights: counter-terrorism and the United Nations, Amnesty International publications, September 2008, σ. 15-16

¹² Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007, σ. 13-14

¹³ Amnesty International, ο.π., σ. 16 βλέπε υποσημείωση 42

υιοθετείται τόσο ώστε να φτάνει στην ευρύτατη δυνατή προστασία κατά κακοποιήσεων σωματικών ή ψυχολογικών, περιλαμβάνοντας τον κρατούμενο ή φυλακισμένο σε συνθήκες που τον προσβάλλουν μόνιμα ή περιστασιακά, στη χρήση των φυσικών του αισθήσεων και της επίγνωσης του χώρου που περνάει το χρόνο του.

Οι Standard minimum Rules for the Treatment of prisoners με το άρθρο 11 ορίζουν πως απαιτείται στο χώρο που ζουν ή δουλεύουν οι φυλακισμένοι να υπάρχουν αρκετά μεγάλα παράθυρα ώστε να διαβάζουν ή να δουλεύουν με φυσικό φως, καθώς και να μπαίνει φυσικός αέρας¹⁴. Επίσης και η American Correctional association(ACA) σύμφωνα με τις αρχές απαιτεί την πρόσβαση των κρατουμένων σε φυσικό φως και σε ένα παράθυρο που ανοίγει αν βρίσκονται πάνω από 10 ώρες στο χώρο κράτησης.

Το Body of principles με την αρχή 19 και οι Standard Minimum Rules με το άρθρο 37 προβλέπουν τη δυνατότητα επικοινωνίας σε κανονικά διαστήματα με την οικογένεια και φίλους, τόσο με αλληλογραφία όσο και με επισκέψεις¹⁵. Η αποκοπή της επικοινωνίας αποτελεί παραβίαση του δικαιώματος της προστασίας της οικογενειακής ζωής όπως αυτό περιέχεται στην Παγκόσμια Διακήρυξη των Ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στο άρθρο 23 του Διεθνούς Δικαστηρίου (ICCPR). Επίσης θεσμοθετείται και το δικαίωμα επικοινωνίας με τον έξω κόσμο υπό συνθήκες και περιορισμούς εξειδικευμένους από τους νόμιμους κανονισμούς (αρχή 19) και πως η κρατούμενοι πρέπει να πληροφορούνται τακτικά με εφημερίδες, περιοδικά ή όποιο άλλο μέσο για τις εξελίξεις στο κόσμο(Κανόνας 39 των Standard Minimum Rules).

Περαιτέρω οι διεθνείς αρχές δίνουν έμφαση στη δυνατότητα των κρατουμένων να συμμετέχουν σε ψυχαγωγικές, κοινωνικές πολιτισμικές, εκπαιδευτικές και θρησκευτικές δραστηριότητες που προωθούν την ψυχική και σωματική τους υγεία, αναγνωρίζοντας επίσης τη σημασία αυτών για τη μελλοντική επιστροφή τους στην κοινωνία. Και οι ομοσπονδιακοί αμερικανικοί κανόνες δηλώνουν το ίδιο.

Όλοι οι φυλακισμένοι έχουν τα ίδια ανθρώπινα δικαιώματα και θεμελιώδεις ελευθερίες που καθορίζονται από την Παγκόσμια Διακήρυξη των Ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η επιτροπή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών με το άρθρο 10 του ICCPR δηλώνουν πως τα άτομα που στερούνται την ελευθερία τους δεν πρέπει να υποβάλλονται σε οποιαδήποτε ταλαιπωρία/κακουχία ή περιορισμό/εξαναγκασμό πέρα από αυτούς που ήδη προέρχονται από τη στέρηση της ελευθερίας. Πρέπει να εγγυάται ο σεβασμός της αξιοπρέπειας των ατόμων αυτών κάτω από τις ίδιες συνθήκες με τους ελεύθερους ανθρώπους. Υπόκεινται μόνο στους περιορισμούς που δεν μπορούν να αποφευχθούν λόγω του εγκλεισμού τους και προστατεύονται από τα θεσμοθετημένα δικαιώματα που αναγνωρίζει η Σύμβαση. Η μεταχείριση με αξιοπρέπεια αποτελεί έναν κανόνα που οφείλει να εφαρμόζεται χωρίς καμία διάκριση κανενός είδους (φυλής, θρησκείας,

¹⁴ Amnesty International, ο.π., σ. 14

¹⁵ Amnesty International, ο.π., σ. 16

γλώσσας, πολιτικής άποψης, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, φύλου κ.ο.κ.)

Το άρθρο 57 των Η.Ε. για τις ελάχιστες βασικές αρχές συμπεριφοράς προς τους φυλακισμένους (UN Standard Minimum Rules for the treatment of Prisoners): Η φυλάκιση και άλλα μέτρα που έχουν ως αποτέλεσμα να αποκόπτεται ο φερόμενος ως δράστης από τον έξω κόσμο είναι οδυνηρά από το ίδιο το γεγονός της απομάκρυνσης από το πρόσωπο του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης, στερώντας του την ελευθερία του. Ως εκ τούτου το σωφρονιστικό σύστημα δεν πρέπει, εκτός αν σχετίζεται με δικαιολογημένο διαχωρισμό ή τη διατήρηση της πειθαρχίας, επιδεινώσει την ταλαιπωρία που ενυπάρχουν σε μια τέτοια κατάσταση.

Στις βασικές αρχές για την αντιμετώπιση των φυλακισμένων (Basic Principles for the Treatment of Prisoners) όπως υιοθετούνται από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών (1990) ορίζονται τα εξής: Εκτός από εκείνους περιορισμούς που αποδεδειγμένα αναγκαίοι από το γεγονός της φυλάκισης, όλοι οι κρατούμενοι πρέπει να διατηρούν τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες που ορίζονται σύμφωνα με την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, και, όταν το κράτος θεωρείται να αποτελεί το ένα μέρος, το Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά και κοινωνικών δικαιωμάτων, καθώς και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα ... καθώς και τα άλλα δικαιώματα, όπως ορίζονται σε άλλα συμβόλαια των Ηνωμένων Εθνών¹⁶.

7.2 ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΕΝ ΚΑΙΡΩ ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΣΥΡΡΑΞΕΩΝ (ΚΑΙ ΜΕΤΑ)

Το άρθρο 3 της σύμβασης τη Γενεύης αντανακλά το εθιμικό διεθνές δίκαιο που εφαρμόζεται σε διεθνείς και μη διεθνείς ένοπλες συρράξεις (αλλά δεν ισχύει όπου δεν υπάρχει τέτοια σύγκρουση)¹⁷.

Η απαγόρευση των βασανιστηρίων κατά τη διάρκεια πολέμων ενσαρκώνεται από το διεθνή ανθρωπιστικό νόμο, που αφορά στους νόμους διεξαγωγής πολεμικών συρράξεων από το 1863 (U.S, Lieber Code) και πρόσφατα από τις Συμβάσεις της Γενεύης και τα ενσωματωμένα σε αυτές Πρωτόκολλα¹⁸. Η διενέργεια βασανιστηρίων αποτελεί προσβολή στη Σύμβαση και κατά συνέπεια έγκλημα πολέμου, το ίδιο ισχύει και για τα διεθνή ειδικά δικαστήρια της Γιουγκοσλαβίας και της Ρουάντας και για το Σύνταγμα της Ρώμης αναφορικά με το Διεθνές ποινικό δικαστήριο.

Όπως είχε δώσει έμφαση το Διεθνές Δικαστήριο για τα εγκλήματα πολέμου της πρώην Γιουγκοσλαβίας: «Η ουσία του όλου σώματος του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, καθώς και το

¹⁶ Amnesty International, ο.π., σ. 11

¹⁷ Amnesty International, ο.π., σ.12 βλέπε υποσημείωση 29

¹⁸ Council of Europe, *Guantanamo: Violations of Human Rights and International law?*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, September 2007, σ. 86

δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων βρίσκεται στην προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας κάθε ατόμου ... Η γενική αρχή του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας είναι ... η ίδια η *raison d'être* του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου και του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μάλιστα στη σύγχρονη εποχή έχει γίνει τόσο υψίστης σημασίας ώστε να διαπερνά ολόκληρο το σώμα του διεθνούς δικαίου. Η αρχή αυτή έχει ως στόχο τόσο προστατεύσει τα ανθρώπινα όντα από προσβολές της προσωπικής αξιοπρέπειας τους, αν οι εν λόγω προσβολές πραγματοποιούνται από παράνομες επίθεση στο σώμα ή ταπείνωση και εξευτελισμός της τιμής, του αυτοσεβασμού και της ψυχική υγείας του ατόμου»¹⁹.

Οι ΗΠΑ έχουν επικυρώσει το Διεθνές Ανθρώπινο Δικαστήριο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα(ΔΑΔΑΠΔ) καθώς και τη Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής και απάνθρωπης ή εξευτελιστικής συμπεριφοράς ή τιμωρίας (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment CAT), που και οι 2 απαγορεύουν τα βασανιστήρια και την κακομεταχείριση. Στο άρθρο 10 παρ 1 του πρώτου δηλώνεται πως τα άτομα που στερούνται την ελευθερία τους πρέπει να αντιμετωπίζονται ανθρώπινα και με σεβασμό για τη σύμφυτη αξιοπρέπεια του ανθρώπινου προσώπου. Τον Μάιο του 2006 Η Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων των Ηνωμένων Εθνών πίεσε τις ΗΠΑ να αναγνωρίσουν και να επιβεβαιώσουν πως η Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων έχει ισχύ σε οποτεδήποτε, εν καιρώ ειρήνης πολέμου ή ένοπλης διαμάχης, και σε κάθε περιοχή υπό δικαιοδοσία των ΗΠΑ,. Τον Ιούνιο του ίδιου χρόνου κλήθηκαν οι ΗΠΑ να αναγνωρίζουν τη δυνατότητα εφαρμογής της Διεθνούς Σύμβασης για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα με σεβασμό για τα άτομα που βρίσκονται εντός δικαιοδοσίας τους και εκτός περιοχής τους, όπως και σε περιόδους πολέμου²⁰.

Το σώμα ελέγχου του Διεθνούς Σύμβασης για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα(ICCPR) δηλαδή η επιτροπή ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δίνει έμφαση στις παραπάνω απαγορεύσεις ως επιτακτικές από το διεθνή νόμο, χωρίς εξαίρεση και με όλα τα κράτη να δεσμεύονται. Συγκεκριμένα στο άρθρο 7 του ΔΑΔΑΠΔ επισημαίνεται πως απαγορεύονται πράξεις που προκαλούν όχι μόνο σωματικό πόνο αλλά και ψυχικό, και ότι η μακράς διάρκειας φυλάκιση σε απομόνωση αντιβαίνει τις διατάξεις του άρθρου αυτού. Στο άρθρο 2 του, τα κράτη οφείλουν να σέβονται και να διασφαλίζουν τα αναγνωρισμένα δικαιώματα χωρίς διάκριση κανενός είδους όπως φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικής ή άλλης άποψης, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, ή οποιουδήποτε άλλους status. Στο άρθρο 26 τονίζεται η ισότητα όλων απέναντι στο νόμο και η υπαγωγή τους χωρίς διάκριση σε ίση προστασία από το νόμο. Περαιτέρω στο άρθρο 14 στοιχειοθετείται το δικαίωμα της ισότητας στα δικαστήρια και το δικαίωμα για μια δίκαιη και δημόσια ακρόαση από αρμόδιο, ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο που έχει θεσμοθετηθεί από το νόμο, και επίσης η παροχή των ελαχίστων εγγυήσεων δίκαιης δίκης σε πλήρη ισότητα, οι

¹⁹ Amnesty International, ο.π., σ. 12

²⁰ Amnesty International, ο.π., σ. 13 βλέπε υποσημείωση 33

οποίες δίνονται χωρίς διάκριση (σύμφωνα και με το άρθρο 2) . Οι προϋποθέσεις δίκαιης δίκης αφορούν όλους, ανεξάρτητα από την καταγωγή τους. Οι δίκες πολιτών από ειδικά ή στρατιωτικά δικαστήρια πρέπει να περιορίζονται σε ειδικές και περιστασιακές περιπτώσεις όπου καταδεικνύεται η ύπαρξη αντικειμενικών και σοβαρών λόγων από την κυβέρνηση που καθιστούν δικαιολογημένες και απαραίτητες τέτοιες δίκες, που αφορούν σε ειδικές κατηγορίες ατόμων και παραβάσεων οι οποίες δεν είναι δυνατόν να κριθούν από τα πολιτικά δικαστήρια²¹.

Ενώ έχουν θεσπιστεί τόσες διατάξεις για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ζώντας σε μια εποχή που κυριαρχεί η ελευθερία κατανάλωσης και απόκτησης ατομικών αγαθών όλοι κλεινόμαστε στο μικρόκοσμο μας προσπαθώντας να προστατέψουμε τις προσωπικές κτήσεις μας, αδιαφορώντας για τα συλλογικά αγαθά, για την αλληλεγγύη. Καθώς οι εξελίξεις στην τεχνολογία και η ανάπτυξη της παγκοσμιοποίησης έφερε το άνοιγμα των επικοινωνιών, την δυνατότητα επαφής με απομακρυσμένα μέρη, την ευκολία στις μετακινήσεις ατόμων. Αλλά ταυτόχρονα δεν έγιναν τα πάντα προσιτά για όλους. Η καταναλωτική ελευθερία οδήγησε σε αύξηση των μέτρων ασφαλείας και παρακολούθησης ατόμων και πληθυσμών που θεωρούνται επικίνδυνη για τη διατήρηση της ελευθερίας και της παγκόσμιας ασφάλειας. Όσοι δεν ταιριάζουν με το μέσο πρότυπο, αποβάλλονται και στοχοποιούνται. Η κοινωνία της πληροφορίας έχει ταυτόχρονα ευνοήσει την δημιουργία μορφών εγκλήματος και την εξέλιξη ήδη υπαρχόντων, καθώς ο χρόνος μειώνεται και ο τόπος αναιρείται. Βιώνοντας την περίοδο του Μεταμοντερνισμού, με τις κοινωνικές αξίες να έχουν αλλάξει, θυσιάζουμε την ελευθερία, και τη δική μας και των άλλων, στο βωμό της ασφάλειας, της διατήρησης της κοινωνικής ισορροπίας και ειρήνης. Έτσι οδηγούμαστε σε ενίσχυση της καταστολής, καθώς μας ενδιαφέρει το οριστικό αποτέλεσμα, η τιμωρία, η απονομή δικαιοσύνης και η οριστική εξάλειψη του κακού.

²¹ Amnesty International, USA: Wrong court, wrong place, wrong punishment, Amnesty International publications, May 2012 σ. 3-4

μας, αδιαφορώντας για τα συλλογικά αγαθά, για την αλληλεγγύη. Καθώς οι εξελίξεις στην τεχνολογία και η ανάπτυξη της παγκοσμιοποίησης έφερε το άνοιγμα των επικοινωνιών, την δυνατότητα επαφής με απομακρυσμένα μέρη, την ευκολία στις μετακινήσεις ατόμων. Αλλά ταυτόχρονα δεν έγιναν τα πάντα προσιτά για όλους. Η καταναλωτική ελευθερία οδήγησε σε αύξηση των μέτρων ασφαλείας και παρακολούθησης ατόμων και πληθυσμών που θεωρούνται επικίνδυνα για τη διατήρηση της ελευθερίας και της παγκόσμιας ασφάλειας. Όσοι δεν ταιριάζουν με το μέσο πρότυπο, αποβάλλονται και στοχοποιούνται. Η κοινωνία της πληροφορίας έχει ταυτόχρονα ευνοήσει την δημιουργία μορφών εγκλήματος και την εξέλιξη ήδη υπαρχόντων, καθώς ο χρόνος μειώνεται και ο τόπος αναιρείται. Βιώνοντας την περίοδο του Μεταμοντερνισμού, με τις κοινωνικές αξίες να έχουν αλλάξει, θυσιάζουμε την ελευθερία, και τη δική μας και των άλλων, στο βωμό της ασφάλειας, της διατήρησης της κοινωνικής ισορροπίας και ειρήνης. Έτσι οδηγούμαστε σε ενίσχυση της καταστολής, καθώς μας ενδιαφέρει το οριστικό αποτέλεσμα, η τιμωρία, η απονομή δικαιοσύνης και η οριστική εξάλειψη του κακού.

ΜΕΡΟΣ Γ΄

8. ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ-ΕΞΟΥΣΙΑ-ΦΥΛΑΚΕΣ ΓΚΟΥΝΤΑΝΑΜΟ

8.1 ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Συχνά η τρομοκρατία ορίζεται “ως βίας ή της απειλής βίας με σκοπό τον εκφοβισμό ή την επίτευξη μιας κοινωνικής αλλαγής στη στάση ή τις διαθέσεις μιας ομάδας πληθυσμού”¹. Υπάρχουν επίσης ορισμοί που βλέπουν την τρομοκρατία σε ένα ποινικό πλαίσιο επιμένοντας στη διάσταση της εγκληματικής βίας και του ποινικού σκέλους αντιμετώπισής της. Σε αυτή τη θεώρηση δίνεται μεγαλύτερη σημασία στα παράγωγα των τρομοκρατικών πράξεων παρά στα αίτια και τις αφορμές ύπαρξης της τρομοκρατίας. Τέλος υπάρχει και η θεώρηση που επικεντρώνεται στην πολιτική διάσταση και τα κοινωνικά κίνητρα που έχουν ή διατείνονται πως έχουν οι τρομοκρατικές οργανώσεις.

Πρωτεύουσα τάση αποτελεί αυτή που προσπαθεί να ορίσει την ανθρώπινη αμφισβήτηση μέσα από τον ορισμό του εγκλήματος και διαμορφώνεται πιο ξεκάθαρα στο τέλος του 20ου αιώνα. “Η εξίσωση της πολιτικής διαφοροποίησης με την κλασσική έννοια του εγκλήματος διαμορφώνει νέα σκεπτικά καθώς ταυτίζει την πολιτική διαφοροποίηση με την έννοια του εγκλήματος.” Η τρομοκρατία αποτελεί μια βίαιη, επιθετική πράξη πολιτικής συμμετοχής καθώς όσοι επενεργούν σε αυτή έχουν πολιτικούς στόχους. Πρόκειται για μια καταναγκαστική χρήση εκφοβισμού προς τους πολίτες ώστε να επιτευχθούν συγκεκριμένοι πολιτικοί στόχοι.

Άλλος ένας ενδιαφέρον ορισμός που έχει δοθεί είναι πως η Τρομοκρατία αποτελεί “απελευθερωτική και συστηματική χρήση ή απειλή βίας εναντίον ενορχηστρωμένων (ανθρώπων) στόχων σε μια σύγκρουση μεταξύ 2 ή περισσότερων μερίδων, όπου τα άμεσα θύματα-που μπορεί να μην είναι καν μέλη αυτών των μερίδων- δεν δύνανται, μέσω μιας αλλαγής στάσης ή συμπεριφοράς, να αποδεσμεύσουν τους εαυτούς τους από τη σύγκρουση.”

Υπάρχουν ομοιότητες μεταξύ τρομοκρατών και κρατικών δυνάμεων. Και από τις δύο πλευρές χρησιμοποιείται βία για την επίτευξη του στόχου. Κανείς από τους δύο δεν είναι παθητικός αποδέκτης. Υφίσταται μια συμβιωτική σχέση.

Η παγκοσμιοποίηση θεωρείται τότε ως θεραπεία και τότε ως αίτιο της τρομοκρατίας. Σύμφωνα με τον Αμπού Σανάμπ “η παγκοσμιοποίηση αποτελεί απλώς ένα νέο αποικιοκρατικό σύστημα” με την Αμερική να ασκεί οικονομική αντί για στρατιωτική κυριαρχία. Η ιδεολογία των στρατευμένων ισλαμιστικών κινήματων εμφανίζεται ριζικά αντίθετη στην παγκοσμιοποίηση, απορρίπτει τις εξωτερικές επιρροές και υποστηρίζει την επιστροφή στον παραδοσιακό Ισλαμικό

¹ Μπόση Μ. Περί του ορισμού της Τρομοκρατίας, Αθήνα, Π. Τραυλός, 2000, σ. 151

νόμο (Σαρία). Ωστόσο αυτό δεν τους εμπόδισε να εκμεταλλευθούν δημιουργικά προς όφελος τους ότι επιφέρει η παγκοσμιοποίηση-καθώς για την υλοποίηση του οράματος ενός προνεωτερικού μέλλοντος επιδίδονται στη χρήση υπερμοντέρνων μέσων όπως το διαδίκτυο.

Κοινωνικοί, οικονομικοί και πολιτισμικοί παράγοντες καθιστούν μια κοινωνία περισσότερο ή λιγότερο επιρρεπή στην έλξη τρομοκρατικών ομάδων. Η αλληλεπίδραση αυτών με τις πράξεις, τις πεποιθήσεις και τις πολιτικές βλέψεις μιας ομάδας ανθρώπων και τη συνέργεια της κοινότητας τους συνιστά. Η σύγκρουση πολιτισμών κυριαρχεί στη σύγχρονη παγκόσμια σκηνή. Ο Ed. Said αναφέρει: “Τα ασαφή όρια των πολιτισμών θα είναι τα πολεμικά μέτωπα του μέλλοντος”².

Στα τελευταία 30 χρόνια εμφανίζεται μια ασυνήθιστη αύξηση των τρομοκρατικών ομάδων που εμφορούνται από θρησκευτικά κίνητρα. Οι τρομοκρατικές ομάδες που διαπνέονται από ένα μείγμα πολιτικών και θρησκευτικών κινήτρων είναι υπερεθνικές σε μεγαλύτερο ποσοστό συγκριτικά με ομάδες με αμιγώς κοσμικά κίνητρα, και έχουν λιγότερες αναστολές. Αυτά τα χαρακτηριστικά επιβεβαιώνονται από την ιστορία-άλλωστε τα θρησκευτικά σύνορα ποτέ δεν συμμορφώθηκαν με τα πολιτικά. Επειδή οι θρησκευτικές τρομοκρατικές ομάδες απευθύνονται στο Θεό τείνουν να προξενούν μαζικές απώλειες καθώς μόνο περιορισμό αποτελούν οι ίδιες τους οι δυνατότητες. Δεν είναι όμως εύκολο να διακριθούν τα θρησκευτικά από τα πολιτικά κίνητρα που στις περισσότερες περιπτώσεις είναι αναπόφευκτα συνδεδεμένα. Ενώ η οικονομική κυριαρχία συσχετίζεται με την πολιτισμική κατάσταση της ανομίας την κρατική κυριαρχία και τον ηθικό κυνισμό, η κυριαρχία της οικογένειας και της θρησκείας οδηγεί σε μια μορφή ακραίας ηθικής επαγρύπνησης ή υπερηθικότητας.

Η οργάνωση της Al-Qaeda αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα τρομοκρατικής οργάνωσης θρησκευτικού φονταμενταλισμού. Όσον αφορά στο Ισλάμ, έχουμε να κάνουμε με την ιδιομορφία πως πρόκειται για μια θρησκεία που αποτελεί έναν ολόκληρο πολιτισμό και έχει εφαρμογή σε κάθε όψη της ζωής τόσο του ατόμου όσο και της κοινωνίας³.

Είναι γνωστό πως ο πόλεμος στο Αφγανιστάν ξεκίνησε με αφορμή την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, και την τιμώρηση των δραστών και των ηθικών αυτουργών του τρομοκρατικού χτυπήματος της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001, και συγκεκριμένα την οργάνωση Al Κάιντα και τον αρχηγό της Οσάμα Μπιν Λάντεν. Έντεκα χρόνια μετά, έχοντας διεξαχθεί μια ακόμη αμερικανική επιχείρηση απέναντι στο Ιράκ με πρόταγμα τη δικτατορία του Σαντάμ Χουσεΐν και του υποτιθέμενου πυρηνικού οπλοστασίου που διατηρούσε στη χώρα, πέρα από τις όποιες απώλειες βίωσαν τα κράτη αυτά και ιδιαίτερα ο άμαχος πληθυσμός τους, οι συρράξεις άφησαν μια νέα κληρονομιά. Η κληρονομιά αυτή δεν είναι άλλη από τις φυλακές στο Γκουαντάναμο και στο Άμπου

² Said Ed., Sassen S., Chomsky N., Bishara A., Sennet R., Η Τρομοκρατία και η Κοινωνία των πολιτών, Αθήνα, Μεταίχμιο, 2002

³ Weinberg Leonard, Pedahzur Ami, Religious fundamentalism and political extremism, London: Frank Cass, 2004, σ.77

Γκράιμπ. Κατά τη Szurek(2004) ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας οδήγησε σε μια σχεδόν γενική συμφωνία που έχει λάβει τη μορφή της ένοπλης επέμβασης για τις ΗΠΑ, όπως επιβάλλει η κλιμάκωση της βίας από την πλευρά τρομοκρατίας⁴. Έναν πόλεμο που αφορά σε μέτρα χωρίς ισότητα, διεθνή, χωρίς περιθώριο αποτυχίας, ώστε να εντοπιστούν και να τιμωρηθούν οι υπεύθυνοι και οι συνεργοί τους.

Η κατάσταση που επικρατεί στο Γκουαντάναμο για το οποίο θα μιλήσουμε και αναλυτικά, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μια κατάσταση εξαίρεσης. Άλλωστε πολλοί μελετητές χρησιμοποιούν τον όρο *φυλακή της εξαίρεσης* όταν αναφέρονται στο Γκουαντάναμο (βλ. Sandra Szurek)

8.2 ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΞΑΙΡΕΣΗΣ-ΕΠΙΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΜΑΧΗ

Η κατάσταση εξαίρεσης αποτελεί «σημείο ανισορροπίας ανάμεσα στο δημόσιο δίκαιο και στο πολιτικό γεγονός κατά τον Saint-Bonnet(2001), το οποίο όπως ο εμφύλιος πόλεμος, η εξέγερση και η αντίσταση τοποθετείται κατά τον Fontana(1999) «σε μια αμφιλεγόμενη δυσδιάκριτη ζώνη, στην τομή του νομικού με το πολιτικό στοιχείο»⁵. Μια κατάσταση εξαίρεσης επιβάλλεται να έχει συγκεκριμένα όρια. Τα έκτακτα μέτρα αποτελούν τον καρπό περιόδων πολιτικής κρίσης κατά τον De Martino (1973). περιέχονται στην παράδοση κατάσταση να αποτελούν νομικά μέτρα που δεν μπορούν να γίνουν κατανοητά στο επίπεδο του δικαίου, και η κατάσταση εξαίρεσης παρουσιάζεται ως νόμιμη μορφή αυτού που δεν δύναται να έχει νόμιμη μορφή, αποτελώντας μια παράδοξη κατάσταση. Η κατάσταση εξαίρεσης είναι η άμεση απάντηση της κρατικής εξουσίας στις πιο ακραίες εσωτερικές συγκρούσεις. Βρίσκεται σε στενή σχέση με τον εμφύλιο πόλεμο την εξέγερση και την αντίσταση. Ο εμφύλιος πόλεμος είναι το αντίθετο της κανονικής κατάστασης και εντάσσεται σε μια ζώνη απροσδιοριστίας σε σχέση με την κατάσταση εξαίρεσης.

Κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα παρακολουθήσαμε ένα φαινόμενο που εύστοχα προσδιορίστηκε ως κατά νόμο εμφύλιος πόλεμος όπως βρίσκουμε στον Schnur(1983). Κλασικό παράδειγμα αποτελεί το ναζιστικό κράτος, καθώς το διάταγμα του Χίτλερ, οδήγησε στη δημιουργία μιας κατάστασης εξαίρεσης που διήρκεσε 12 χρόνια.

Η σύγχρονη κατάσταση εξαίρεσης αποτελεί δημιούργημα της δημοκρατικο-επαναστατικής

⁴ Artieres Ph., P. Lascoumes P.,(Dir.), *Gouverner, enfermer. La prison, modele indepassable?*, Presses de Sciences Po, Paris, 2004, σ. 202

⁵ Agamben G., *Κατάσταση Εξαίρεσης*, μτφ. Οικονομίδου Μ., Αθήνα, Πατάκης, 2007, σ.12

παράδοσης και όχι της απολυταρχικής⁶. Από τη στιγμή που έγινε η κατάσταση εξαίρεσης ο κανόνας (Benjamin, 1942), όχι μόνο εμφανίζεται όλο και περισσότερο ως τεχνική διακυβέρνησης παρά ως έκτακτο μέτρο, αλλά επιτρέπει και να φανεί η φύση της ως συστατικού παραδείγματος της έννομης τάξης. Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της κατάστασης εξαίρεσης, δηλ. Η προσωρινή κατάργηση της διάκρισης ανάμεσα σε νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική εξουσία, φανερώνει την τάση της να μετατρέπεται σε μόνιμη πρακτική διακυβέρνησης.

Ο σύγχρονος ολοκληρωτισμός μπορεί να οριστεί ως η θέσπιση μέσα από την κατάσταση εξαίρεσης ενός κατά νόμου εμφυλίου πολέμου που επιτρέπει τη φυσική εξόντωση όχι μόνο των πολιτικών αντιπάλων, αλλά και ολόκληρων κατηγοριών πολιτών που για οποιονδήποτε λόγο θεωρούνται πως δεν μπορούν να ενσωματωθούν στο πολιτικό σύστημα. Έκτοτε η σκόπιμη διαμόρφωση μιας διαρκούς κατάστασης ανάγκης αναδείχθηκε ως μια από τις βασικότερες πρακτικές των σύγχρονων κρατών, ακόμα και των λεγόμενων δημοκρατικών⁷. Ένα προσωρινό και έκτακτο μέτρο μετασχηματίζεται σε τεχνική διακυβέρνησης, μεταβάλλεται η παραδοσιακή διάκριση των συνταγματικών μορφών με την κατάσταση εξαίρεσης να προβάλλει «ως το κατώφλι απροσδιοριστίας ανάμεσα στη δημοκρατία και την απολυταρχία» Για το παγκόσμιο εμφύλιο πόλεμο μιλά την ίδια χρονιά 1961 η Χάννα Άρεντ και ο Καρλ Σμιτ. Η διάκριση ανάμεσα στην «πραγματική κατάσταση εξαίρεσης» (etat de siege effectif) και στην «πλασματική κατάσταση εξαίρεσης» (etat de siege fictif) έχει αναλυθεί στο βιβλίο του Theodor Reinach De l'etat de siege. Etude historique et juridique (1885) από εκεί εμφορείται και η αντίθεση των Σμιτ και Benjamin. Στην Αγγλική φιλολογία χρησιμοποιείται οι όροι *επινοημένη έκτακτη ανάγκη* (fancied emergency, *δυνάμεις έκτακτης ανάγκης* (emergency powers) και *στρατιωτικός νόμος* (martial law), παρουσιάζοντας κάποια συνάφεια με την εμπόλεμη κατάσταση. Στα Γερμανικά επίσης αναφέρονται συχνά οι όροι *gewolte Ausnahmestand*, καθώς επίσης και *Notstand* (κατάσταση εκτάκτου ανάγκης)

Η άμεσα βιοπολιτική σημασία της κατάστασης εξαίρεσης ως αρχετυπικής δομής στην οποία το δίκαιο εμπερικλείει το έμβιο ον μέσω της ίδιας του της αναστολής αναδεικνύεται σαφώς με τη στρατιωτικό διάταγμα (military order) που εξέδωσε ο Πρόεδρος των ΗΠΑ στις 13 Νοεμβρίου 2001. Κατά αυτήν νομιμοποιείται η «αόριστη κράτηση» (indefinite detention) και η παραπομπή σε δίκη από «στρατιωτικές επιτροπές» (military commissions) μη πολιτών οι οποίοι θεωρούνται ύποπτοι για συμμετοχή σε τρομοκρατικές ενέργειες (δεν συγχέονται με τα στρατοδικεία που προβλέπονται σε καιρό πολέμου). Η Πατριωτική Νομοθετική Πράξη, που είχε ψηφιστεί από τη Γερουσία στις 26 Οκτωβρίου του 2001 επέτρεπε στον Γενικό Εισαγγελέα (Attorney General) να «θέτει υπό κράτηση» όποιον αλλοδαπό (alien) θεωρούνταν ύποπτος για ενέργειες που έθεταν σε

⁶ Agamben G., *Κατάσταση Εξαίρεσης*, μτφ. Οικονομίδου Μ., Αθήνα, Πατάκης, 2007, σ.18-22

⁷ Ο «παγκόσμιος εμφύλιος πόλεμος», η κατάσταση εξαίρεσης εμφανίζεται όλο και περισσότερο ως κυρίαρχο παράδειγμα διακυβέρνησης στη σύγχρονη πολιτική, βλέπε G. Agamben, *Κατάσταση εξαίρεσης*, ο.π., σ. 13

κίνδυνο την «εθνική ασφάλεια των ΗΠΑ». Μέσα σε 7 μέρες ο αλλοδαπός έπρεπε είτε να απελαθεί είτε να κατηγορηθεί για παράβαση του νόμου περί μετανάστευσης ή για κάποιο άλλο αδίκημα.

Το διάταγμα του Μπους εισάγει μια καινοτομία: απογυμνώνει το άτομο από κάθε νομική υπόσταση, δημιουργώντας μια οντότητα που δεν μπορεί ούτε να κατονομαστεί ούτε να κατηγοριοποιηθεί νομικά⁸. Οι συλληφθέντες, Ταλιμπάν και όχι μόνο, στο έδαφος του Αφγανιστάν δεν απολαμβάνουν ούτε την κατάσταση αιχμαλωσίας που ορίζεται από τη Συνθήκη της Γενεύης αλλά ούτε και την κατάσταση κατηγορουμένου για ένα οποιοδήποτε αδίκημα σύμφωνα με τους νόμους του αμερικανικού συντάγματος. Τους αποδίδεται ο όρος κρατούμενοι (detainees) και βιώνουν μια αόριστη κράτησης τόσο αναφορικά με τη χρονική έννοια του όρου αλλά και λόγω της φύσης της κράτησης αυτής, καθώς ξεφεύγει τελείως από το νόμο και το νομικό έλεγχο. Θα μπορούσε να συγκριθεί με την νομική κατάσταση των Εβραίων στα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης (Lager), οι οποίοι χάνοντας την υπηκοότητα έχαναν και κάθε νομική ταυτότητα, όχι όμως και την ταυτότητα του Εβραίου. Η κατάσταση εξαίρεσης δεν είναι μια μορφή ειδικού δικαίου σαν το δίκαιο του πολέμου αλλά όπως η αναστολή της ίδιας της έννομης έννοιας.

Ο όρος «κατάσταση πλασματικής ή πολιτικής πολιορκίας» ανάγεται στη γαλλική θεωρία και σχετίζεται με το ναπολεόντειο διάταγμα της 24ης Δεκεμβρίου 1811 που προέβλεπε την κήρυξη κατάστασης πολιορκίας «όταν οι συνθήκες υποχρεώνουν σε παραχώρηση στη στρατιωτική αστυνομία περισσοτέρων εξουσιών και μεγαλύτερης δυνατότητας δράσης, χωρίς να είναι αναγκαίο να κηρυχθεί κατάσταση πολιορκίας (Reinach 1885). Η καταγωγή του θεσμού της κατάστασης πολιορκίας εντοπίζεται στο διάταγμα της 8ης Ιουλίου του 1791 της Γαλλικής Συντακτικής Συνέλευσης, όπου γίνεται διάκριση μεταξύ ειρηνικής κατάστασης (etat de paix) με στρατιωτική και πολιτική εξουσία να δρουν στο δικό τους πεδίο η καθεμιά, εμπόλεμης κατάστασης (etat de guerre) κατά την οποία η πολιτική εξουσία πρέπει να δρα σε συνεννόηση με τη στρατιωτική εξουσία, και της κατάστασης πολιορκίας (etat de siege) όπου όλες οι εξουσίες με τις οποίες περιβάλλεται η πολιτική εξουσία για τη διατήρηση της τάξης και της εσωτερικής αστυνόμευσης περιέρχονται στον στρατιωτικό διοικητή, που τις ασκεί υπό αποκλειστική του ευθύνη. Η ιδέα της αναστολής του συντάγματος εισάγεται για πρώτη φορά στο σύνταγμα της 22ης Φριμαίρ έτος VIII άρθρο 92.

Τα δημοκρατικά καθεστώτα μετασχηματίζονται ως συνέπεια της προοδευτικής διεύρυνσης των αρμοδιοτήτων της εκτελεστικής εξουσίας κατά τη διάρκεια των 2 παγκοσμίων πολέμων και γενικότερα της κατάστασης εξαίρεσης που τους είχε συνοδεύσει και ακολουθήσει.

Ο Rossiter⁹ ως προς τη δικαιολόγηση της συνταγματικής δικτατορίας αναφέρει πως από τη στιγμή που το δημοκρατικό καθεστώς με συνολική ισορροπία εξουσιών, έχει επινοηθεί για να λειτουργεί σε κανονικές συνθήκες, «σε περιόδους κρίσης η συνταγματική κυβέρνηση πρέπει να λαμβάνει τη μορφή οποιουδήποτε μέτρου είναι απαραίτητο για την εξουδετέρωση του κινδύνου και την επαναφορά της κανονικής συνθήκης. Αναπόφευκτα η μετατροπή αυτή συνεπάγεται μια πιο

⁸ Agamben G., ο.π., σ.15

⁹ Agamben G., ο.π., σ. 23

ισχυρή κυβέρνηση: η κυβέρνηση δηλαδή θα έχει περισσότερες εξουσίες και οι πολίτες λιγότερα δικαιώματα(1948). Ο Σμιτ διακρίνει ανάμεσα στην εντεταλμένη δικτατορία και την κυρίαρχη δικτατορία και συγκεκριμένα μεταξύ συνταγματικής δικτατορίας που προτίθεται να περιφρουρήσει τη συνταγματική τάξη και αντισυνταγματικής δικτατορίας που οδηγεί στην ανατροπή της. Ο Benjamin στην 8η θέση του για την έννοια της ιστορίας αναφέρει πως: «καμιά θυσία δεν είναι υπερβολικά μεγάλη για τη δημοκρατία μας πολλώ δε μάλλον η προσωρινή θυσία της ίδιας της δημοκρατίας»

Όλα τα κράτη δεν ακολουθούν το ίδιο σύστημα. Γίνεται διάκριση ανάμεσα στα συστήματα

1. που ρυθμίζουν την κατάσταση εξαίρεσης με το συνταγματικό κείμενο ή μέσω ενός νόμου (βλέπε Γαλλία και Γερμανία), και
2. συστήματα που προτιμούν να μη διευθετούν ξεκάθαρα το πρόβλημα (Ιταλία, Ελβετία, Αγγλία και ΗΠΑ).

Στο σύνταγμα της Ομόσπονδης Γερμανικής Δημοκρατίας υπάρχει το Άρθρο 20 που νομιμοποιεί το δικαίωμα αντίστασης χωρίς επιφυλάξεις, διαβεβαιώνοντας πως «όλοι οι Γερμανοί έχουν δικαίωμα να αντισταθούν ενάντια σε οποιονδήποτε προσπαθήσει να καταργήσει την τάξη (το δημοκρατικό σύνταγμα) αν δεν είναι εφικτές άλλες λύσεις¹⁰.

Necessitas legem non habet=η ανάγκη νόμους δεν γνωρίζει. Διπλή ερμηνεία:

- α) η ανάγκη δεν γνωρίζει κανένα νόμο
- β) η ανάγκη δημιουργεί τους δικούς της νόμους (necessite fait loi).

Και στις 2 περιπτώσεις η θεωρία της κατάστασης εξαίρεσης μετασχηματίζεται πλήρως σε θεωρία του status necessitates, έτσι ώστε το ζήτημα της νομιμότητάς της να εξαντλείται στην κρίση για τη υπόστασή της. Κατά τον Γρατιανό (βλέπε *Decretum* στα σχόλια) «πολλά πράγματα γίνονται εξ ανάγκης ή για οποιονδήποτε άλλο λόγο ενάντια στο νόμο». Σε αυτά μοιάζει να παραχωρείται στην ανάγκη η εξουσία να καθίσταται θεμιτό το αθέμιτο. Περισσότερο από το να καθιστά θεμιτό το αθέμιτο η ανάγκη λειτουργεί σαν δικαιολογία για την παράβαση σε μια μεμονωμένη ειδική περίπτωση μέσω της εξαίρεσης.

Στο πλαίσιο της «ανάγκης για την εξάλειψη του κινδύνου της τρομοκρατίας και την τιμώρηση των υπευθύνων» θα μπορούσε να πει κανείς ότι δημιουργήθηκαν οι φυλακές κράτησης στο Γκουαντάναμο, όπου σύμφωνα με τις παρατηρήσεις της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού « το καθεστώς αυτό σχεδιάστηκε καθαρά για να υπονομεύσει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και να δημιουργήσει μια αίσθηση ματαιότητας, προκαλώντας σε πολλές περιπτώσεις έντονο σωματικό και ψυχικό πόνο με απώτερο στόχο την εξασφάλιση υποταγής και την απόσπαση πληροφοριών, συντελώντας έτσι σε εξάντληση, αποπροσωποποίηση και απανθρωποποίηση¹¹.

¹⁰ Agamben G., ο.π. σσ. 25-26

¹¹ Amnesty International, USA: Wrong court, wrong place, wrong punishment, Amnesty International publications,

Σε περιόδους έντονων αλλαγών, κοινωνικών, οικονομικών και άλλων, καταστάσεις εξαίρεσης, παίρνονται κρίσιμες αποφάσεις που οδηγούν σε ανατροπές και συχνά σε ένοπλες συρράξεις και λήψης ακραίων μέτρων¹². Η ομιλία του Bush μετά τις αεροπορικές επιθέσεις, συνέβη σε μια εποχή ριζικών κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών αναταραχών. Μετά την ξαφνική κατάρρευση του Κομμουνισμού στο ανατολικό μπλοκ, την στα 1990 ανάδειξη της παγκοσμιοποίησης, που σαν σύνθημα πλέον ξεθυμαίνει, και δήλωνε την αποεθνοποίηση της οικονομικής δραστηριότητας για χάρη μιας 'παγκόσμιας οικονομίας', με μανιώδη κερδοσκοπία και υπερβολική διαφήμιση, και προφανώς απέτυχε μετά την « τεχνολογικό ναυάγιο» του 2001 και τα επόμενα σκάνδαλα εταιρικών διακυβερνήσεων στις ΗΠΑ(Enron, Unites Airlines etc.) και αλλού. Στον ανεπτυγμένο κόσμο τα πολιτικά κόμματα έχουν χάσει τις παραδοσιακές εκλογικές τους περιφέρειες, και εξτρεμιστικά πολιτικά κόμματα αναδύονται και έρχονται να αμφισβητήσουν το ολόένα και αδιαφοροποίητο δικομματικό σύστημα, κοινό για τις περισσότερες χώρες του λεγόμενου ανεπτυγμένου ή πρώτου κόσμου. Ο πολιτικός κυνισμός διάχυτος. Ο ίδιος ο Bush κατηγορούνταν ότι στην ουσία έκλεψε τις εκλογές και αντιμετώπισε συνεχώς νομικές κρίσεις.

Στη δήλωση του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας» από τον Bush, βλέπουμε τα 4 χαρακτηριστικά της πρόσκλησης για μάχη, όπως αυτά εμφανίζονται σε παρόμοιες εκφωνήσεις λόγων μέσα στη χιλιετία.

- Επίκληση στη νόμιμη πηγή δύναμης έξω από τον ομιλητή που είναι εγγενώς καλή
- Επίκληση στην ιστορική σημασία της οικείας κουλτούρας, της ιστορίας του κοινωνικού συστήματος που ανήκουν οι ακροατές
- Η κατασκευή ενός πλήρους Κακού Άλλου, παρεκκλίνοντος από το παρόν κοινωνικό σύστημα
- Επίκληση για ενοποίηση κάτω από τη νόμιμη πηγή δύναμης, ένα ενοποιητικό στοιχείο (θρησκευτικό, φυλετικό, πολιτικό, εθνικό, φιλοσοφικό) που ενώνει τα μέλη της συγκεκριμένης κοινωνίας κάτω από τη νόμιμη δύναμη.

Είναι η ηγεσία του εκάστοτε κράτους που αποφασίζει, και μετά είναι απλό να συμπαρασύρουν και το λαό, είτε σε δημοκρατικά, φασιστικά κομμουνιστικά ή όποιο καθεστώς.. Ανά τον κόσμο σε διάφορες εποχές, οι πολιτικοί και όχι μόνο ηγέτες κατάφεραν να πείσουν εκατομμύρια ανθρώπους να θυσιάσουν τη ζωή τους και τις ζωές άλλων για ένα ανώτερο αγαθό. Η έμφαση στην 'απειλή' και τον 'κίνδυνο' που βιώνει ο λαός, σε συνδυασμό με το χαρακτηρισμό των ειρηνόφιλων ως μη πατριωτών που εκθέτουν τη χώρα τους σε κίνδυνο, δηλαδή η επίκληση στο συναίσθημα, αρκεί για τους ηγέτες ¹³.

May 2012, σ. 6

¹² Graham P., Keenan T., Dowd A.M., A Call to Arms at the End of History: a Discourse-Historical Analysis of George W. Bush's Declaration of War on Terror, *Discourse and Society*, 2004, σ.201-202

¹³ Hermann Goering 1938, cited in Guilbert 1947: 178-9) βλέπε σε Graham P., Keenan T., Dowd A.M., A Call to Arms at the End of History: a Discourse-Historical Analysis of George W. Bush's Declaration of War on Terror, *Discourse*

Ομιλίες αυτής της μορφής υπάρχουν πολλές κατά τη διάρκεια των αιώνων. Χαρακτηριστικές εξ αυτών είναι η ομιλία του Πάπα Ουρβανού το 1095 που αφορούσε στη πρώτη Σταυροφορία, η ομιλία του Αδόλφου Χίτλερ στο Reichstag το 1938 αναφορικά με την προσάρτηση της Αυστρίας, και οι ομιλίες του G. Bush το 2001 που δήλωσε την έναρξη του 'πολέμου ενάντια στην Τρομοκρατία'¹⁴. Σε εποχές δραματικών αλλαγών εκφωνήθηκαν λόγοι που ταίριαζαν στο επικρατών κοινωνικό πολιτικό και οικονομικό περιεχόμενο της κάθε εποχής. Οι ομιλίες που καλού το λαό να πολεμήσει αποτελούν διαρκές μέσο χρήσης των δυναμικών κοινωνικών ομάδων ώστε να ξεσηκώνονται οι μάζες να πολεμήσουν και να πεθάνουν για έναν ανώτερο σκοπό, έξω από τα άτομα και κάποτε αντίθετο από τις μέχρι τότε καθημερινές προσδοκίες τους.

Από την επίκληση της ανώτερης δύναμης που για τον Ουρβανό είναι ο Θεός φτάνουμε μέσα από το πέρασμα των χρόνων σε ένα αναδυόμενο εθνικισμό τον οποίο αξιοποιεί ο Χίτλερ για την επίτευξη των πολιτικών στόχων του. Μετά την ομιλία του Πάπα Ουρβανού σηματοδοτείται το ξεκίνημα της δεύτερης εποχής του φεουδαλισμού κατά τον Bloch(1962). Με την ομιλία του Χίτλερ σηματοδοτείται η έναρξη του εθνικισμού και κορπορατισμού στη Δύση κατά τον Saul(1992). Όσον αφορά το Bush ακόμα βιώνουμε τον απολογισμό.

Ομοίως με το γεγονός του σεισμού της Λισαβόνας το 1755, φαίνεται ότι το μετά την 9/11 περιβάλλον παρουσιάζει την παγκόσμια πολιτική τάξη, και την πολιτική φιλοσοφία της «δημοκρατίας» που εξαγγέλθηκε από τις πριν τον πόλεμο δυνάμεις στις ΗΠΑ και αλλού, με αυξημένες προκλήσεις στο ηθικό κύρος του. Το habeas corpus έχει ανασταλεί για πρώτη φορά στις ΗΠΑ από τον εμφύλιο πόλεμο. Το βασικότερο εκ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που περιγράφονται στο Σύνταγμα των ΗΠΑ έχει ακυρωθεί σύμφωνα με τις λεγόμενες Πατριωτικές Πράξεις. Επίσης η αρχή του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ έχει αγνοηθεί καθώς η καθοδηγούμενη από τις ΗΠΑ "συμμαχία των προθύμων" εισβάλλει στο Ιράκ σε έναν πόλεμο που από πολλές απόψεις είναι παράνομος βάσει του διεθνούς δικαίου, και εντελώς απρόβλεπτος όσον αφορά τις μελλοντικές συνέπειες του.(Russow, 2003)

Στον 20^ο αι. κυρίως μετά τη διάλυση της Αυστροουγγαρίας σε νέα μικρά αυτόνομα έθνη μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, το έθνος-κράτος έγινε η ανώτατη πηγή νόμιμης δύναμης, όπως αναφέρει ο Potter(1962)(s. 206 Graham). Η ομιλία του Bush το 2001 μετά τις επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου επιδεικνύει τη συνέχεια της κυριαρχίας του έθνους-κράτους ως πρωταρχικής πηγής της νόμιμης δύναμης και στον 21^ο αι. Με τις ΗΠΑ να αντιμετωπίζουν κρίση νομιμότητας λόγω του αμφισβητούμενου αποτελέσματος των εκλογών, εταιρικών σκανδάλων και της υποτίμησης του Bush συγκριτικά με την πολιτική πορεία του πατέρα του(Miller 2002), η ομιλία του στόχευε στην ενθάρρυνση των αμερικανών να υποστηρίξουν τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας με επίκληση στα εθνικά τους αισθήματα. Επομένως η νόμιμη δύναμη κάτω από την οποία ο λαός οφείλει να ενωθεί τον 11 αι είναι ο Θεός όπως αντιπροσωπευόταν από την Εκκλησία, τον 16^ο (εποχή βασιλείας της

and Society, 2004, , ο.π., σ. 199

¹⁴ Graham P. ο.π., σ. 200

Ελισάβετ Α΄) ο Θεός (Εκκλησία) και το έθνος-κράτος. Τον 20^ο αι μετά την Αναγέννηση έχει αναδειχθεί το δημοκρατικό έθνος-κράτος με τον ισχυριζόμενο «θάνατο του Θεού» τον 19 αι. κατά τον Nietzsche(1974). Στην εποχή μας παρά τους ισχυρισμούς ότι οι παγκόσμιες εταιρείες έχουν αντικαταστήσει τη δύναμη του έθνους-κράτους, διαφαίνεται μέσω της επίκλησης του Bush και της ομολογούμενης επιτυχίας της πως το έθνος-κράτος αποτελεί ακόμη τη πιο σημαντική νομιμοποιητική πηγή εξωτερικής δύναμης ¹⁵.

Στο πλαίσιο ενός κόσμου που εξυφαίνεται σε ένα ακόμη πιο καταπιεστικό βίαιο, χαοτικό «παγκόσμιο χωριό», η δυστυχία και η αφαίρεση της ζωής κυριαρχούν καθώς τα όπλα και οι πόλεμοι πολλαπλασιάζονται, ενώ τα θεσμικά όργανα των μέσων μαζικής ενημέρωσης παρέχουν μια ωραιοποιούν τη διαδικασία αυτή, κατά την οποία «δημοκρατία», «ειρήνη» και «ελευθερία» είναι διαλαλούνται ως λογικές για μαζική δολοφονία, που πραγματοποιούνται ενάντια στη θέληση των πολιτών, και χωρίς τη νομική κύρωση της «διεθνούς κοινότητας», με τη γλώσσα, τις εικόνες και τα μέσα ενημέρωσης να αποτελούν ένα σημαντικό μέρος του οπλισμού της μαζικής καταστροφής¹⁶. Ο Halliday (1993) είχε κάνει το συσχετισμό μεταξύ ομιλιών χρημάτων και θανάτου('discourse, dollars and death'), και το διαπιστώνουμε κα σήμερα την ύπαρξη εκστρατείας μαζικών δολοφονιών, υποστηριζόμενες από βαρύγδουπες ομιλίες και το απαραίτητο χρήμα.

Ο πρόεδρος είναι έχει απεριόριστες δυνάμεις σε καιρό πολέμου. Εν προκειμένω για τις ΗΠΑ βάσει και του μνημονίου Bybee¹⁷ σε καιρό πολέμου οι δράσεις του προέδρου, αναφορικά και με τη χρήση βασανιστηρίων δεν περιορίζονται. Ακόμα και το Κογκρέσο μέσα από το άρθρο 1 παρ. 11 του τομέα 8 δύναται να φτιάξει κανόνες που να αφορούν σε συλλήψεις σε στεριά και θάλασσα¹⁸.

9. ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΒΙΑΣ-ΦΥΛΑΚΕΣ ΓΚΟΥΑΝΤΑΝΑΜΟ

Το πλαίσιο για την κατανόηση της βίας προκύπτει εκ παραλλήλου με την εμπειρία της βίας καθαυτή, και ενεργεί το πλαίσιο αυτό με τρόπο ώστε ταυτόχρονα να αποκλείει ορισμένα είδη ερωτημάτων και ιστορικών διερευνήσεων και να παρέχει την ηθική δικαιολόγηση των αντιποίνων.¹⁹ Οι πολιτικές επενδύσεις και πρακτικές των ΗΠΑ συμβάλλουν στη διαμόρφωση ενός

¹⁵ Graham P., ο.π., σ.σ. 206-208

¹⁶ Graham P., ο.π., σ.σ. 215-216

¹⁷ Τον Αύγουστο του 2002 κατατέθηκε το συγκεκριμένο μνημόνιο στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας των ΗΠΑ στο οποίο προσδιορίζονται οι αρχές για τη διενέργεια των ανακρίσεων. Παρουσιάζονται ορισμοί των βασανιστηρίων και θέτονται τα νόμιμα πλαίσια για την προστασία κάθε αξιωματικού που δύναται να κατηγορηθεί για διάπραξη παράνομων ενεργειών. Ο πρόεδρος έχει τη δυνατότητα να διατάξει ως αρχηγός του στρατού τη χρήση βασανιστηρίων από τους ανακριτές. Βλέπε υποσημειώσεις 63 και 69, Tak P., Jendly M., *Prison Policy and Prisoners's Rights*, International penal and Penitentiary Foundation, 2008, σ. 90-91

¹⁸ Tak P., Jendly M., *Prison Policy and Prisoners's Rights*, International penal and Penitentiary Foundation, 2008, σ. 84-85

¹⁹ Butler J., "Εξήγηση και ενοχοποίηση ή τι μπορούμε να ακούσουμε", Σύγχρονα Θέματα, The Johns Hopkins University Press., 2002, σ.5

κόσμου γεμάτου οργή και βία. Αυτό δεν σημαίνει ότι επιρρίπτεται αποκλειστική ευθύνη στις ΗΠΑ δεδομένου ότι το συγκεκριμένο τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001 είχε ως κυριότερο αίτιο να χτυπήσει τον αμερικανικό ιμπεριαλισμό στη βάση του. Δεν απαλλάσσονται εκείνοι που διεξήγαγαν τις τρομοκρατικές πράξεις από τις ευθύνες τους. Αλλά οι ΗΠΑ οφείλουν να έχουν παραγωγικότερη παρέμβαση στην παγκόσμια πολιτική με τρόπο που να δημιουργούν συνθήκες ελαχιστοποίησης της αντίδρασης στον αμερικανικό ιμπεριαλισμό και στη διαμόρφωση πολιτικών και οικονομικών συνθηκών για έναν πιο ισότιμο κόσμο.

Είναι γνωστό η παντοδυναμία των ΗΠΑ, οι οποίες έχουν την πρωτοκαθεδρία με τις άλλες χώρες της Υψηλής να υποτάσσονται ως προς την ελευθερία δράσεώς τους. Οι ίδιες ΗΠΑ στήριζαν τους Ταλιμπάν για όσο χρονικό διάστημα τους ήταν στρατηγικά χρήσιμο. Σύμφωνα με την Adreani (2003) εκ των υστέρων, και αφού πέρασε το συναίσθημα, δεν είναι δυνατόν να υπάρξει λύπη για αυτή την εκτίμηση των γεγονότων της 11ης Σεπτεμβρίου που τελικά πυροδότησε ένα τρομοκρατικό κίνημα εμπόλεμης δύναμης. Αυτή η λογική έχει δημιουργήσει τις συνθήκες του καθεστώτος κράτησης των φυλακισμένων στις εγκαταστάσεις του Guantanamo²⁰.

Πράγματι, η σύγκρουση που ξεκίνησε στις 7 Οκτωβρίου του 2001 από τις ΗΠΑ για την αντιμετώπιση του καθεστώτος των Ταλιμπάν ήταν, από την άποψη του διεθνούς δικαίου, μια διεθνής διεξαγωγή εχθροπραξιών, η οποία πρέπει να εφαρμόζεται κατά συνέπεια των κανόνων σχετικά με την προστασία των προσώπων στην ένοπλες συγκρούσεις και, κυρίως, το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο, όπως προκύπτει από τις συμβάσεις της Γενεύης το 1949. Ωστόσο αυτό συνέβη μόνο εν μέρει, καθώς οι Ηνωμένες Πολιτείες, σε αυτή την διακρατική σύγκρουση κατά της τρομοκρατίας προενέβησαν και σε δράσεις που δεν είχαν ρυθμιστεί από τη Σύμβαση της Γενεύης. Τέτοια δράση αποτελεί η νομική θέση των Η.Π.Α. που αφορά στην μεταφορά κρατουμένων από το Αφγανιστάν στο πλαίσιο του "πολέμου κατά της τρομοκρατίας" στο στρατόπεδο του Γκουαντάναμο και να της στέρησης από αυτούς του καθεστώτος των αιχμαλώτων πολέμου²¹. Οι κρατούμενοι που μεταφέρθηκαν στο Γκουαντάναμο βρίσκονται σε καθεστώς φυλάκισης χωρίς να έχει διεξαχθεί δίκη, χωρίς να γνωρίζουν τα δικαιώματά τους, χωρίς καν να τους αναγνωρίζονται δικαιώματα. Είναι μια αδιανόητη κατάσταση η οποία δεν υπόκειται σε καμιά νομική προστασία και αναγνώριση ούτε από το Διεθνές Δίκαιο ούτε από το Συνταγματικό δίκαιο των ΗΠΑ.

Η βάση του Γκουαντάναμο εδράζεται στη Νοτιοανατολική περιοχή της Κούβας. Παραχωρήθηκε στις ΗΠΑ το 1903 και επισημοποιήθηκε η παραχώρηση της με συνθήκη το 1934. Το Γκουαντάναμο έχει χαρακτηριστεί ως στρατόπεδο συγκέντρωσης, τροπικό Αλκατράζ, και μια κόλαση υγιεινής (Sandra Szurek, 2004). Οι αμερικανικές αρχές ισχυρίζονται πως δεν αποτελεί έδαφος των ΗΠΑ και ως εκ τούτου δεν έχει ισχύ το αμερικανικό σύνταγμα. Με αυτό τον τρόπο δεν

²⁰ Artieres Ph., P. Lascoumes P.,(Dir.), *Gouverner, enfermer. La prison, modele indepassable?*, Presses de Sciences Po, Paris, 2004, p. 203

²¹ Artieres Ph., P. Lascoumes P.,(Dir.), *Gouverner, enfermer. La prison, modele indepassable?*, Presses de Sciences Po, Paris, 2004, σ.204

προστατεύονται τα ουσιώδη δικαιώματα τους όπως αυτά είναι εγγεγραμμένα στο αμερικανικό σύνταγμα, και αναιρείται το δικαίωμα για δίκη σε πολιτικό δικαστήριο, το οποίο αντικαθίσταται με στρατιωτικό. Τα αμερικανικά δικαστήρια έχουν επιβεβαιώσει τη θέση αυτή²².

Οι κρατούμενοι στο Γκουαντάναμο, βρίσκονται υπό φύλαξη από αμερικανούς στρατιώτες χωρίς να έχουν πρόσβαση στις οικογένειες τους, τους δικηγόρους ή σε δημοσιογράφους. Ελάχιστες επισκέψεις επιτρέπονται από ανθρωπιστικές και μη κυβερνητικές ομάδες, και μόνο ο Ερυθρός Σταυρός έχει δικαίωμα συχνών επισκέψεων, χωρίς όμως να τους επιτρέπεται να κοινοποιήσουν τις παρατηρήσεις τους. Δικαίωμα επισκέψεων έχει και η Διεθνής Αμνηστία. Ελλείπει μιας αρμόδιας και ουδέτερης πηγής, λαμβάνουμε γνώση για τις συνθήκες κράτησης κατ'ουσίαν από τον τύπο, οι οποίες αντιτίθενται με τις πληροφορίες που δίνονται από το στρατό, καθώς οι τελευταίες δεν συμφωνούν με τις διηγήσεις των απελευθερωμένων κρατουμένων.

Όπως δείχνουν τα στοιχεία η ΗΠΑ διεκδικούν το δικαίωμα να μεταφέρουν στο Γκουαντάναμο όποιον θεωρούν τρομοκράτη. Η δυνατότητα επέκτασης της κράτησης για αόριστο χρόνο με αποκλειστικό στόχο την εξυπηρέτηση συμφερόντων εγείρει ερωτήματα και αμφισβητήσεις αναφορικά με το Γκουαντάναμο, που χαρακτηρίστηκε ως «φυλακή έξω από το διεθνές δίκαιο». Όπως εύλογα έχει επισημάνει η J. Butler για τον detainee του Guantanamo η γυμνή ζωή αγγίζει τη μέγιστη απροσδιοριστία της²³.

Υπό το βάρος του παγκοσμίου πολέμου κατά της τρομοκρατίας οι δραστηριότητες κράτησης εκτός του εδάφους των ΗΠΑ οργανώνονται αποκλειστικά από τον νόμο του πολέμου όπως αυτοί τον ορίζουν και οι νόμοι των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν λαμβάνονται υπόψη σε αυτή τη διαμάχη. Παγκοσμίως βέβαια αυτά τα 2 νομικά σώματα θεωρούνται συμπληρωματικά.

9.1 ΟΙ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΙ ΤΟΥ ΓΚΟΥΑΝΤΑΝΑΜΟ

Στις 8 Απριλίου του 2002 σύμφωνα με την κυβέρνηση των ΗΠΑ 242 άτομα κρατούνταν στο Αφγανιστάν και πάνω από 299 στο Γκουαντάναμο(Council of Europe, 2007). Η Διεθνής Αμνηστία αναφέρει ότι κρατούνται πάνω από 600 άτομα και σύμφωνα με τα στοιχεία του Ερυθρού Σταυρού, υπάρχουν 680 κρατούμενοι στο Γκουαντάναμο, οι οποίοι ανήκουν σε 42 διαφορετικές εθνικότητες. Οι κρατούμενοι κατάγονται από αραβικές χώρες (Σαουδική Αραβία, Πακιστάν, Μαρόκο), χώρες της Πρώην Ε.Σ.Σ.Δ (Ουζμπεκιστάν), από την Κίνα(Uighur) ακόμα και από χώρες του δυτικού κόσμου όπως ο Καναδάς και της Ε.Ε. όπως η Γαλλία, η Δανία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Σχεδόν πάντα αφορούν σε άτομα που ασπάζονται το Ισλάμ. Στο σύνολό τους οι κρατούμενοι μιλούν 17

²² Council of Europe, *Guantanamo: Violations of Human Rights and International law?*, Council of Europe Publishing, September 2007,p. 11)

²³ Agamben G., *Κατάσταση Εξαιρέσης*, μτφ. Οικονομίδου Μ., Αθήνα, Πατάκης, 2007, p.16

διαφορετικές γλώσσες, και σε αυτούς συγκαταλέγονται και ανήλικοι, 13 έως 16 ετών²⁴. Η καταγραφή αυτή δεν είναι πλήρης καθώς δεν είναι γνωστή η ταυτότητα όλων των κρατουμένων. Οι άνθρωποι αυτοί συνελήφθησαν υπό διάφορες συνθήκες, γεγονός που εγείρει πολλά ερωτήματα για τη νομική κατάστασή τους. Βάσει του καθεστώτος που θέσπισε ο πρόεδρος Bush οι ανταλλαγές των κρατούμενων από τις ΗΠΑ γίνονται με ελάχιστο σεβασμό των νομικών κανόνων και ειδικά των κανόνων έκδοσης.

Σύμφωνα με στοιχεία της Διεθνούς Αμνηστίας, τον Απρίλιο του 2007 385 άνδρες 30 εθνικοτήτων κρατούνταν στο Γκουαντάναμο²⁵. Εκτός λίγων εξαιρέσεων (βλέπε *Hamdi v. Rumsfeld*) δεν είναι πολλοί αυτοί βιώνουν την πιθανότητα μιας δίκης, και όταν αυτό συμβαίνει πρόκειται για μια δίκη από στρατιωτική επιτροπή και όχι από αρμόδιο δικαστικό σώμα, κάτω από διαδικασίες που παραβιάζουν τις διεθνείς αρχές δίκαιης δίκης (fair trial)

Η πλειοψηφία των κρατουμένων έφτασε από το Αφγανιστάν με τον όρο «αιχμάλωτοι πολέμου», ακόμα και ενώ ο πόλεμος μαινόταν αλλά και πολύ αργότερα. 7500 άτομα αιχμαλωτίστηκαν στον πόλεμο και 800 από αυτούς κρατούνταν στις αμερικανικές βάσεις στο Αφγανιστάν. Αρκετοί μεταφέρθηκαν στο Γκουαντάναμο από αυτές τις βάσεις και άλλοι σύμφωνα με μαρτυρίες παραχωρήθηκαν από άλλους Αφγανούς πολίτες επί πληρωμή(1000\$ το κεφάλι).

Ωστόσο δεν είναι όλοι οι κρατούμενοι όπως έχει προαναφερθεί αιχμάλωτοι του Αφγανικού πολέμου. Πολλοί εκ των συλληφθέντων αιχμαλωτίστηκαν σε άλλες χώρες όπως οι 6 Αλγερινοί που πιάστηκαν στη Βοσνία με την υπόνοια της τρομοκρατικής συνέργειας και παραδόθηκαν στις αμερικανικές αρχές του Σαράγιεβο. Οι 5 από αυτούς στα τέλη του 1990 ταξίδεψαν στη Μέκκα για να προσκυνήσουν και κατέληξαν στη Βοσνία, όπου είχαν σταλεί να εργαστούν ως παροχείς πληροφοριών ή διοικητικό προσωπικό ανθρωπιστικών οργανώσεων και φιλανθρωπικών ιδρυμάτων, μερικές φορές κυβερνητικών, όπως η Ερυθρά Ημισελήνος των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων. Το ίδιο ισχύει και για έναν Αυστραλό αιγυπτιακής καταγωγής που αιχμαλωτίστηκε στο Πακιστάν και μεταφέρθηκε στην Αίγυπτο και κατόπιν παράδοσης στους Αμερικανούς, στο Γκουαντάναμο. Οι ανταλλαγές κρατουμένων μεταξύ ΗΠΑ και άλλων κρατών δεν συνοδεύονται από την απαραίτητη τυπικότητα και σεβασμό των νόμων και ειδικά αυτών που αφορούν στην έκδοση κρατουμένων. (Szurek, 2004)

Οι κρατούμενοι θεωρούνται να ανήκουν σε 3 κατηγορίες²⁶:

- Στρατιώτες, συλληφθέντες στο πλαίσιο του πολέμου στο Αφγανιστάν

²⁴ Council of Europe, Guantanamo: Violations of Human Rights and International law?, Council of Europe Publishing, Strasbourg, September 2007, σ. 8 και σ. 10, και Artieres Ph., P. Lascoumes P.,(Dir.), *Gouverner, enfermer. La prison, modele indepassable?*, Presses de Sciences Po, Paris, 2004, p. 205

²⁵ Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007

²⁶ Artieres Ph., P. Lascoumes P.,(Dir.), *Gouverner, enfermer. La prison, modele indepassable?*, Presses de Sciences Po, Paris, 2004, σ. 207

- Πολίτες που συνελήφθηκαν στο Αφγανιστάν, κατά τον πόλεμο και παραδόθηκαν στις αμερικανικές αρχές
- Άτομα που συνελήφθηκαν σε διάφορες χώρες, σε έναν περιεχόμενο διαφορετικό από τον Αφγανικό πόλεμο.

Στην τελευταία κατηγορία μπορούμε να διακρίνουμε μεταξύ των Ταλιμπάν, των μελών της Αλ Κάιντα και των εθελοντών ξένων μαχητών στο πλευρό είτε των Ταλιμπάν είτε των μελών της Αλ Κάιντα.

Σύμφωνα με το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο, η αντιμετώπιση αυτών των κρατούμενων θα πρέπει, αν όχι κατ'αρχήν να πληροί όλες τις συμβάσεις της Γενεύης, τουλάχιστο το κοινό άρθρο 3, δηλαδή των ελάχιστων ανθρωπιστικών κανόνων. Όσον αφορά όσους αιχμαλωτίστηκαν στο πεδίο της μάχης, αυτοί συμπεριλαμβάνονται ασυζητητί σε όσα επικυρώνονται από την Τρίτη Σύμβαση της Γενεύης το 1949 αναφορικά με τους αιχμαλώτους πολέμου. Σύμφωνα με το άρθρο 4 τα μέλη των ενόπλων δυνάμεων των μερών της σύγκρουσης, καθώς και τα μέλη των παραστρατιωτικών ομάδων ή σώματα εθελοντών που αποτελούν μέρος αυτών των ενόπλων δυνάμεων, αλλά και τα μέλη των τακτικών ενόπλων δυνάμεων που πρεσβεύουν την υποταγή σε μια κυβέρνηση ή μια αρχή που δεν αναγνωρίζεται από την επικρατούσα εξουσία, ως μέλη της πολιτοφυλακής και άλλα μέλη άλλων εθελοντικών σωμάτων που ανήκουν σε ένα μέρος της σύγκρουσης, δηλαδή έχουν μια σχέση μαζί της επειδή λειτουργούν εκτός ή εντός της επικράτειάς τους. Σε αυτό το πλαίσιο και οι Ταλιμπάν μπορούν να θεωρηθούν αιχμάλωτοι πολέμου, ως τακτικές ένοπλες δυνάμεις μιας κυβέρνησης που αναγνωρίζεται από τις παγκόσμιες αρχές. Θα μπορούσαν επίσης οι περιπτώσεις σωμάτων εθελοντών και των μελών της Αλ Κάιντα να θεωρηθούν ως μια πολιτοφυλακή συνδεδεμένοι και με τους Ταλιμπάν, με την επιφύλαξη, ωστόσο, να πληρούν τους όρους που καθορίζονται σε σχέση με τους άρθρο 4, δηλαδή να έχουν επικεφαλής ένα πρόσωπο υπεύθυνο για τους υφισταμένους του και ένα σταθερό διακριτικό σημείο αναγνωρίσιμο από απόσταση, να έχουν όπλα στις πολεμικές ενδυμασίες τους και να συμμορφώνονται με τους νόμους και τα έθιμα του πολέμου στις επιχειρήσεις τους.

Η αβεβαιότητα όμως με το κατά πόσο ισχύουν τα παραπάνω ανοίγει το δρόμο για την κατάσταση άρνησης. Η σύμβαση προβλέπει με το άρθρο 5 παρ. 2 πως σε περίπτωση αμφιβολίας ως προς κάποια από τις κατηγορίες αιχμαλώτων πολέμου που προστατεύονται με το άρθρο 4 για όσους πέφτουν στα χέρια του εχθρού, αυτοί επωφελούνται των δεδομένων της σύμβασης εν αναμονή του καθορισμού της κατάστασης τους από το αρμόδιο δικαστήριο. Ωστόσο η διάταξη αυτή παρουσιάζει τις εξής 2 αδυναμίες; Δεν διευκρινίζει τίποτα για το εν λόγω δικαστήριο, και από την άλλη η εξέταση της αμφιβολίας φαίνεται να εγκαταλείπεται στην εκτίμηση της κρατούσας εξουσίας.

Στις 7 Φεβρουαρίου του 2002 ο πρόεδρος Bush δήλωσε πως η Σύμβαση της Γενεύης έχει ισχύ όσον αφορά τους ύποπτους που πολέμησαν υπό το καθεστώς των Ταλιμπάν, αλλά όχι για το στρατό της Al-Qaeda, που αποτελεί «ξένη τρομοκρατική οργάνωση», παρεκκλίνοντας λίγο από την αρχική θέση που θεωρούσε όλους τους κρατούμενους 'παράνομους μαχητές' ή 'αιχμαλώτους στη μάχη'.

Οι ΗΠΑ υποστηρίζουν πως, γι' αυτούς, δεν υπήρχε καμία αμφιβολία ότι οι μαχητές αυτοί δεν πληρούν τις απαιτήσεις της τρίτης σύμβασης της Γενεύης (Szurek, 2004, σ. 209). Αυτό εξηγείται, εν μέρει, από το γεγονός ότι δεν ήταν ειδικευμένοι μαχητές αλλά παράνομοι ή αθέμιτοι. «Παράνομοι μαχητές του εχθρού», αυτός είναι ο όρος που χρησιμοποιείται για τους κρατούμενους στο Γκουαντάναμο, ένα στατους που δεν αναγνωρίζεται διεθνώς²⁷.

Το status τους δεν είναι καθορισμένο, και η κράτηση τους είναι συνεπώς παράνομη²⁸. Το προσόν που συνδέονται με την κράτησή τους στο Γκουαντάναμο προϋποθέτει, επίσης, ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες έχει δημιουργήσει μια σύνδεση μεταξύ τους και τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου. Οι Ηνωμένες Πολιτείες βάζουν τα αποκλειστικά νομικά επιχειρήματα τους πάνω από τις πρεσβείες που σχετίζονται με τους εν λόγω κρατούμενους, είναι δύσκολο να δούμε ακριβώς αυτό το σύνδεσμο. Είναι δύσκολο να πιστέψει κανείς, όμως, ότι ορισμένοι από τους κρατούμενους του Γκουαντάναμο έχουν συνδεθεί με άμεσα ή έμμεσα σε αυτές τις πράξεις και ως εκ τούτου μπορεί να υπάρχει υποψία ότι έχουν διαπράξει τα εγκλήματα αυτά. Η τρίτη σύμβαση της Γενεύης είναι κατηγορηματική σε αυτό: δεν δημιουργεί καμία αιτία της στέρησης του δικαιώματος για την κατάσταση αιχμαλώτου πολέμου.

Επιπλέον, οι νόμοι που προκύπτουν από τη Σύμβαση της Γενεύης προβλέπουν πως, σε περίπτωση που τα πρόσωπα που δεν πληρούν τις απαιτήσεις για την ποιότητα των αιχμαλώτων πολέμου, δύνανται να απολαμβάνουν πλήρως την προστασία των δικαιωμάτων της Τέταρτης Σύμβασης για την προστασία των πολιτών κατά τη διάρκεια πολέμου, η οποία θα ισχύουν επίσης για τους αμάχους που συνελήφθησαν κατά τη σύγκρουση στο Αφγανιστάν²⁹, με την προϋπόθεση πως ανεξάρτητο δικαστήριο δεν τους έχει αναγνωρίσει ως αιχμαλώτους πολέμου. Η συμφωνία αυτή επιτρέπει την κυρίαρχη εξουσία να υποβάλλει πιο αυστηρούς περιορισμούς για λόγους ασφαλείας, σε όσους σχετίζονται με τις διατάξεις του. Και είναι δυνατόν να δημιουργηθούν προβλήματα, καθώς οι διατάξεις της Σύμβασης εφαρμόζονται στη περιοχή της ένοπλης διαμάχης δηλαδή στο Αφγανιστάν, αλλά οι μεταφορά των ατόμων σε άλλο έδαφος περιπλέκει τα πράγματα.

²⁷ Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007, σ. 12

²⁸ Guantanamo: violation of human rights and international law?, Council of Europe Publishing, Strasbourg, September 2007, σ. 2

²⁹ Artieres Ph., P. Lascoumes P., (Dir.), *Gouverner, enfermer. La prison, modele indepassable?*, Presses de Sciences Po, Paris, 2004, σ. 209 και *Guantanamo: Violations of Human Rights and International law?*, Council of Europe Publishing, September 2007, p. 12)

Ωστόσο παρέχεται επίσης μια θεμελιώδης εγγύηση μιας πιθανής προσφυγής σε δικαστήριο, στο συντομότερο δυνατό χρονικό διάστημα, αν αμφισβητηθούν από τους τροφίμους οι λόγοι για τους περιορισμούς τους. Δεν μπορούμε ταυτόχρονα να καταδικάσουμε την τρομοκρατία και να αναγνωρίζουν τα άτομα που είναι ύποπτα που βρίσκονται εκεί ως αιχμάλωτους πολέμου, χωρίς να υπάρχει μεγάλη αντίφαση. Αλλά επίσης ότι πρόκειται για μια συλλογική καχυποψία, καθώς η αντίφαση αυτή δεν αποτελεί από μόνη της μια δικαιολογία για τη μη συμμόρφωση με τα κατοχυρωμένα από τις Συμβάσεις τέτοιας σημασίας. Από την άλλη πλευρά πολίτες από όλο τον κόσμο, πολίτες από διάφορες χώρες εξακολουθούν να συλλαμβάνονται και να μεταφέρονται στο Γκουαντάναμο. Τα πρόσωπα αυτά μπορούν να ωφεληθούν κατ'αρχήν από τις εγγυήσεις που προβλέπονται από το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά Πολιτικά Δικαιώματα 1966. Αλλά, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 1, επιτρέπει στα κράτη μέρη να παρεκκλίνουν από πολλές από αυτές τις διατάξεις στην περίπτωση «δημόσιου κινδύνου που απειλεί τη ζωή του έθνους και έχει ανακηρυχθεί από την επίσημη πράξη». Έχοντας αντιμετωπίσει τρομοκρατικές δραστηριότητες, οι Ηνωμένες Πολιτείες θεωρούν τους εαυτούς ευρισκόμενους σε αυτή την κατάσταση. Αυτό εξηγεί γιατί δεν γίνεται διάκριση σχετικά με τους κρατούμενους του Γκουαντάναμο μεταξύ μαχητών και αμάχων.

9.2 ΧΩΡΟΙ ΚΡΑΤΗΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ

Οι πρώτοι κρατούμενοι έφτασαν στο Γκουαντάναμο εν μία νυκτί καταβεβλημένοι, απεριποίητοι, με αλυσίδες στα πόδια και στα χέρια, με τη συνοδεία βαριά οπλισμένων στρατιωτών, με τα πρόσωπα καλυμμένα τα χέρια. Μερικές δεκάδες ώρες αργότερα, οι άνδρες με πορτοκαλί φόρμες σε συρμάτινα κλουβιά. Οι Ηνωμένες Πολιτείες θα μπορούσε να σηματοδοτήσουν καλύτερα όλους αυτούς τους υποτιθέμενους "τρομοκράτες" ως τα απορρίμματα της ανθρωπότητας με τον τρόπο που τους αντιμετωπίζουν.

Οι πρώτοι κρατούμενοι ήταν τοποθετημένοι στο κέντρο κράτησης X-Ray³⁰. Οι συνθήκες ήταν σκληρές, τα κελιά ήταν από σύρμα, πολύ μικρά, χωρίς προστασία από το εξωτερικό περιβάλλον, υπό τη συνεχή επίβλεψη των φρουρών τους. Δεν υφίσταται κανένα στοιχείο οικειότητας. Υπάρχει έλλειψη προσωπικών ειδών, και είναι ξυρισμένοι οι κρατούμενοι. Δεν τους επιτρεπόταν να προσευχηθούν, τους είχαν ξυρίσει τα κεφάλια, γεγονός που ήταν τρομερή ταπείνωση για ορισμένους από αυτούς τους κρατούμενους καθώς επρόκειτο για ευσεβείς μουσουλμάνους και επίσης απαγορευόταν να φορούν καλύμματα της κεφαλής τους. Η απόπειρα ενός κρατουμένου να χρησιμοποιήσει μια πετσέτα για το σκοπό αυτό, η οποία αναχαιτίστηκε,

³⁰ Artieres Ph., P. Lascoumes P.,(Dir.), *Gouverner, enfermer. La prison, modele indepassable?*, Presses de Sciences Po, Paris, 2004, σ. 213

οδήγησε στην πρώτη απεργία πείνας πολλών κρατούμενων. Η απρέπεια των συνθηκών κράτησης και ο εκ προθέσεως ταπεινωτικό χαρακτήρα τους δικαίως συγκλόνισε.

Στη συνέχεια δημιουργήθηκαν τα κέντρα κράτησης Δέλτα, Ιγκουάνα και 4, με τις συνθήκες ζωής των κρατουμένων να βελτιώνονται αισθητά. Το κέντρο κράτησης Δέλτα, μια εγκατάσταση 1000 θέσεων είναι δομημένο πάνω στο μοντέλο των γειτονιών υψηλής ασφάλειας. Αποτελείται από 19 τετράγωνα και κάθε τετράγωνο περιλαμβάνει 24 κελιά ατομικά πρόσωπο με πρόσωπο συνολικού εμβαδού 48. 2x2,5 μέτρα με τοίχους από σύρμα. Υπάρχει τρεχούμενο νερό και εσωτερικές τουαλέτες, και η πλειοψηφία των κρατουμένων του Γκουαντάναμο κρατείται εκεί. Δικαιούνται μια βόλτα των 20 λεπτών 3 φορές την εβδομάδα σε ένα μεγάλο κελί και ακολούθως ένα ντους των 5 λεπτών. Αλλά πάντα με χειροπέδες και αλυσίδες στα πόδια.

Έχουν γίνει ειδικές προσπάθειες για να επιτραπεί στους κρατούμενους να ασκούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα και να είναι ικανοποιημένοι. Τους παρέχεται ένα χαλί, ένα κοράνι, ένα βιβλίο προσευχών και σε κάθε κελί υπάρχει η φράση «η Μέκκα απέχει 12.793χλμ». 5 φορές τη μέρα προσεύχονται στις ώρες που ανταποκρίνονται στο κάλεσμα των Μουεζίνηδων από τη Μέκκα και τη Μεδίνα. Τα μέτρα αυτά θα ήταν άφρογα αν μαρτυρίες απελευθερωμένων κρατουμένων δεν ανέφεραν διάφορα περιστατικά όπως κατάσχεση του Κορανίου ως τιμωρία, τον θόρυβο που γίνεται από φύλακες με αλυσίδες κατά τη διάρκεια της προσευχής που προκαλεί αντιδράσεις και ο επικεφαλής απαντά με καπνό. Επίσης μπορεί να δίνεται με κάθε λεπτομέρεια που βρίσκεται η κατεύθυνση της Μέκκας ωστόσο αυτό τους θυμίζει μόνο πόσο μακριά βρίσκονται από τον τόπο τους. Επίσης δόθηκαν στους κρατουμένους ηχογραφήσεις από τη Μέκκα, αλλά η Διεθνής Αμνηστία κατήγγειλε το γεγονός ότι χρειάστηκε ένας μήνας για να ρυθμιστεί ο ήχος.

Τα ιατρικά μέσα είναι επίσης ιδιαίτερα ανεπτυγμένα: εργαστήριο αναλύσεων, χειρουργείο, χώρος ακτινογραφιών, οδοντιατρείο. Έχουν γίνει 85 ορθοπεδικού περιεχομένου εγχειρήσεις, που εκτιμώνται από το προσωπικό ως οι καλύτερες που είχαν ποτέ οι κρατούμενοι. Επίσης αναφέρεται πως το βάρος των κρατουμένων έχει αυξηθεί κατά μέσο όρο 6 κιλά, ωστόσο πιθανώς αυτό σχετίζεται με το μικρό μέγεθος των κελιών και τους περιορισμένους περιπάτους που απολαμβάνουν.

Το κέντρο κράτησης Iguana φιλοξενεί τους ανηλίκους. Διδάσκονται το Κοράνι καθώς και Αγγλικά. Έχουν τη δυνατότητα επίσης να μάθουν να παίζουν ποδόσφαιρο και σκάκι. Ως ανταμοιβή έχουν δικαίωμα να βλέπουν τηλεόραση, αλλά τα τηλεοπτικά υλικά περιλαμβάνει μια βιντεοκασέτα της Walt Disney, ντοκιμαντέρ πάνω στη θάλασσα, και την ταινία, "Cast Away" με τον Tom Hanks, αυτό το οποίο βοηθά ίσως να διαλογίζονται για την τύχη τους.

Το κέντρο κράτησης 4 είναι από τα μεταγενέστερα κέντρα κράτησης, κέντρο της ανταμοιβής για όσους είναι συνεργάσιμοι. Μέσα στο στρατόπεδο, όπου πλέον οι κρατούμενοι φοράνε άσπρη φόρμα αντί για πορτοκαλί, βρίσκονται σε κοιτώνες και μπορούν να πάρουν μαζί με άλλους συγκρατούμενους τα γεύματά τους, κάτι που αποτελεί μια ριζική αλλαγή σε σχέση με την

απόλυτη απομόνωση των κρατουμένων στο στρατόπεδο Δέλτα. Ομοίως, οι φυλακισμένοι έχουν δικαίωμα σε περισσότερα βιβλία, εκδρομές, ντους. Το κέντρο κράτησης 4 αφορά και στην κοινωνική επανένταξη. Η μεταφορά των περισσότερων κρατουμένων από συνθήκες αυστηρού εγκλεισμού σηματοδοτεί μια στροφή στην πολιτική, στρέφοντας τις κινήσεις προς την εφαρμογή λιγότερο περιοριστικών όρων για τους κρατουμένους. Μετά τις αναφορές για τα βασανιστήρια στο Abu Ghraib και άλλους ισχυρισμούς για κακοποιήσεις κρατουμένων, οι αρχές του Γκουαντάναμο άρχισαν να αμβλύνουν τις συνθήκες για τους κρατούμενους μετά το 2004, δημιουργώντας το 4, σαν μοντέλο και κίνητρο. Όπως δηλώθηκε το 2005 από το στρατό, ένας από τους στόχους είναι η επαναδημιουργία των κοινωνικών δεξιοτήτων των κρατουμένων, που μπορεί να έχουν χαθεί με το χρόνο. Παρέχονται κοινωνικές δραστηριότητες και οι κρατούμενοι είναι υπεύθυνοι για τη διατήρησή τους. Αλλά αυτό το στρατόπεδο προορίζεται για όσους είναι υποψήφιοι για μια πιθανή έκπτωση σε ελευθερία, η οποία παρέχεται κατόπιν ικανοποίησης των απαιτήσεων των ομάδων ανάκρισης.

Ωστόσο σύμφωνα με τα δεδομένα της διεθνούς αμνηστίας (Amnesty International, United States of America, Cruel and Inhuman: conditions of isolation for detainees at Guantanamo Bay, April 2007) πολλά άτομα έχουν μεταφερθεί από το κέντρο κράτησης 4 στο κέντρο κράτησης 6, με αποτέλεσμα να έχουν μείνει μόνο 35 κρατούμενοι στο ευέλικτο και με δραστηριότητες αναψυχής κέντρο κράτησης 4. Η ασφάλεια όπως μαρτυρείται έχει εντατικοποιηθεί κατόπιν μιας παρατεταμένης απεργίας πείνας και τον θάνατο 3 κρατουμένων από υποτιθέμενες αυτοκτονίες τον Ιούνιο του 2006.

Το κέντρο κράτησης 6 αναφέρεται ότι σχεδιάστηκε ως μέσης ασφαλείας που επέτρεπε την κοινωνική δικτύωση μεταξύ των κρατουμένων, δραστηριότητες και πρόσβαση σε χώρους άσκησης, αλληλογραφία και ξενόγλωσσο υλικό. Ο πρώην αρχιφύλακας του Γκουαντάναμο είχε αρχίσει ένα διάλογο για τα παράπονα των κρατουμένων και είχαν γίνει αρκετές συναντήσεις το 2005 με ένα συμβούλιο κρατουμένων. Αλλά οι καλές προθέσεις δεν ευοδώθηκαν. Ένα από αυτά τα γεγονότα είναι η απεργία πείνας τον Αύγουστο του 2005 ως ένδειξη διαμαρτυρίας για την αοριστία της κράτησης τους και τις συνθήκες αυτής, η οποία συνεχίστηκε τον Ιανουάριο του 2006 εν μέσω αναφορών για κακομεταχείριση κρατουμένων μέσω εξαναγκαστικού ταΐσματος χρησιμοποιώντας ρινικούς σωλήνες. Επίσης αναφέρεται ότι υπήρξαν και άλλα γεγονότα³¹. Υπάρχουν αντικρουόμενες αναφορές για το τι ακριβώς συνέβη κατά τη διάρκεια της υποτιθέμενης "εξέγερσης"- όπως χαρακτηρίστηκε από τις αρχές-στο στρατόπεδο 4 στις 18 του Μάη, αλλά οι παραχές φαίνεται να ξεκίνησαν, όταν μια τακτική ομάδα μπήκε στο στρατόπεδο μετά από ένα περιστατικό από δύο κρατούμενους σε άλλο μέρος της βάσης που βρέθηκαν να έχουν πάρει υπερβολική δόση ναρκωτικών συσσωρευμένων. αργότερα την ίδια ημέρα, οι φρουροί

³¹ Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007 σ. 9-10 βλέπε υποσημείωση 26

υποψιάστηκαν πως ένας κρατούμενος στο κέντρο κράτησης 4 ετοιμαζόταν να κρεμαστεί με ένα σεντόνι, αν και αυτό αμφισβητείται από τους κρατούμενους. Η κατάσταση κλιμακώθηκε όταν σύμφωνα με πληροφορίες ορισμένα μεγαλύτερης ηλικίας κρατούμενοι αρνήθηκαν να επιτρέψουν να τους ψάξουν τα Κοράνια. Οι στρατιώτες χρησιμοποίησαν σύμφωνα με πληροφορίες μεγάλες ποσότητες του σπρέι πιπεριού και άλλα μη θανατηφόρα όπλα εναντίον κρατουμένων. Κατόπιν σημειώθηκαν οι προαναφερθέντες θάνατοι του Ιουνίου του 2006 στο κέντρο κράτησης 1, κατά τους ισχυρισμούς από αυτοκτονία. Μετά από τον θάνατο τους η ασφάλεια ενισχύθηκε και το κέντρο κράτησης 6 αυτού επαναδομήθηκε ως υψίστης ασφαλείας άνοιξε. Τα κέντρα κράτησης 5 και 6 προορίζονται για μακροχρόνια φυλάκιση³².

Εντός του κέντρου κυριαρχούν καταστάσεις υψηλής απομόνωσης και στέρησης ερεθισμάτων, χωρίς ανθρώπινες επαφές. Χαρακτηρίζεται από τις αρχές των ΗΠΑ ως 'εξέλιξη της τεχνολογίας στις σύγχρονες εγκαταστάσεις', πιο ασφαλές για τους φύλακες και 'πιο άνετο' για τους κρατούμενους³³. Περιστοιχίζεται από υψηλούς τσιμεντένιους τοίχους, χωρίς παράθυρα, με ατσάλινα κελιά χωρίς παράθυρα προς τα έξω. Στο χώρο διαμένουν μέχρι 178 κρατούμενοι, έγκλειστοι για 22 ώρες τη μέρα και τελείως αποκομμένοι από ανθρώπινη επαφή εντός των κελιών. Θέα έχουν μόνο στον περιπολούμενο διάδρομο μέσω λωρίδων από γυαλί πλάτους μόνο μερικών ιντσών μέσα και γειτονικά προς την πόρτα του κελιού. Τα κελιά είναι διατεταγμένα γύρω από μια περιοχή στο ισόγειο όπου υπάρχουν μεταλλικά τραπέζια και καρέκλες ώστε να δειπνούν κοινά οι κρατούμενοι, αλλά ο χώρος αυτός δεν λειτούργησε ποτέ λόγω της ενίσχυσης της ασφαλείας. Στοιχεία από φωτογραφίες και αναφορές κρατουμένων δείχνουν ότι υπάρχει πού αυστηρή φύλαξη και οι συνθήκες αντιβαίνουν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Συνθήκες πιο αυστηρές από τα πιο αυστηρά αμερικανικά ιδρύματα-στα οποία έχει ασκηθεί κριτική από ανθρωπιστικές οργανώσεις και Αμερικανικά δικαστήρια αναφορικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις αμερικανικές σφραγιστικές αρχές. 165 κρατούμενοι σε απομόνωση που μεταφέρθηκαν από άλλα τμήματα (στοιχεία Διεθνούς Αμνηστίας 2007)

Το κέντρο κράτησης 5 έχει χτιστεί ως κέντρο κράτησης και ανάκρισης μακράς διάρκειας, υψηλής ασφαλείας, όπου οι χαρακτηρισμένοι ως «μη συνεργάσιμοι» κρατούμενοι κρατούνται στην απομόνωση. Σύμφωνα με δεδομένα του 2007, 100 κρατούμενοι βρίσκονταν σε απομόνωση.

Το κέντρο κράτησης Echo είναι απομακρυσμένο από όλα τα υπόλοιπα και κρατούνται πάνω από 20 κρατούμενοι, χωρίς να επιτρέπονται να έχουν προσωπικά και βασικά αντικείμενα(στοιχεία 2007). Αρχικά έμεναν εκεί όσοι ήταν να παραπεμφθούν σε δίκη από στρατιωτικές επιτροπές. Είναι γνωστό πως μεταφέρθηκαν εκεί «υψηλής αξίας» κρατούμενοι από

³² Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007, σ. 10

³³ Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007, σ.4

μυστική κράτηση το Σεπτέμβριο του 2006, αγνώστου καταγωγής, ευρισκόμενοι σε απομόνωση. Από τις πιο σκληρές καταστάσεις. Σοκ στον Διεθνή ερυθρό σταυρό στη συνάντηση με τις αρχές στις 9 Οκτωβρίου 2003 και τις εξαιρετικά σκληρές συνθήκες στο συγκεκριμένο στρατόπεδο, που αποτελείται από μικρά κτίσματα (παράγκες) χωρίς παράθυρα, σε ένα απομακρυσμένο μέρος της βάσης. Ο κάθε χώρος περιλαμβάνει 2 ατομικά κελιά, ένα για ύπνο και ντους, το οποίο επιτρέπεται να χρησιμοποιούν για 10 λεπτά τη μέρα. Το άλλο κελί είναι ένα δωμάτιο με τραπέζι και καρέκλες που χρησιμοποιείται για επισκέψεις των δικηγόρων και ενίοτε για ανακρίσεις. Μπαίνουν σε αυτό το χώρο μέσω του χώρου του ντους. Βρίσκονται 23-24 ώρες στα κελιά τους, τα οποία φωτίζονται με φως φθορίου, όχι φυσικό. Συνήθως τους αρνούνται την άσκηση για εβδομάδες, ή τους την επιτρέπουν μερικές φορές τη βδομάδα.

Στα κέντρο κράτησης 6, ο μόνος τρόπος επικοινωνίας μεταξύ των κρατουμένων είναι φωνάζοντας από ένα κενό στο πάτωμα των κελιών, και μάλιστα έχουν σημειωθεί περιπτώσεις που έχουν τιμωρηθεί για αυτό. Δεν γνωρίζουν ποιοι είναι οι συγκρατούμενοι τους.

Δεν υπάρχει φυσικό φως ή αέρας, αλλά λάμπες φθορίου, 24 ώρες τη μέρα και ο φωτισμός ελέγχεται από τους φύλακες. Συνήθως απενεργοποιούνται τη νύχτα για κάποιο χρονικό διάστημα. Δικηγόροι κρατουμένων τον Ιανουάριο του 2007 άκουσαν τους πελάτες τους να παραπονιούνται ότι τα ατσάλινα κελιά τους ήταν πολύ παγωμένα, καθώς ο κλιματισμός ήταν πολύ δυνατός. Άλλωστε ακόμα και ο έλεγχος της θερμοκρασίας με τον κλιματισμό αποτελούσε μια ακόμα τεχνική ανάκρισης που χρησιμοποιήθηκε στο Γκουαντάναμο, γνωστή ως “χειραγώγηση του περιβάλλοντος” (environmental manipulation)³⁴.

Τα κελιά είναι εξοπλισμένα με μια εντοιχισμένη κουκέτα, μια μεταλλική τουαλέτα και ένα νεροχύτη. Επίσης ένα τραπέζι στον τοίχο με ένα ράφι για το Κοράνι. Δεν έχουν υπάρχοντα, τους δίνεται μόνο το κοράνι (αν είναι συνεργάσιμοι), χαλί προσευχής, και ένα βιβλίο την εβδομάδα από τη βιβλιοθήκη. Η οποία βιβλιοθήκη είναι φτωχή, με λίγα βιβλία της Σουνικής παράδοσης αν και οι περισσότεροι κρατούμενοι είναι Σουνίτες. Πολλά παιδικά βιβλία, και κάποια πολιτισμικά μη ευαίσθητα culturally insensitive. Υπάρχει ένα ρολόι στο διάδρομο για να γνωρίζουν την ώρα της προσευχής. Δεν έχουν στη διάθεση τους εφημερίδες, ραδιόφωνο ή τηλεόραση. Μόνο μια φορά τη βδομάδα κάποια άρθρα από το ιντερνέτ στο χώρο αναψυχής από τους φύλακες. Σύμφωνα με όσα γνωρίζει η Διεθνής Αμνηστία σχεδόν όλα είναι στα Αγγλικά, τα οποία οι περισσότεροι δεν γνωρίζουν. Ούτως ή άλλως δεν πρόκειται για άρθρα που αποτελούν πραγματική σύνοψη της επικαιρότητας αλλά συχνά περιέχουν και χυδαία προπαγάνδα (όπως μια φωτογραφία του Σαντάμ Χουσεϊν την ώρα της εκτέλεσης του με επικεφαλίδα από τον αμερικανικό στρατό να γράφει πως εκτελέστηκε επειδή δεν συνεργάστηκε με τους Αμερικανούς, ή ψυχολογικό εκβιασμό με φωτογραφίες παιδιών με λεζάντες ‘μπαμπά δεν σε θυμάμαι, συνεργάσου με τους αμερικανούς για

³⁴ Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007, σ. 4 βλέπε υποσημείωση 10

να γυρίσεις πίσω').

Μέχρι τον Ιανουάριο του 2007 165 κρατούμενοι έχουν μεταφερθεί στο κέντρο κράτησης 6 από άλλα κέντρα κράτησης, και 100 έχουν μεταφερθεί στο κέντρο κράτησης 5, στρατόπεδο απομόνωσης και ανάκρισης για όσους δεν συνεργάζονται, που άνοιξε τον Οκτώβρη 2004³⁵. το κέντρο κράτησης 5 μοιάζει με το 6, περιλαμβάνοντας κελιά με συμπαγείς μεταλλικές πόρτες και ένα παράθυρο στο διάδρομο, με εξαίρεση ένα στενό παράθυρο προς τα έξω, που όμως δεν παρέχει θέα αλλά τουλάχιστον έχει φυσικό φως. Οι κρατούμενοι περνούν 24 ώρες μέσα στα μικρά κελιά. Από πληροφορίες που πήρε η Διεθνής Αμνηστία εδώ ο χώρος άσκησης είναι περιτριγυρισμένος με ψηλό φράκτη. Η διαφορά στα 2 κέντρα είναι ότι στο 6 κανείς δεν μπορεί να ξέρει αν είναι μέρα ή νύχτα από το φυσικό περιβάλλον. Ο Sabin Willet, κρατούμενος στο Γκουαντάναμο χαρακτήρισε το στρατόπεδο ως 'μπουντρούμι μέσα στη γη' ("dungeon above the ground")³⁶. Φυσικά κατά το Πεντάγωνο οι συνθήκες είναι καλύτερες συγκριτικά με τις πρώτες δομές δηλαδή το κέντρο κράτησης 1, καθώς οι κρατούμενοι έχουν «ιδιωτικότητα», μεγαλύτερα κελιά και 2 ώρες τη μέρα σωματική άσκηση. Οι κρατούμενοι των κέντρων κράτησης 1,2 και 3 που μεταφέρθηκαν στο 6 όπως λένε οι δικηγόροι τους βρίσκουν πιο καταπιεστικό το στρατόπεδο αυτό, ειδικά αναφορικά με την απομόνωση και την έλλειψη φυσικού φωτός.

Όσον αφορά τη σωματική άσκηση, οι κρατούμενοι στο κέντρο κράτησης 6 επιτρέπεται να ασκούνται 2 ώρες την ημέρα. Γίνεται σε εξωτερικό χώρο που προοριζόταν για ομαδικά αθλήματα και αναψυχή, αλλά χωρίστηκε σε ατομικές περιοχές με αλυσιδωτούς φράκτες. Βέβαια μπορούν κατά την ώρα της γυμναστικής να έχουν μια επικοινωνία οι κρατούμενοι μεταξύ τους αλλά τα αγγίγματα όπως χειραψίες απαγορεύονται. Εξοπλισμός δεν υπάρχει, ούτε θέα στο εξωτερικό περιβάλλον. Αν και βλέπουν τον ουρανό ο ήλιος μπαίνει για πολύ λίγες ώρες λόγω υψηλών τοίχων και της περίφραξης. Συχνά επίσης ασκούνται νύχτα. Επίσης αναφέρεται ότι οι φύλακες τους προτρέπουν να μην κάνουν την νυχτερινή άσκηση αλλά ένα πεντάλεπτο ντους, στο οποίο συνήθως συμφωνούν.

Το κέντρο κράτησης 4, ήταν μέσης ασφάλειας, όπου οι κρατούμενοι έμεναν μαζί σε στρατώνες, έτρωγαν όλοι μαζί σε τραπέζια πικνίκ, προσεύχονταν μαζί και είχαν ολοήμερη πρόσβαση σε χώρο αθλητικών δραστηριοτήτων με εξοπλισμό. Σε αυτούς τους κρατούμενους περιλαμβάνονταν και οι 14 Ουιγκούρ (μουσουλμάνοι από την Κίνα) που ήταν προς απελευθέρωση αλλά δεν μπορούσαν να γυρίσουν στην Κίνα λόγω της πιθανότητας δίωξης εκεί. Από τα κέντρα κράτησης 1-3 μεταφέρθηκαν στο 4 και κατέληξαν στο 6, όπου δεν είχαν ξαναβιώσει παρόμοια ευρεία απομόνωση καθώς δεν μιλούσαν και Αραβικά. Ο διεθνής Ερυθρός Σταυρός έχει εκφράσει

³⁵ Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007, σ. 6-7

³⁶ Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007, σ. 6 βλέπε υποσημείωση 15

κάποιες ανησυχίες για την τύχη των κρατουμένων στο κέντρο κράτησης 4. Όπως αναφέρει η Szurek(2004) είναι δυνατόν να τροφοδοτηθούν φόβοι, για την ψυχική κατάσταση των κρατουμένων καθώς έχουν υποβληθεί σε μια φοβερή ψυχολογική πίεση. Έχουν σημειωθεί 28 απόπειρες αυτοκτονίας με απαγχονισμό ,λόγω της ψυχολογικής τους κατάστασης. Περίπου 98 κρατούμενοι βρίσκονται υπό ψυχιατρική παρακολούθηση και σε πολλούς άλλους χορηγούνται ηρεμιστικά. Τόσο οι ανακρίσεις όσο και αοριστία κράτησης αποτελούν αιτίες.

Σύμφωνα με το υπουργείο αμύνης το Μάρτιο του 2007, πάνω από 80 από τους 385 κρατουμένους προορίζονταν για απελευθέρωση ή μεταφορά βάσει αποφάσεων επιτροπών επανεξέτασης. Πολλοί από αυτούς μπορεί τώρα να κρατούνται στα κέντρα κράτησης 5 ή 6. Φαίνεται πως πολλοί μεταφέρθηκαν εκεί όχι λόγω της προσωπικής συμπεριφοράς τους, αλλά λόγω χώρου³⁷.

Οι αρχές δικαιολογούν την κατάσταση στο κέντρο κράτησης 6 λέγοντας ότι εκεί κρατούνται οι «πιο επικίνδυνοι» κρατούμενοι, και όσοι «σκοπεύουν να σκοτώσουν Αμερικανούς». Δηλαδή προσλαμβάνουν την ενοχή τους ως κάτι δεδομένο ενώ δεν έχουν καταδικαστεί από κανένα δικαστήριο. Η συγκεκριμένη φυλακή υποτίθεται πως συνδυάζει ανθρώπινη συμπεριφορά με ανάγκες ασφάλειας, και αναφέρουν περιστατικά προσβολών από τους κρατουμένους με χρήση σωματικών υγρών. Ωστόσο το γεγονός παραμένει ότι πρόκειται για υπερ σκληρές συνθήκες στα στρατόπεδα απομόνωσης που αντιβαίνουν τις διεθνείς συνθήκες και η κυβέρνηση εκπονεί τιμωρητικές πολιτικές χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις σοβαρές ψυχολογικές επιπτώσεις της αόριστης κράτησης. Χαρακτήρισαν τις αυτοκτονίες του Ιουνίου ως παράδειγμα ασύμμετρου πολέμου-ακόμα και ως καλή κίνηση δημοσίων σχέσεων

Η έλλειψη φυσικού αέρα και φωτός αντιβαίνει τους UN Standard Minimum Rules άρθρο 11³⁸. Τα κελιά των κέντρων κράτησης 5 και 6 ανταποκρίνονται στο μίνιμουμ της American Correctional Association (ACA) όσον αφορά το μέγεθος, ενώ τα κελιά στα κέντρα κράτησης Echo και 1-3 εκτείνονται στα 6-8 πόδια, πράγμα ιδιαίτερος σημαντικό αν σκεφτούμε ότι εκεί περνούν όλη τη μέρα τους. Το ελάχιστο είναι 7 τετραγωνικά εμβαδόν. Επίσης ο εξοπλισμός των κελιών είναι ελλιπής. Κανονικά έπρεπε να υπάρχουν ράφια για βιβλία, ρούχα και προσωπικά αντικείμενα, γραφείο, κρεβάτι και κάπου να κάθονται. Επίσης είναι επικίνδυνο που ο χώρος είναι περιορισμένος και η τουαλέτα και ο νεροχύτης είναι τόσο κοντά. Επίσης επικίνδυνο για την υγιεινή το γεγονός ότι τρώνε μες στο κελί. Κίνδυνος πάλι για σωματική κατάσταση όταν δεν υπάρχουν κατάλληλα καθίσματα και η σωματική άσκηση είναι περιορισμένη και ελλιπής. Είναι απαραίτητη μία ώρα

³⁷Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007, σ. 7-8

³⁸Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007, σ. 14

καθημερινά άσκηση στον εξωτερικό χώρο καιρού επιτρέποντος (κανόνας 21.1)³⁹.

Κατά την Τρίτης Σύμβασης της Γενεύης οι κρατούμενοι έχουν δικαίωμα: στην ύπαρξη μιας καντίνας όπου μπορούν να προμηθεύονται τρόφιμα, σε αντικείμενα καθημερινά και συνηθισμένα όπως σαπούνι και προϊόντα καπνού (άρθρο 28), στη μηνιαία προκαταβολή του μισθού (άρθρο 60), στη δυνατότητα να συμβουλευτούν τον προσωπικό τους λογαριασμό τους (άρθρο 65), στη δυνατότητα να λάβουν επιστημονικό εξοπλισμό, μουσικά όργανα ή εξαρτήματα αθλητισμού (άρθρο 72). Οι περιορισμοί αυτοί αφορούν στην τροφή, την φροντίδα, το σεβασμό των θρησκευτικών πρακτικών. Το Γκουαντάναμο προσπαθεί να καλύψει τις απαιτήσεις της τρίτης Σύμβασης της Γενεύης, αλλά είναι γεγονός πως υπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ του status του αιχμαλώτου πολέμου και του detainee του Γκουαντάναμο. Οι αιχμάλωτοι πολέμου συλλαμβάνονται κατά τη διάρκεια των διαμαχών και απελευθερώνονται μετά τη λήξη του⁴⁰.

9.3 Η ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ-ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ.

Η κράτηση στο Γκουαντάναμο αποτελεί μια τιμώρηση με σκοπό την πρόβλεψη και τον παραδειγματισμό. Βρίσκεται στην υπηρεσία της παροχής πληροφοριών. Οι ανακρίσεις είναι συχνές και έχουν ως στόχο να συλλεχθούν όσες περισσότερες πληροφορίες είναι δυνατόν σχετικά με τρομοκρατικά δίκτυα⁴¹. Εμπλέκονται διάφορες υπηρεσίες: ο στρατός, η CIA, οι εκπρόσωποι της Εθνικής Άμυνας, Δικαιοσύνης, κ.λπ.. Μερικοί κρατούμενοι έχουν ανακριθεί από είκοσι έως και εξήντα φορές. Για να επιταχυνθεί ο ρυθμός των ανακρίσεων οι κρατούμενοι μεταφέρονται αλλού , μάλιστα πάνω σε φορεία ώστε να μη χάνεται ο χρόνος που χρειάζεται για να περπατήσουν με τα πόδια. Οι μέθοδοι της ανάκρισης είναι πολύπλοκες και ταυτοχρόνως φαίνονται σχετικά απλές. Οι αμερικανικές αρχές αρνούνται επίσημα κάθε πράξη βασανιστηρίων απάνθρωπη ή εξευτελιστική και δηλώνουν ότι οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται βρίσκονται εντός των ορίων των απαγορεύσεων από το διεθνές δίκαιο. Συχνά τα βασανιστήρια συντελούνται και σε άλλες χώρες,

³⁹Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007, σ. 15

⁴⁰ Artieres Ph., P. Lascoumes P.,(Dir.), *Gouverner, enfermer. La prison, modele indepassable?*, Presses de Sciences Po, Paris, 2004, σ.208-209

⁴¹ Artieres Ph., P. Lascoumes P.,(Dir.), *Gouverner, enfermer. La prison, modele indepassable?*, Presses de Sciences Po, Paris, 2004, σ. 216-217

κυρίως χώρες καταγωγής των κρατουμένων, όπου συντελούνται τα λεγόμενα "παραδοσιακά βασανιστήρια."

Βασανιστήριο θεωρείται κάθε πράξη που διενεργείται από ένα άτομο που δρα υπό το νόμο με στόχο να προκαλέσει σοβαρό σωματικό ή ψυχικό πόνο σε κάποιο άλλο πρόσωπο που βρίσκεται υπό την επιτήρησή του ή υπό σωματικό έλεγχο⁴². η Σύμβαση της Γενεύης προβλέπει, στο άρθρο 17 παράγραφος 3 ότι «κανένα απολύτως σωματικό ή ψυχικό βασανιστήριο ή καταναγκασμός δεν πρέπει ασκείται σε αιχμαλώτους πολέμου για την εξασφάλιση πληροφοριών από αυτούς. Κρατούμενοι που αρνούνται να απαντήσουν δεν μπορούν να δέχονται απειλές, προσβολές ή να εκτίθενται σε δυσάρεστες καταστάσεις ή δυσμενή μεταχείριση οποιουδήποτε είδους».

Στο Γκουαντάναμο, οι Ηνωμένες Πολιτείες ασκούν "καθαρά βασανιστήρια" που στοχεύουν να σπάσουν ψυχολογική και νευρική αντοχή των κρατουμένων. Για να είναι αξιόπιστες οι πληροφορίες και να μην διατρέχουν τον κίνδυνο ότι οι κρατούμενοι ομολογούν τα πάντα απλά για να ξεφύγουν από την σωματική και ψυχολογική πίεση, ο στρατός στο Γκουαντάναμο εφαρμόζει τεχνικές ανάκρισης με τέτοιο τρόπο ώστε να δίνονται "κίνητρα" στους κρατούμενους για να μιλούν με τη δική τους ελεύθερη βούληση. Μεταξύ των μεθόδων που χρησιμοποιούνται είναι η στέρηση της τροφής, να στέκονται όρθιοι για πολλές ώρες, η στέρηση του σκότους κρατώντας ένα σταθερό φωτοκώταρο αναμμένο, η στέρηση ύπνου. Είναι επίσης δυνατόν να μείνουν οι κρατούμενοι κλεισμένοι για ώρες σε χώρους παγωμένους λόγω του κλιματισμού και μετά να αφεθούν απότομα στην καυστική ατμόσφαιρα του στρατοπέδου. Αμερικανοί αξιωματούχοι αναφέρουν πως κάποιοι στο τέλος παρέχουν πληροφορίες υπό αυτό το καθεστώς. Και ας μην ξεχνάμε το υπέρτατο κίνητρο: τη δυνατότητα σε περίπτωση της συνεργασίας, να μεταβούν από το κέντρο κράτησης Delta στο κέντρο κράτησης 4.

Σύμφωνα με διαρροές προς τον Διεθνή Ερυθρό Σταυρό από κρατούμενους τεχνικές βασανιστηρίων που χρησιμοποιούνταν ήταν οι εξής⁴³:

- παρατεταμένη βίωση άγχους ενώ στέκονταν όρθιοι. Ο κάθε κρατούμενος ήταν γυμνός με τα χέρια σε έκταση και αλυσοδεμένος για διάρκεια 3 ημερών, και επαναλαμβανόταν για περίπου 2 με 3 μήνες.
- Χτυπήματα με κολάρο χτυπώντας το κεφάλι και το σώμα σε τοίχο('walling' κατά τον όρο που χρησιμοποιεί η CIA)
- Σωματική κακοποίηση (χτυπήματα και κλωτσιές)
- Εγκλεισμός σε κουτί
- Παρατεταμένη γύμνια

⁴² Tak P., Jendly M., *Prison Policy and Prisoners's Rights*, International penal and Penitentiary Foundation, 200, σ. 88

⁴³ Amnesty International, USA: *Wrong court, wrong place, wrong punishment*, Amnesty International publications, May 2012, σ. 6, και Tak P., Jendly M., *Prison Policy and Prisoners's Rights*, International penal and Penitentiary Foundation, 2008, σ. 92

- Στέρηση ύπνου και χρήση δυνατής μουσικής
- Έκθεση σε χαμηλές θερμοκρασίες και κρύο νερό
- Παρατεταμένο δέσιμο με αλυσίδες
- Απειλές, που περιλαμβάνουν απειλές βασανισμού και κακομεταχείρισης, βιασμού του κρατουμένου και της οικογένειάς του, απειλή για αποστολή σε χώρες γνωστές για βασανιστήρια, και απειλές θανάτου

Συχνές μέθοδοι αποτελούν επίσης η παρατεταμένη γύμνια, η μακράς διάρκειας απομόνωση, και η απειλή με σκυλιά.

Οι εκθέσεις δείχνουν ότι η μεταχείριση των κρατουμένων τη σύλληψη τους και οι συνθήκες κράτησής τους έχουν σημαντικές συνέπειες στην πνευματική τους υγεία. Η μεταχείριση και οι συνθήκες που βιώνουν οι κρατούμενοι αρχικά περιλαμβάνουν τη σύλληψη και τη μεταφορά των σε άγνωστη τοποθεσία στο εξωτερικό, τη στέρηση ερεθισμάτων και άλλες πράξεις βίας και αυθαιρεσίας κατά τη διάρκεια της μεταφοράς. Κατόπιν κρατούνται σε κλουβιά χωρίς κατάλληλες εγκαταστάσεις υγιεινής και την εκτίθενται σε ακραίες θερμοκρασίες. Χρησιμοποιούνται συστηματικά τεχνικές εξαναγκασμού στις ανακρίσεις. Βιώνουν μακρές περιόδους απομόνωσης, ασκούνται ελάχιστα και οι συνθήκες υγιεινής είναι αμφίβολες. Συχνά υφίστανται πολιτιστική και θρησκευτική παρενόχληση. Τους αρνούνται την επικοινωνία με την οικογένεια, ή την καθυστερούν σημαντικά. Δημιουργείται αβεβαιότητα από την αοριστία του χρόνου κράτησης και την άρνηση της πρόσβασης σε ανεξάρτητα δικαστήρια. Το στρες που προκύπτει από τις συνθήκες αυτές έχει οδηγήσει τους κρατουμένους σε ορισμένες περιπτώσεις σε σοβαρή ψυχική ασθένεια, με πάνω από 350 πράξεις αυτοτραυματισμών να έχουν πραγματοποιηθεί μόνο το 2003. Επίσης έχουν σημειωθεί μεμονωμένες αλλά και μαζικές απόπειρες αυτοκτονίας, καθώς και διαδεδομένες, παρατεταμένες απεργίες πείνας. Επηρεάζονται από την λήψη φαρμάκων και η σεξουαλική παρενόχληση από τους φύλακες αποτελεί συνηθισμένο φαινόμενο. Η σεξουαλική παρενόχληση αφορά σε παρακολούθηση κρατουμένων όταν βρίσκονται στην τουαλέτα ή στο ντους από τους φύλακες, γυναίκες και άνδρες-στο Abu Ghraib έχουν αναφερθεί και περιπτώσεις σοδομισμού με γκλομπ. Άλλοι αιχμάλωτοι να έχουν επιχειρήσει να αυτοκτονήσουν, αλλά και σε περιορισμένες περιπτώσεις πέθαναν κατά την ανάκριση. Οι σοβαρές συνέπειες για την ψυχική υγεία, αλλά οι συνέπειες από την σωματική καταπόνηση, είναι πιθανό να είναι μακροχρόνιες, σε πολλές περιπτώσεις, δημιουργώντας προβλήματα υγείας για τους κρατουμένους και τις οικογένειές τους για τα επόμενα χρόνια⁴⁴.

Στην τρίτη Συνθήκη της Γενεύης απαγορεύεται ρητά να χρησιμοποιείται στους αιχμαλώτους

⁴⁴ Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007, σ. 2

άγρια συμπεριφορά και βασανιστήρια, που θίγουν την προσωπική αξιοπρέπεια και ταπεινώνουν τον άνθρωπο. Σύμφωνα με τη Συνθήκη κατά των Βασανιστηρίων ορίζεται ως βασανιστήριο κάθε ενέργεια που προκαλεί άγριο πόνο ή κάποιον να υποφέρει ψυχικά ή πνευματικά. Στη Συνθήκη απαγορεύεται σε χώρες να εκδίδουν αιχμαλώτους σε άλλες χώρες, οι οποίες είναι γνωστό ότι χρησιμοποιούν βασανιστήρια.

Όσον αφορά τις μεθόδους ανάκρισης των αιχμαλώτων, η Συνθήκη της Γενεύης καθορίζει ότι «οι αιχμάλωτοι πολέμου που αρνούνται να απαντήσουν, δεν πρέπει να απειλούνται ή να υφίστανται οποιαδήποτε εξευτελιστική μεταχείριση, κάθε είδους». Η δε Συνθήκη κατά των βασανιστηρίων καθορίζει ότι «οι κρατούμενοι επιβάλλεται να προστατεύονται από βάνουσες και απάνθρωπες τιμωρίες». Παρά ταύτα όμως παρατηρούνται και διαφορετικές προσεγγίσεις. Επίσημοι εκπρόσωποι των ΗΠΑ δηλώνουν ότι οι Ιρακινοί και οι Ταλιμπάν καλύπτονται από αυτή την συνθήκη, όχι όμως και τα μέλη της Al Qaeda, που θεωρούνται πέραν κάθε συνθήκης. Οι δικηγόροι κρατουμένων στο Guantanamo της Κούβας, έχουν προσφύγει στο Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ και απαιτούν την παρουσία των πελατών τους στο δικαστήριο για να ζητήσουν τα δικαιώματά τους.

Πέρα από την παροχή κατά την αμερικανική κυβέρνηση παροχή «υψηλής ποιότητας» ιατρική φροντίδα, επαρκούς φαγητού, υγιεινής και πρόσβασης σε θρησκευτικά αντικείμενα, οι περισσότεροι κρατούμενοι έχουν βιώσει εξαιρετικά σκληρές συνθήκες διαβίωσης κατά τη διάρκεια της κράτησής τους. Η απομόνωση έχει αποτελέσει μείζον θέμα όσον αφορά τους κρατούμενους του Γκουαντάναμο. Έχει χρησιμοποιηθεί τόσο ως μέθοδος ανάκρισης όσο και ως τιμωρία. Έγινε ιδιαίτερος δημοφιλής το 2002 όπως αναφέρουν απελευθερωμένοι κρατούμενοι. Παρότι υπήρξε συνάντηση του Ερυθρού σταυρού με τις αρχές του Γκουαντάναμο για αυτό το θέμα το 2003, η κατάσταση δεν έχει αλλάξει με τα κέντρα κράτησης 5, 6 και Echo να ειδικεύονται στην απομόνωση. 80% των κρατουμένων βρίσκεται σε απομόνωση στο Γκουαντάναμο, γεγονός που έρχεται σε αντιπαράθεση με προηγούμενες κινήσεις που αφορούσαν σε άμβλυνση των συνθηκών κράτησης και στην ενίσχυση της κοινωνικής επαφής μεταξύ κρατουμένων. Απομονώνονται για 22 ώρες σε ατομικά καλά κλεισμένα ατσάλινα κελιά, χωρίς σχεδόν καμία επικοινωνία με τον έξω κόσμο. Παρακολουθούνται σταθερά, στα κελιά έχουν τεχνητό φως, δεν ασκούνται παρά ελάχιστα και συνήθως νύχτα, σε χώρο με ψηλούς μαντρότοιχους και ελάχιστο φυσικό φως.

Οι πληροφορίες έρχονται από πολλές πηγές, μέσα σε αυτές και δικηγόρους που επισκέφθηκαν κρατούμενους στο Γκουαντάναμο. Οι δικηγόροι βλέπουν τους πελάτες στους ειδικά για τη συζητήσεις πελατών δικηγόρων χώρους και απαγορεύεται να εισέλθουν στα κελιά των κέντρων κράτησης 5 ή 6.

Συχνά στα κελιά επικρατεί δυνατό ψύχος λόγω της ρύθμισης του κλιματισμού, με τους κρατούμενους να αδυνατούν να αντέξουν στα μεταλλικά κελιά. Στο στρατόπεδο 6 δόθηκαν θερμικά μπλουζάκια στους κρατούμενους για να φορούν μέσα από τις στολές, τα οποία όμως παίρνονταν πίσω ανά πάσα στιγμή ως τιμωρία για κάτι που έκαναν, δηλαδή ή θέρμανση αποτέλεσε προνόμιο

και χειρισμό για τιμώρηση⁴⁵.

Το Μάρτιο του 2007 σημειώθηκε απεργία πείνας λόγω της αοριστίας της κράτησης και των συνθηκών διαβίωσης⁴⁶, από κρατούμενους των κέντρων κράτησης Echo, 5 και 6. Πολλοί εξαναγκάστηκαν να τραφούν με σωλήνες από τη μύτη, βιώνοντας απερίγραπτο πόνο, όντας δεμένοι σε καρέκλες. Ένας κρατούμενος αναφέρει πως 3 φορές του έβαλαν το σωλήνα λάθος και έβγαине στους πνεύμονες. Έτσι έκανε εμετό αλλά δεν του έδωσαν καθαρά ρούχα. Και οι συμμετέχοντες τιμωρούνταν επιπλέον σε ένα χώρο με ψέκασμα με σπρέι πιπεριού και ανέβασμα του κρύου στον κλιματισμό.

Κατά τη διοίκηση όλοι οι τρόποι βασανιστηρίων είναι δεκτοί αρκεί να μην αφήσουν στους κρατούμενους μόνιμη αναπηρία. Οι κρατούμενοι χαρακτηρίζονται «παράνομοι μαχητές» και ως εκ τούτου κατά τις ΗΠΑ δεν περιλαμβάνονται στους προστατευόμενους από τη συνθήκη της Γενεύης. Αντίθετα στους κρατούμενους στο Ιράκ αναγνωρίζεται το καθεστώς αιχμαλώτων πολέμου. Συχνά μνημονεύεται ο στρατηγός Miller για την σκληρότητα του. Πριν φτάσει στο Γκουαντάναμο το 2002 η απομόνωση δεν κρατούσε πάνω από ένα μήνα. Από όταν έφτασε στο Γκουαντάναμο οι κρατούμενοι έμπαιναν στην απομόνωση για μήνες, όπως αναφέρουν οι απελευθερωμένοι κρατούμενοι Shafiq Rasul, Asif Iqbal, Rhuhel Ahmed, July 2004⁴⁷. Ο Στρατηγός Μίλερ υπήρξε σκληροπυρηνικός εφαρμοστής μεθόδων βασανιστηρίων, όντας διευθυντής των φυλακών του Γκουαντάναμο και ηθικός αυτουργός και εφαρμοστής της «Γκουανταμοποίησης» των φυλακών του Άμπου Γκράμπ.

Η εμπειρία δείχνει πως η χρήση εξαναγκασμού δεν είναι απαραίτητη για την εξαγωγή πληροφοριών κατά τις ανακρίσεις, αλλά αντιθέτως αποτελεί τεχνική με φτωχά και αναξιόπιστα αποτελέσματα. Οι κρατούμενοι αναγκάζονται να πουν ότι νομίζουν ότι επιθυμούν να ακούσουν οι ανακριτές ώστε να σταματήσει το μαρτύριο⁴⁸.

⁴⁵ Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007, σ.1-4

⁴⁶ Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007, σ.11

⁴⁷ Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007, σ. 3 βλέπε υποσημείωση 7

⁴⁸ Tak P., Jendly M., Prison Policy and Prisoners's Rights, International penal and Penitentiary Foundation, 2008, σ.

9.4 ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΥΓΕΙΑ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ: ΠΑΡΟΧΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ.

Όπως έχει επισημανθεί και πρωτίτερα η παρατεταμένη απομόνωση και η έλλειψη ερεθισμάτων, η απραξία και ο εγκλεισμός μπορούν να προκαλέσουν προβλήματα στη νοητική λειτουργία και την ψυχική υγεία⁴⁹. Συχνά εντοπίζεται το λεγόμενο Σύνδρομο SHU (Security Housing Unit), με συμπτώματα όπως διαστρεβλωμένη αντιληπτικότητα, παραισθήσεις, έντονο άγχος, εχθρικότητα, σύγχυση, δυσκολία στη συγκέντρωση, υπερευαισθησία σε εξωτερικά ερεθίσματα διαταραχές ύπνου όπως και σωματικά προβλήματα, κατά τους γιατρούς που εξέτασαν κρατούμενους. Το σύνδρομο αυτό προκαλείται σε κρατούμενους φυλακών λόγω της αποστέρησης ερεθισμάτων, της κοινωνικής απομόνωσης, της έλλειψης επαφών με συγγενείς και με την κοινωνία.

Ο εγκλεισμός και οι συνθήκες που επικρατούν σε φυλακές υψίστης ασφαλείας είναι γνωστό ότι προκαλούν ψυχιατρική νοσηρότητα, ανικανότητα, ανυπόφορες καταστάσεις και θνησιμότητα, ακόμα και σε άτομα χωρίς προηγούμενο στο ιστορικό τους. Σε τέτοιο ακραίο και αγχογόνο περιβάλλον πολλά άτομα δεν δύνανται να διατηρήσουν την υγεία τους και ένα μεγάλο ποσοστό αποπειράται να αυτοκτονήσει. Δεδομένα για τις αμερικανικές φυλακές όπως τα αναφέρει δικαστής της περιοχής του Wisconsin⁵⁰. Η Ευρωπαϊκή επιτροπή για την πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Εξευτελιστικής συμπεριφοράς (CPT), ειδικό σώμα που αποτελεί τμήμα του Συμβουλίου της Ευρώπης έχει δηλώσει πως ο εγκλεισμός σε απομόνωση χωρίς τα απαραίτητα πνευματικά και σωματικά ερεθίσματα, είναι πιθανόν μακροπρόθεσμα να έχει καταστροφικές επιδράσεις στην επιδείνωση των νοητικών λειτουργιών και άλλων κοινωνικών δεξιοτήτων. Ο εγκλεισμός σε απομόνωση πρέπει να διαρκεί όσο ντο δυνατόν μικρότερο χρονικό διάστημα, με αντισταθμιστικά μέτρα για όσους κρατούνται σε φυλακές υψίστης ασφαλείας, όπως ενισχυμένες δομές άσκησης, επιλογές δραστηριοτήτων και ευκαιρίες για συναντήσεις με συγκρατούμενους σε αυτές τις δομές⁵¹.

Υφίστανται λειτουργικές διαδικασίες που μειώνουν την ανθρώπινη επαφή μεταξύ κρατουμένων και προσωπικού ασφαλείας. Το φαγητό δίνεται από ειδικό άνοιγμα, οι φύλακες μεταφέρουν τους κρατούμενους προς το χώρο άσκησης με πολύ χοντρά γάντια τα κελιά ανοίγουν με τηλεκοντρόλ. Οι φύλακες είναι σιωπηλοί στην επαφή με τους κρατούμενους, οι οποίοι πάντα

⁴⁹ Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007, σ. 18

⁵⁰ Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007 σ. 19 βλ. υποσημείωση 55

⁵¹ Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007, σ. 19

βγαίνουν αλυσοδεμένοι από το κελί. Αλυσοδεμένοι στο πάτωμα είναι και στις συναντήσεις με τους δικηγόρους οι οποίες γίνονται σ' ένα μικρό χώρο χωρίς παράθυρα.

Επίσης οι κρατούμενοι του κέντρου κράτησης 6 παραπονιούνται ότι εκτίθενται σταθερά. Θλίβονται βλέποντας ότι οι φύλακες τους παρακολουθούν όταν χρησιμοποιούν την τουαλέτα. Δεν τους επιτρέπεται να καλύπτουν τους εαυτούς τους και είναι δυνατόν να τους παρακολουθούν και γυναίκες φύλακες. Οι γυναίκες τους παρακολουθούν και όταν κάνουν ντους. Αυτό σίγουρα συνιστά μορφή σεξουαλικής κακοποίησης που αντιτίθεται στις διεθνείς αρχές απαγόρευσης σκληρής απάνθρωπης ή απαξιοτικής συμπεριφοράς σύμφωνα με τη Διεθνή Αμνηστία, και παραβιάζουν την ιδιωτικότητα και τη αξιοπρέπεια του ατόμου, όπως τα παραπάνω αναγνωρίζονται από τη Διεθνή Σύμβαση για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα⁵². Και οι πετσέτες που τους δίνονται δεν καλύπτουν το σώμα τους επαρκώς

Επίσης οι συνθήκες θορύβου αποτελούν άλλο ένα θέμα. Ηχητικές ενοχλήσεις που προέρχονται από τη δόμηση των κελιών και των διαδρόμων, με υλικό το ατσάλι είναι καθημερινό φαινόμενο. Οι φύλακες περιπολούν κάθε 2 λεπτά κάνοντας την αντήχηση ανυπόφορη, καθώς αυτό συνεχίζεται και τη νύχτα χωρίς ανάπαυλα, εφόσον παίρνουν και τους κρατούμενους για την άσκηση τους. Κατά συνέπεια προκαλείται έντονο στρες και διαταραχή ύπνου. Ένας δικηγόρος ανέφερε πως η κατάσταση στο κέντρο κράτησης 6 συνδυάζει την απραξία με την έλλειψη ησυχίας⁵³.

Στο Γκουαντάναμο οι κρατούμενοι δε έχουν πρόσβαση σε ανεξάρτητους εκτός της βάσης ειδικούς ψυχικής υγιεινής. Ένας Αυστραλός κρατούμενος ο *David Hicks*, δέχτηκε επίσκεψη το Φεβρουάριο του 2005 από Αυστραλό ψυχίατρο αλλά το αίτημα για δεύτερη επίσκεψη το Δεκέμβριο του 2006 δεν έγινε δεκτό από τις αμερικανικές αρχές. Από το Μάρτιο του 2006 είχε μεταφερθεί στα κέντρα κράτησης 6 και 5. Οι δικηγόροι που τον επισκέφτηκαν τον Ιανουάριο του 2007 διαπίστωσαν σοκαρισμένοι την επιδείνωση της σωματικής και πνευματικής υγείας του. ήταν αλυσοδεμένος στο πάτωμα του χώρου επίσκεψης, έδειχνε μεγαλύτερος από την ηλικία του, ήταν απεριποίητος και μελαγχολικός. Κατά τους δικηγόρους αυτό ήταν συνέπεια της παρατεταμένης απομόνωσης και της έλλειψης ιδιωτικότητας κατά τη χρήση της τουαλέτας. Η βούρτσα και η χτένα του είχε κατασχεθεί από το κέντρο κράτησης 6. Επίσης στο κέντρο κράτησης 5 υπήρχαν παράπονα πως το κελί του ήταν πολύ κρύο και δεν του παρασχέθηκαν τα κατάλληλα ρούχα. Η οικογένεια του είχε ανησυχήσει όταν σε τηλεφωνική επικοινωνία το 2006 ακουγόταν ασυνάρτητος.

Τον Μάρτιο του 2007 ο *David Hicks* δήλωσε ένοχος για την κατηγορία της «προμήθευσης υλικής υποστήριξης για τρομοκρατία» μπροστά σε μια στρατιωτική επιτροπή. Καταδικάστηκε από 7 χρόνια τελικά 9 μήνες με αναστολή βάσει συμφωνίας πριν από τη δίκη και κατόπιν μέσα σε 60 μέρες κανονίστηκε να μεταφερθεί στην Αυστραλία⁵⁴.

⁵² Amnesty International, ο.π. , σ. 5

⁵³ Amnesty International, ο.π. , σ. 6

⁵⁴ Amnesty International, ο.π. , σ. 20

Ο Διεθνής Ερυθρός Σταυρός καθώς και δικηγόροι των κρατουμένων επισημαίνουν την επιδείνωση της σωματικής υγείας πολλών κρατουμένων, ιδίως όταν αυτοί έχουν βασανιστεί και κακομεταχειριστεί κατά τις ανακρίσεις και στη συνέχεια έχουν βιώσει μεγάλες περιόδους στην απομόνωση. Τα παράπονα έχουν αυξηθεί μετά την ίδρυση του κέντρου κράτησης 6, όπως έχει αναφερθεί και πιο πριν πολλοί κρατούμενοι χειροτέρεψαν όταν μεταφέρθηκαν εκεί. Για παράδειγμα οι 5 Uighur που περιέγραψαν αισθήματα απελπισίας, μοναξιάς, εγκατάλειψης από τον κόσμο σε επισκέψεις δικηγόρων το 2007. Κρατούμενοι που ήταν πριν ευγενικοί και χαμογελαστοί, εμφανίζονταν σε απελπισία και είχαν αρχίσει να ακούνε φωνές. Κάποιοι μάλιστα άκουγαν φωνές, φώναζαν και τιμωρούνταν για αυτό.

Δώδεκα ειδικοί που εξέτασαν τις επιπτώσεις της αόριστης κράτησης σε 8 κρατούμενους στην Αγγλία διέγνωσαν κατάθλιψη και στους 8, καθώς και σε 3 από τις συζύγους. Οι σοβαρές ψυχολογικές επιπτώσεις της αόριστης διάρκειας εγκλεισμού και της έλλειψης επαφής με τον έξω κόσμο, είναι πιθανόν να επιδεινωθεί από τις συνθήκες απομόνωσης και άλλες στερήσεις (όπως έχουν περιγραφεί σε άλλα σημεία του κειμένου). Στις φυλακές επί αμερικανικού εδάφους υπάρχουν στοιχεία ότι οι κρατούμενοι σε κελιά απομόνωσης, με λίγα προνόμια και παροχές είναι σε μεγάλο κίνδυνο για αυτοκτονία συγκριτικά με άλλους κρατούμενους, κυρίως αν ήδη υποφέρουν από κατάθλιψη ή άλλα προβλήματα ψυχικής υγείας⁵⁵. Πριν τους 3 θανάτους που θεωρήθηκαν αυτοκτονίες τον Ιούνιο του 2006, είχαν προηγηθεί 40 ακόμη απόπειρες αυτοκτονία στο Γκουαντάναμο. Οι άνθρωποι που πέθαναν βρίσκονταν υπό κράτηση υψίστης ασφαλείας στο κέντρο κράτησης 1. Αν και δεν βίωναν την απομόνωση των κρατουμένων των κέντρων κράτησης 5 και 6, βίωναν έντονο άγχος καθώς ήταν εγκλειστοί σε μικρά κελιά, με ελάχιστη άσκηση και παροχές.

Οι διεθνείς αρχές απαγορεύουν την τιμώρηση παιδιών με απομόνωση και εγκλεισμό σε κελιά βλέπε κανόνας 67 των κανόνων των Ηνωμένων Εθνών για την προστασία των νέων που στερούνται την ελευθερία τους (υποσημείωση 66) Ένας από τους εκλιπόντες, ο *Yasser al-Zahrani* ήταν 17 όταν διακομίστηκε στο Γκουαντάναμο και πέθανε στα 21. Πολλοί από τους κρατούμενους που ήταν κάτω των 18 όταν ήρθαν στο Γκουαντάναμο-μεταξύ αυτών και ο al-Zahrani- βρέθηκαν σε απομόνωση ή περιοριστικό εγκλεισμό.

Οι Standard Minimum Rules των Ηνωμένων Εθνών αναγνωρίζοντας τις πιθανές επιπλοκές στην ανθρώπινη υγεία εξαιτίας φυλάκισης σε απομόνωση δηλώνει με τον κανόνα 32 παρ 1 πως δεν πρέπει ποτέ να επιβάλλεται τιμώρηση με περιοριστικό εγκλεισμό αν ο κρατούμενος δεν έχει εξεταστεί από ειδικό υγείας που να διαβεβαιώνει την καταλληλότητα του μέτρου. Επίσης σύμφωνα με τον ίδιο κανόνα παρ. 3, ο ειδικός υγείας οφείλει να επισκέπτεται καθημερινά τους κρατούμενους που βρίσκονται υπό τέτοιας μορφής τιμωρίες, και να συμβουλεύει τον διοικητή αν είναι απαραίτητο λόγω αλλαγών στην ψυχική και σωματική υγεία του κρατουμένου, να παύει την τιμωρία. Επίσης οι αρχές τις ACA αναφέρουν της σημασία των καθημερινών επισκέψεων από

⁵⁵ Amnesty International, ο.π., σ. 22

ειδικό υγείας.

Τον Ιανουάριο του 2007 ο *Bisher al-Rawi*, Ιρακινής καταγωγής από το Ηνωμένο Βασίλειο κρατούμενος πάνω από 4 χρόνια όπως δήλωσε ο δικηγόρος του οδηγούνταν αργά προς την τρέλα ενώ κάποτε ήταν υγιής, μετά από 9 μήνες απομόνωση στο κέντρο κράτησης 5. Το κελί ήταν πολύ κρύο λόγω κλιματισμού, οι φύλακες του έπαιρναν τη φόρμα αφήνοντας τον με ένα σορτς και όταν τυλίχθηκε με το χαλί προσευχής το απομάκρυναν λόγω κακής χρήσης. Το ίδιο συνέβη και με το χαρτί υγείας γιατί κάλυψε τα μάτια του για να αποφύγει τον έντονο φωτισμό. Τιμωρήθηκε με απομόνωση όταν αρνήθηκε να υποστεί περαιτέρω ανακρίσεις. Στα τέλη Μαρτίου του ίδιου έτους μεταφέρθηκε στην Αγγλία και αφέθηκε ελεύθερος⁵⁶.

Γενικά στο Γκουαντάναμο είναι εξαιρετικά δύσκολο να επιτραπεί επίσκεψη σε κρατουμένους από έναν γιατρό, παρά από κάποιον πιο χαμηλού επιπέδου πρακτικό υγείας. Είναι πιθανό τόσο η πνευματική όσο και η σωματική υγεία των κρατουμένων να μην παρακολουθείται και ν μην αντιμετωπίζεται αναλόγως. Ο Αλγερινός κρατούμενος *Saber Lahmer* βρισκόταν σε εγκλεισμό σε απομόνωση στο κέντρο κράτησης Echo από τον Ιούνιο του 2006. Ο γιατρός του κέντρου είχε επισημάνει ότι χρειαζόταν άσκηση λόγω σοβαρών βλαβών στα νεύρα και ατροφία των μυών και στα δυο του πόδια. Ωστόσο του επιτρεπόταν άσκηση κάθε 10 μέρες σε έναν πολύ περιορισμένο χώρο. Σε επίσκεψη των δικηγόρων του το Νοέμβριο του 2006 εμφανίστηκε εξασθενημένος σωματικά και ψυχολογικά, καταθλιπτικός με σοβαρούς πόνους στα πόδια. Ήταν εντελώς αποκομμένος από όλους καθώς δεν υπήρχαν κρατούμενοι στα διπλανά κελιά και είχε επαφή μόνο με τους φύλακες. Δεν του επιτρεπόταν να λαμβάνει και να στέλνει γράμματα με οικογένεια και δικηγόρους τακτικά και συχνά δεν του έδιναν χαρτί και στυλό. Του αρνούνταν υλικό για διάβασμα εκτός του Κορανίου. Όταν τον επισκέφτηκαν οι συνήγοροί του το Μάρτιο του 2007 οι φρουροί είπαν ότι δεν ήθελε να βγει από το κελί του για να πάει στη συνάντηση. Υποψιασμένοι ότι το γεγονός αυτό ήταν σημάδι διανοητικής εξασθένησης ζήτησαν να τον επισκεφτούν στο κελί του ή έστω στο δωμάτιο επισκέψεων δίπλα στο κελί του, εισπράττοντας άρνηση. Πριν φύγουν από τη βάση στις 22 Μαρτίου οι συνήγοροι έστειλαν μια αίτηση στη Διοίκηση του στρατοπέδου για μεταφορά του *Saber Lahmer* σε πιο κοινωνικό περιβάλλον. Το 2009 ο *Saber Lahmer* και ο *Lakhdar Boumediene* προσήχθησαν στο Ανώτατο δικαστήριο των ΗΠΑ και αθώωθηκαν. Στη συνέχεια μεταφέρθηκαν στη Γαλλία αλλά χωρίς τα διαβατήρια τους, χωρίς έτσι να μπορούν να επιστρέψουν ούτε στην Αλγερία ούτε στη Βοσνία⁵⁷, καθώς εκεί δεν δέχθηκαν να τους εκδώσουν καινούρια⁵⁸.

Τα σχετικά επαγγελματικά και ηθικά πρότυπα απαιτούν οι επαγγελματίες της υγείας στις φυλακές ή χώρους κράτησης θα πρέπει να εγείρει ανησυχίες σχετικά με τις συνθήκες και τις

⁵⁶ Amnesty International, ο.π., σ. 21-22

⁵⁷ Ήταν μέσα στους 6 Αλγερινούς που μετά το ταξίδι προσευχής στη Μέκκα βρέθηκαν στη Βοσνία, όπου εργάζονταν για την Ερυθρά Ημισέλινο.

⁵⁸ http://www.lemonde.fr/ameriques/article/2012/01/10/je-vis-en-france-comme-dans-un-grand-guantanamo_1627795_3222.html

επιπτώσεις τους στην κρατουμένων με τις αρχές. Οι ειδικοί υγείας βέβαια δεν είναι ανεξάρτητοι καθώς ανήκουν στο προσωπικό της βάσης του Γκουαντάναμο. Η Δ.Α έχει εκφράσει ανησυχίες εξαιτίας κάποιων αναφορών σύμφωνα με τις οποίες στρατιωτικοί ψυχίατροι σε κάποια φάση υποβάθμισαν τις απόπειρες αυτοκτονίας, επαναταξινομώντας τις ως «χειριστικές αυτοκαταστροφικές συμπεριφορές», συντελώντας στη μείωση του επίσημου καταγεγραμμένου αριθμού τέτοιων περιστατικών⁵⁹.

Μπορεί να γίνονται επισκέψεις από χαμηλής κλίμακας ιατρικό προσωπικό και περιστασιακά από γιατρούς και ψυχιάτρους στους κρατούμενους σε απομόνωση, ωστόσο οι αξιολογήσεις γίνονται στα γρήγορα. Πολλοί κρατούμενοι φοβούνται να παραπονεθούν για προβλήματα που αντιμετωπίζουν και αυτό είναι δυνατόν να οφείλεται σε μια προϊστορία συνεργασίας του ιατρικού προσωπικού με τους ανακριτές με τη χρήση του προσωπικού ιστορικού κάθε κρατουμένου για τη διαμόρφωση αντίστοιχων τεχνικών και στρατηγικών ανάκρισης-στις οποίες συμπεριλαμβάνονται στέρηση ύπνου, παρατεταμένη απομόνωση και έκθεση σε ακραίες συνθήκες θερμοκρασίας. Φυσικά τέτοιες πρακτικές αντιβαίνουν τις διεθνείς αρχές και συνιστούν αθέτηση των ιατρικών ηθικών κανόνων, όσον αφορά την εμπλοκή του ιατρικού προσωπικού σε κάθε είδους επαγγελματική σχέση με κάποιο κρατούμενο ή φυλακισμένο, όταν συμβαίνει με σκοπό που δεν σχετίζεται αποκλειστικά με την εκτίμηση, προστασία και βελτίωση της σωματικής και ψυχικής τους υγείας. Βλέπε αρχές για την ιατρική ηθική των Ηνωμένων Εθνών όσον αφορά στο ρόλο του ιατρικού προσωπικού και ιδιαιτέρως των ιατρών, αναφορικά με την προστασία των φυλακισμένων και των κρατουμένων ενάντια στα βασανιστήρια και άλλες μορφές σκληρής απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης και τιμωρίας⁶⁰.

Συχνό φαινόμενο αποτελεί η αγνόηση συμβουλών των ιατρών για περισσότερη σωματική άσκηση των κρατουμένων. Έτσι αναιρείται ο ισχυρισμός των αμερικανικών αρχών ότι παρέχεται εξαιρετική φροντίδα υγείας στο Γκουαντάναμο. Ενοχλητικό επίσης είναι το γεγονός ότι πολλές φορές οι κρατούμενοι είναι δέσμιοι χειροπόδαρα, για μακρά χρονικά διαστήματα, χωρίς να ασκούνται κατόπιν. Αυτό μπορεί να δημιουργήσει πολλά προβλήματα σε έναν ανθρώπινο οργανισμό, όπως θρόμβους. Όπως και να έχει ο περιορισμός με δέσιμο των κρατούμενων σύμφωνα με τα διεθνή αλλά και τα αμερικανικά επαγγελματικά πρότυπα υγείας εφαρμόζεται αποκλειστικά όταν οι κρατούμενοι κινδυνεύουν να βλάψουν σοβαρά τον εαυτό τους ή άλλους, και μόνο κατόπιν απόφασης ιατρού. Τα δεσμά πρέπει να εφαρμόζονται στο πιο ανθρώπινο επίπεδο και ο περιορισμός να συντελείται όσο το δυνατόν λιγότερο αυστηρά, και να διαρκεί το πολύ 4 ώρες, με δυνατότητα ανανέωσης το πολύ 4 ακόμα ώρες (βλέπε Standards for Health Services in

⁵⁹ Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007, σ. 23 βλέπε υποσημείωση 67 σε David Rose, Vanity Fair, January 2004

⁶⁰ Amnesty International, ο.π., σ. 23 βλέπε υποσημείωση 69 όπως υιοθετείται από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ψήφισμα 37/ 194 στις 18 Δεκεμβρίου 1982

Correctional Institutions, της American Public Health Association). Οι Standard Minimum Rules των Ηνωμένων Εθνών και συγκεκριμένα οι Κανόνες 33 και 34 δηλώνουν ότι τα δεσμά οφείλουν να χρησιμοποιούνται μόνο όταν τα άλλα μέσα είναι αναποτελεσματικά και μόνο για όση διάρκεια είναι αυστηρώς απαραίτητο⁶¹.

Άλλη μια περίπτωση κρατουμένου αποτελεί αυτή του *Jumah al Dossari* από το Μπαχρέν που αποπειράθηκε τουλάχιστον 12 φορές να αυτοκτονήσει κατά τη διάρκεια της κράτησής του και κρατείτο στην μονάδα ψυχικής υγείας του Γκουαντάναμο για πάνω από ένα χρόνο σε κελί χωρίς παράθυρο. Η θερμοκρασία ήταν πολύ χαμηλή με τον κλιματισμό στο μέγιστο, τα φώτα έξω από το κελί πάντα κλειστά, η επικοινωνία με τους άλλους κρατούμενους περιορισμένη λόγω των ψυχολογικών προβλημάτων που αντιμετώπιζαν. Μετά τους θανάτους του 2006 του επέτρεψαν να έχει μόνο μια κουβέρτα ένα στρώμα και το Κοράνι. Μερικούς μήνες μετά του έδωσαν οδοντόβουρτσα, οδοντόκρεμα και σαπούνι. 2 ψυχίατροι τον επισκέπτονταν 2 φορές τη βδομάδα και πιο χαμηλής κλίμακας ψυχιατρικό προσωπικό κάθε μέρα, ωστόσο μόνο λίγα λεπτά διαρκούσαν οι συναντήσεις αυτές και πάντα γίνονταν οι ίδιες ερωτήσεις που αφορούσαν στο αν έτρωγε και κοιμόταν καλά και αν σκέπτεται να βλάψει τον εαυτό του ή άλλους. Ισχυρίζεται πως οι κρατούμενοι ανέφεραν πάντα πως είναι καλά όταν ρωτούνταν γιατί ειδάλλωζ τους περίμεναν ακόμα πιο σκληρές συνθήκες.

Ο *Saifullah Paracha* διακομίστηκε στο νοσοκομείο του Guantanamo το Νοέμβριο του 2006 με έντονους πόνους στο στήθος και διαγνώστηκε πως χρειαζόταν καθετηριασμό. Κατά την εβδομάδα που νοσηλεύονταν ήταν δεμένα και τα 4 άκρα του στο κρεβάτι-το ένα χέρι ήταν ελεύθερο για τα γεύματα. Ο καρδιολόγος είχε προτείνει να περπατά 4 φορές τη μέρα για 20 λεπτά γύρω από το νοσοκομείο, αλλά το προσωπικό ασφαλείας δεν το δέχτηκε. Ο ίδιος αρνήθηκε να πάρει φάρμακα καθώς δεν πίστευε ότι οι ιατρικές ανάγκες θα καλύπτονταν όπως έπρεπε ή ότι θα ήταν υπό επαρκή μηχανικό έλεγχο κατόπιν εγχείρισης. Ζήτησε να τον μεταφέρουν στο κελί του καθώς δεν άντεχε να είναι πια δεμένος και οι γιατροί συμφώνησαν.

9.5 ΔΥΣΧΕΡΑΝΣΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ: ΓΕΝΙΚΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΚΗΓΟΡΟΥΣ

Σύμφωνα με τις παγκόσμιες αρχές, άτομα που βρίσκονται υπό κράτηση έχουν το δικαίωμα να ενημερώνουν οι ίδιοι ή αρχές κράτησης την οικογένεια τους ή άλλα οικεία πρόσωπα για το

⁶¹ Amnesty International, ο.π., σ. 23-24 βλέπε υποσημείωση 70

γεγονός της σύλληψης και κράτησής τους⁶². Επίσης είναι απαραίτητο να γνωστοποιείται ο τόπος κράτησης ή μεταφοράς.

Στο Γκουαντάναμο είναι γνωστό ότι απαγορεύονται οι επισκέψεις από συγγενείς και τα γράμματα από συγγενείς καθυστερούν και ελέγχονται εξονυχιστικά. Τηλέφωνα δεν επιτρέπονται. Πολλοί από τους πρώτους κρατούμενους όταν έφτασαν στο Γκουαντάναμο δεν γνώριζαν καν που βρίσκονται-καθώς κατά τη μεταφορά τους είχαν καλύψει τα πρόσωπα και τα αυτιά-με αποτέλεσμα να μην μπορούν να πληροφορηθούν και τους οικείους τους επ' αυτού. Ο πατέρας του Αυστραλού David Hicks, του μόνου κρατουμένου που φαίνεται να είχε πρόσβαση σε οικείους του, ανέφερε ότι ακόμη και λέξεις στοργής αφαιρούσαν από τα γράμματα⁶³. Ο Omar Khadr που έφτασε στο Γκουαντάναμο σε ηλικία 16 ετών μετά τη σύλληψη του στο Αφγανιστάν το 2002, του επιτράπη να μιλήσει στο τηλέφωνο με τη μητέρα του για πρώτη φορά το Μάρτη το 2007.

Δεν επιτρέπεται να έχουν στυλό και χαρτί στο κελί τους. Τους δίνεται μόνο μισή ώρα κάθε εβδομάδα για να γράψουν γράμμα, και αν δεν μπορέσουν να το ολοκληρώσουν σε αυτό το χρονικό διάστημα δεν έχουν πίστωση χρόνου. Φυσικά αυτό δυσκολεύει την επικοινωνία με την οικογένεια και τους δικηγόρους τους και επομένως δεν βοηθά να προετοιμαστούν καλά για τη νομική υπόθεση τους αντίθετα με τις διεθνείς αρχές. Επίσης δεν ήταν δυνατό να βοηθήσουν τους αναλφάβητους συγκατούμενους τους. Τους επιτρεπόταν χαρτί και στυλό μια μέρα πριν από κάποια ετήσια ακρόαση συμβουλίου επιθεώρησης-μια διαδικασία όπου ο κρατούμενος δεν εκπροσωπείτο από δικηγόρο. Οι διεθνείς αρχές επιτρέπουν αλληλογραφία και επισκέψεις με συγγενείς. Η αρχή 8 των βασικών αρχών των Ηνωμένων Εθνών αναφορικά με το ρόλο των δικηγόρων αναφέρει πως όλα τα πρόσωπα που έχουν συλληφθεί και κρατούνται δικαιούνται να τους παρέχονται ίσες ευκαιρίες, χρόνος και δυνατότητες να δέχονται επισκέψεις και να επικοινωνούν και να συμβουλευονται δικηγόρο, χωρίς καθυστέρηση, υποκλοπή, λογοκρισία και με απόλυτη εμπιστευτικότητα⁶⁴.

Σύμφωνα με τον κανόνα 38.1 των Standard Minimum Rules πρέπει να παρέχονται στους αλλοδαπούς κρατούμενους διευκολύνσεις για την επικοινωνία με τους συνηγόρους τους και διπλωματικούς εκπροσώπους της χώρας τους. Δικηγόροι στο παρελθόν είχαν δηλώσει πως η επικοινωνία με τους κρατούμενους τους ήταν σχεδόν ανύπαρκτη, με αποτέλεσμα να εκπροσωπούν κάποιους κρατούμενους, χωρίς οι ίδιοι οι κρατούμενοι να γνωρίζουν ποιοι είναι οι δικηγόροι τους, ή αν εκπροσωπούνται καν⁶⁵.

Οι ΗΠΑ έχουν δεχτεί την παρουσία του Διεθνή Ερυθρού Σταυρού στο Γκουαντάναμο, επιτρέποντας τροφίμους που το επιθυμούν να συναντηθούν με τους εκπροσώπους του και να

⁶² Council of Europe, Guantanamo: Violations of Human Rights and International law?, Council of Europe Publishing, Strasbourg, September 2007, σ. 27

⁶³ Amnesty International, ο.π., σ. 6 βλέπε υποσημείωση 13

⁶⁴ Amnesty International, ο.π., σ. 6 βλέπε υποσημείωση 14

⁶⁵ Βλέπε "Ρεπορτάζ Χωρίς Σύνορα" του Στ. Κούλογλου: "Από το Γκουαντάναμο στο Άμπου Γκράιμπ"

στείλουν με τη διαμεσολάβησή του Ερυθρού Σταυρού μηνύματα στις οικογένειές τους. Έχουν σταλεί 4000 γράμματα ήδη, και αποτελούν μόνο την αρχή της επικοινωνίας μεταξύ των κρατουμένων που βρίσκονται σε απομόνωση και των οικογενειών τους, ωστόσο υπόκεινται σε λογοκρισία από τις αρχές του στρατοπέδου.

9.6 ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑ-ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ-Δικαστική αντιμετώπιση

Οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι στην ευχάριστη θέση να παρέχουν εγγυήσεις για την εφαρμογή ανθρώπινης μεταχείρισης, στο βαθμό που αυτό συμβιβάζεται με τις στρατιωτικές ανάγκες. Αλλά αυτές οι λίγες παραχωρήσεις, ειδικά προορισμένες στο να περιορίσουν την κριτική και να ηρεμήσουν τα τεταμένα πνεύματα ως προς τις αμερικανικές πρακτικές, φαίνεται δύσκολο να έχουν πραγματικό αντίκτυπο στις συνθήκες κράτησης των κρατουμένων.

Καταρχήν οι ΗΠΑ χρησιμοποιούν τον όρο «παράνομοι μαχητές» για τους κρατούμενους του Γκουαντάναμο τους οποίους δεν θεωρούν αιχμαλώτους πολέμου. Αυτός είναι ένας όρος που δεν ανταποκρίνεται σε κανέναν νόμιμο status και είναι άγνωστος στους διεθνείς νόμους. Οπότε θεωρούνται απλοί πολίτες. Ωστόσο δεν επιτρέπουν την ακρόαση από πολιτικά δικαστήρια, αλλά υπόκεινται στην κρίση στρατιωτικών δικαστηρίων. Ποτέ ξανά στο παρελθόν δεν προσήχθη και δικάστηκε κανένας άνθρωπος σε καιρό πολέμου με αυτόν τον όρο. Εξάλλου για εγκλήματα πολέμου προσάγονταν οι διοικητές και όχι οι απλοί στρατιώτες που εκτελούσαν εντολές. Στο άρθρο 5 της Τρίτης Σύμβασης της Γενεύης ορίζεται πως όταν είναι αμφίβολο το status ατόμων που έπεσαν στα χέρια του εχθρού κατά τη διάρκεια εμπόλεμης κατάστασης και ανήκουν σε οποιαδήποτε κατηγορία του άρθρου 4, δικαιούνται της προστασίας από τις διατάξεις της παρούσας σύμβασης, μέχρις ότου διευκρινιστεί το status τους από αρμόδιο δικαστήριο.

Τα άτομα έχουν το δικαίωμα να δικαστούν μέσα σε ένα λογικό διάστημα κράτησης, γεγονός που συνδέεται με το τεκμήριο της Αθωότητας. Σύμφωνα με τη Διεθνή σύμβαση για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, και συγκεκριμένα στο άρθρο 14 παρ. 2 αναφέρεται πως “όποιος κατηγορείται για διενέργεια ποινικού αδικήματος έχει το δικαίωμα να θεωρείται αθώος μέχρι να αποδειχθεί η ενοχή του σύμφωνα με το νόμο”. Αποτελεί ένα δικαίωμα που δεν περιλαμβάνει εξαιρέσεις και αναγνωρίζεται σε διεθνείς και άλλων ειδών διαμάχες⁶⁶.

Το Γκουαντάναμο δεν αποτελεί μια φυλακή αιχμαλώτων πολέμου ούτε μια νόμιμη φυλακή, αλλά ένα είδος κέντρου κράτησης και ανάκρισης για παροχή πληροφοριών όσον αφορά τη διεθνή

⁶⁶Council of Europe, Guantanamo: Violations of Human Rights and International law?, Council of Europe Publishing, Strasbourg, September 2007, σ.13-16

τρομοκρατία(Sandra Szurek, 2004). Εκεί συνίσταται πρόληψη κατά τους αμερικανούς, πιθανών επιθέσεων. Αυτό που τους ενδιαφέρει, δεν είναι τόσο να τιμωρηθούν ποινικά οι πιθανώς υπεύθυνοι αλλά κυρίως να παγώσουν την τρομοκρατική απειλή. Μετά από τη συγκίνηση που προκλήθηκε από τις πρώτες εικόνες από το κέντρο κράτησης X-Ray-όπου τα κελιά θύμιζαν κελιά που τοποθετούνται ζώα- έγιναν κάποιες αξιοσημείωτες βελτιώσεις στις συνθήκες διαβίωσης των κρατουμένων, που δυστυχώς δεν κράτησαν για πολύ.

Η έκβαση της κράτησης είναι άγνωστη. Η αβεβαιότητα για την τύχη που τους περιμένει είναι ένα σημαντικό βάρος. Οι κρατούμενοι βρίσκονται σε άγνοια του τι χρεώνονται. Το άρθρο 75 παράγραφος 3 του πρόσθετου πρωτοκόλλου αριθ. 1 του 1977, το οποίο έχει συνήθη αξία, σύμφωνα με τις "θεμελιώδεις εγγυήσεις", αναφέρει ότι «κάθε πρόσωπο που συλλαμβάνεται και κρατείται για δράσεις που σχετίζονται με την ένοπλη σύγκρουση θα πρέπει να ενημερώνεται χωρίς καθυστέρηση, σε γλώσσα που κατανοεί, σχετικά με τους λόγους για τους οποίους έχουν ληφθεί τα μέτρα αυτά. Εκτός από τις περιπτώσεις σύλληψης ή κράτησης του επικεφαλής της αξιόποινης πράξης, το πρόσωπο αυτό είναι δυνατόν να απελευθερωθεί στο συντομότερο δυνατό χρονικό διάστημα σε κάθε περίπτωση, δεδομένου ότι οι περιστάσεις δεν δικαιολογούν τη σύλληψη, κράτηση ή τον εγκλεισμό». Αυτή είναι επίσης η εξαίρεση του σωφρονιστικού συστήματος του Γκουαντάναμο: Το σύστημα κράτησης είναι αορίστου χρόνου, χωρίς να συγκεκριμενοποιείται ο χρόνος λήξης. Δεν είναι σαφές εάν, πότε και κάτω από ποιες συνθήκες θα βγει κανείς έξω από αυτό.

Θεωρούνται "παράνομοι μαχητές" που αιχμαλωτίστηκαν σε εμπόλεμη διαμάχη και οι ΗΠΑ δεν δέχονται πως προστατεύονται από τις διεθνείς συμβάσεις. Εν αμφισβητήσει της νομιμότητας κράτησης τους, οι κρατούμενοι υποβάλλονται σε αναγκαστική εξαφάνιση, σε βασανιστήρια ή άλλη σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση για χρόνια, σε παράνομη κράτηση και τώρα αντιμετωπίζουν την ανώτερη δίκη σε υποβαθμισμένο δικαστήριο⁶⁷. Η αναγκαστική εξαφάνιση σύμφωνα με τη Δήλωση για την Προστασία όλων των προσώπων από την εξαναγκαζόμενη εξαφάνιση, ορίζεται ως η κατάσταση που συμβαίνει όταν άτομα συλλαμβάνονται, κρατούνται ή απάγονται χωρίς τη θέλησή τους ή στερούνται την ελευθερία τους από υπεύθυνους διαφόρων κλιμακίων μιας Κυβέρνησης, συνακολούθως με την άρνηση να τους αποκαλυφθεί τι μέλλει γενέσθαι και την άρνηση αναγνώρισης της στέρησης της ελευθερίας τους, στερώντας τους κατ' αυτόν τον τρόπο την προστασία από το νόμο (βλέπε General Assembly resolution 47/133 στις 18 Δεκεμβρίου του 1992). Παρομοίως ορίζεται η αναγκαστική εξαφάνιση στο άρθρο 7 του Συντάγματος της Ρώμης αναφορικά με το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο⁶⁸.

Το Γκουαντάναμο αποτελεί σημαντικό τμήμα του παγκόσμιου ιστού έκδοσης/απόδοσης

⁶⁷ Amnesty International, USA: Wrong court, wrong place, wrong punishment, Amnesty International publications, May 2012, σ. 3

⁶⁸ Tak P., Jendly M., Prison Policy and Prisoners's Rights, International penal and Penitentiary Foundation, 2008, σ. 98 βλέπε υποσημείωση 97

κρατουμένων. Στα πλαίσια αυτού η CIA έχει χρησιμοποιήσει αεροσκάφη μισθωμένα προερχόμενα από εταιρείες ονόματα στο χώρο των αερομεταφορών, ώστε να γίνεται κρυφά η μεταφορά υπόπτων για τρομοκρατία. Τα άτομα αυτά έχουν συλληφθεί και φυλακιστεί σε άλλα κράτη όπως η Αίγυπτος, η Ιορδανία και η Συρία όπου είναι γνωστό ότι γίνεται χρήση βασανιστηρίων κατά τις ανακρίσεις, και κατόπιν έχουν μεταφερθεί στο Γκουαντάναμο.

Φυσικά μεταφορές έγιναν και προς κέντρα κράτησης που έχει δημιουργήσει η CIA τα λεγόμενα black sites ανά τον κόσμο (Ιορδανία, Ταϊλάνδη κ.ο.κ.). Παρά το γεγονός ότι ενααχθεί ενώπιον του δικαστηρίου, μέχρι στιγμής η CIA έχει αρνηθεί είτε να επιβεβαιώσει είτε να διαψεύσει την ύπαρξη μιας υποτιθέμενης προεδρικής οδηγίας και ενός υποτιθέμενου μνημονίου εγκεκριμένου από το Υπουργείο Δικαιοσύνης που εγκρίνουν και σκιαγραφούν το μυστικό πρόγραμμα κράτησης και τις μεθόδους ανάκρισης. Ωστόσο, στις μεθόδους που χρησιμοποιούνται αναφέρονται ως εμπειρέχουσες τεχνικές οι οποίες παραβιάζουν σαφώς το Διεθνές Δίκαιο, όπως ο "εικονικός πνιγμός", ο εξαναγκασμός να στέκονται όρθιοι για περισσότερο από 40 ώρες ενώ ταυτόχρονα είναι αλυσοδεμένοι σε ένα μπουλόνι στο δάπεδο, και επίσης το λεγόμενο "ψυχρό κελί" (όπου ο κρατούμενος αφήνεται στέκεται γυμνός σε ένα κρύο κελί, ενώ είναι κατ'επανάληψη τον λούζουν με κρύο νερό)⁶⁹.

Οι κανόνες που ισχύουν *ad hoc* για τους κρατουμένους του Γκουαντάναμο αποτελούν αποτέλεσμα ενός λεπτού μείγματος μεταξύ των μέτρων που ορίζονται στο στρατιωτικό διάταγμα εκδόθηκε από τον George W. Bush στις 13 του Νοέμβρη 2001, και εκείνων που εμπεριέχονται στις Συμβάσεις της Γενεύης, τους οποίους οι Ηνωμένες Πολιτείες συμφώνησαν να αναλάβουν υπό την επήρεια της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού. Οι κρατούμενοι του Γκουαντάναμο σχετίζονται με την Αμερικανική εκτελεστική πράξη, υπό την έννοια ότι εφαρμόζεται σε κάθε πρόσωπο που δεν είναι πολίτης των Ηνωμένων Πολιτειών και που ο πρόεδρος έχει λόγους να πιστεύει ότι είναι μέλος της Αλ Κάιντα, και έχει δεσμευθεί να συνδράμει ή να συνωμοτήσει για να τελέσουν τρομοκρατικές πράξεις, έχει συμμετάσχει στην προετοιμασία τους ή εν γνώσει του παρέχει άσυλο σε όσους έχουν εμπλακεί σε τέτοιες πράξεις. Αυτό το κείμενο προβλέπει ότι τα άτομα θα βρεθούν ενώπιον στρατιωτικών επιτροπών που συστάθηκε ειδικά για αυτό το σκοπό, άτομα για τα οποία ο πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών θα έχει την πεποίθηση ότι συνδέονται με την τρομοκρατία, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο. Το στρατιωτικό διάταγμα διευκρινίζει τις συνθήκες κράτησης, δηλαδή τους ελάχιστους ανθρωπιστικές κανόνες. Πρόκειται για ένα είδος αμερικανικού *lex specialis* που ισχύει για όλους τους υπόπτους για τρομοκρατία, που είναι είτε πολίτες είτε στρατιωτικοί ή τελοσπάντων όσους έχουν συλληφθεί. Η κράτησή τους θα πρέπει να διαρκέσει το χρονικό διάστημα που απαιτείται για να δημιουργηθούν αποδείξεις για την εμπλοκή τους σε τρομοκρατική ενέργεια ή κίνηση, η οποία μπορεί να δικαιολογήσει τη μετάφρασή τους στις ειδικές

⁶⁹ Amnesty International, Guantanamo Symbol of Wider Injustice, Amnesty International publications, January 2008

επιτροπές που λειτουργούν βάσει ενός διακανονισμού των στοιχείων και διαδικασιών που θεσπίζονται από τον Donald Rάμσφελντ το 2002 (Paust, 2002)⁷⁰.

Οι φυλακές στο Γκουαντάναμο προσιδιάζουν στις φυλακές υπέρ-υψίστης ασφαλείας που μπορούμε να συναντήσουμε σε διάφορε περιοχές εντός των ΗΠΑ. Σε αυτές τις φυλακές συνήθως βρίσκονται άτομα που έχουν διαπράξει πολύ σοβαρά αδικήματα και επίσης που έχουν εμπλακεί σε βίαια περιστατικά στις φυλακές⁷¹. Ωστόσο σε κάποια σημεία οι συνθήκες στο Γκουαντάναμο είναι πιο σκληρές και από αυτές τις φυλακές στα κέντρα κράτησης 5 και 6, συγκεκριμένα όσον αφορά στο χρόνο απομόνωσης και στην απαγόρευση επισκέψεων και τηλεφωνικής επικοινωνίας με οικείους. Οι πλειοψηφία των κρατούμενων δεν είχαν ούτε μια φορά τηλεφωνική επικοινωνία με τους συγγενείς τους. Ο Omar Khadr που ήταν έφηβος όταν συνελλήφθη και μεταφέρθηκε στο Γκουαντάναμο, έλαβε για πρώτη φορά τηλεφώνημα το Μάρτιο του 2007. Στις φυλακές εντός αμερικανικού εδάφους υπάρχουν περιπτώσεις όπου οι κρατούμενοι είναι δυνατόν μπορούν να μεταφερθούν από υψίστης ασφαλείας φυλακές σε λιγότερο αυστηρές εγκαταστάσεις βάσει κάποιου συστήματος διαβάθμισης, σε κάποιες φυλακές δίνονται ευκαιρίες για δραστηριότητες εντός κελιού. Ακόμα και σε φυλακές επιπέδου 6, που είναι οι αυστηρότερες (ADX-Florence) ακόμα και σε απομόνωση μπορούν να έχουν τηλεόραση, ραδιόφωνο και εξοπλισμό ζωγραφικής.

Σε πολλές περιπτώσεις βελτιώσεις σαν τις παραπάνω αποκτήθηκαν έπειτα από δικαστικούς αγώνες. Από την άλλη οι κρατούμενοι στο Γκουαντάναμο δεν έχουν πρόσβαση σε δικαστήρια και η μεταχείριση τους βρίσκεται αποκλειστικά στη διακριτικότητα της αμερικανικής κυβέρνησης. Η Military Commissions Act στις 17 Οκτωβρίου 2006 απογύμνωσε τα αμερικανικά δικαστήρια από τη δικαιοδοσία να λαμβάνουν υπόψη τις αιτήσεις για habeas corpus που αμφισβητούσαν τη νομιμότητα ή τις συνθήκες κράτησης κάθε μη-αμερικανού πολίτη που κρατείτο ως «μαχητής του εχθρού» υπό αμερικανική επιτήρηση. Αν και συμπληρώθηκε ένας σημαντικός αριθμός αιτήσεων habeas corpus εκ μέρος κάποιων κρατούμενων και συνεχίζονται προκλήσεις προς το νέο νόμο, κανένας από τους κρατούμενους μέχρι το 2007 δεν είχε παρουσιαστεί μπροστά σε δικαστήριο. Ακόμα και πριν την MCA η εναντίωση της κυβέρνησης είχε καθυστερήσει τις διαδικασίες. Ο δικαστικός έλεγχος αποτελεί ζωτικής σημασίας προστασία έναντι στις σκληρές συνθήκες κράτησης και άλλες μορφές κακομεταχείρισης, καθώς και στην αυθαίρετη κράτηση.

9.6.1. ΦΥΛΑΚΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΚΡΙΤΕΣ

Ο Διεθνής Ερυθρός Σταυρός για την απομόνωση και τη δύναμη των ανακριτών: ποιες

⁷⁰ Artieres Ph., P. Lascoumes P.,(Dir.), Gouverner, enfermer. La prison, modele indepassable?, Presses de Sciences Po, Paris, 2004, σ. 211

⁷¹ Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007, σ.16-17

συνέπειες οι ανακριτές στην διανοητική υγεία των κρατουμένων. Υπερβολικά μεγάλο έλεγχο οι ανακριτές στις βασικές ανάγκες των κρατουμένων. Προσπαθούν να τους ελέγξουν μέσα από τη χρήση της απομόνωσης. Ελέγχουν το επίπεδο της απομόνωσης, τα πράγματα που μπορούν να τους διατεθούν, και την πρόσβαση των κρατούμενων στις βασικές ανάγκες. Οι κρατούμενοι κρατώνται στην αβεβαιότητα αναφορικά με το μέλλον τους και συχνά τους δίνονται αντιτιθέμενες πληροφορίες αναφορικά με τον επαναπατρισμό τους (Οκτώβριος 2003).

Οι φύλακες στο Γκουαντάναμο είναι άτομα της στρατιωτικής αστυνομίας που δεν έχουν εμπειρία φυλακής ή κέντρων κράτησης. Είναι απαραίτητη η καλύτερη εκπαίδευση και η υιοθέτηση των παγκόσμιων ανθρωπίνων αρχών αντιμετώπισης, που ωφελήσουν και φύλακες και κρατούμενους. Ωστόσο είναι λιγότερα τα βίαια περιστατικά και προσβολές προς στους φύλακες που έχουν σημειωθεί στο Γκουαντάναμο συγκριτικά με τις γνήσιες αμερικανικές φυλακές.

Κατά την λοχία Heather Cerveney στις 4 Οκτωβρίου 2006, ένας φύλακας, ο Steven, δήλωσε πως ακόμα και ένας κρατούμενος ήταν καλός του απομάκρυναν τα προσωπικά του αντικείμενα. Αυτό γινόταν για να εκνευρίσουν τους κρατουμένους και να τους τιμωρήσουν αν εναντιωθούν ή παραπονεθούν. Όταν το ρώτησε το λόγο που το έκανε αυτό εκείνος απάντησε πως μισεί τους κρατουμένους και πως είναι κακοί άνθρωποι, και πως η δουλειά του ήταν απλά να τους κρατά ζωντανούς. Ήταν φύλακας στο στρατόπεδο 5 και τότε θα μεταφερόταν στο στρατόπεδο 6⁷².

Κάτω από τους διεθνείς νόμους η κυβέρνηση των ΗΠΑ είναι υποχρεωμένη να συμπεριφέρεται ανθρώπινα σε όσους είναι υπό κράτηση, ανεξάρτητα από της καταγωγή τους ή το status τους⁷³. Μετά την απόφαση του δικαστηρίου *Hamdan vs Rumsfeld* τον Ιούνιο 2006 οι ΗΠΑ ισχυρίζονται ότι η αντιμετώπιση των κρατουμένων συνάδει με το άρθρο 3 των τεσσάρων συμβάσεων της Γενεύης του 1949 που μεταξύ άλλων απαγορεύει τα βασανιστήρια, τη βάνανση συμπεριφορά και «αίσχη στην προσωπική αξιοπρέπεια και ιδιαίτερα απάνθρωπη εξευτελιστική συμπεριφορά». Η *Detainee Treatment Act* που επικυρώθηκε στις 30 Δεκεμβρίου του 2005 απαγορεύει επίσης την απάνθρωπη και εξευτελιστική συμπεριφορά ως τιμωρία, όπως ορίζεται από τον αμερικανικό νόμο, απέναντι σε άτομα οποιασδήποτε εθνικότητας που βρίσκεται υπό κράτηση ή υπό τον έλεγχο της κυβέρνησης των ΗΠΑ οπουδήποτε στον κόσμο.

9.6.2. ΕΚΔΙΚΑΣΗ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

Το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ έχει αποφασίσει σύμφωνα με τη νομοθεσία που ψηφίστηκε από το Κογκρέσο το 2006- Το Νόμο περί Στρατιωτικών Επιτροπών – και έχει

⁷² Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007, σ. 10

⁷³ Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007, σ. 12

αφαιρεθεί παράνομα από τα δικαστήρια των ΗΠΑ η δικαιοδοσία να εξετάσει το habeas corpus αιτήσεων από τους κρατούμενους στο Γκουαντάναμο. Επιπλέον, είναι υπό εξέταση το αν η περιορισμένη δικαστική επανεξέταση στην οποία οι κρατούμενοι έχουν πλέον αποτελεί ένα επαρκές υποκατάστατο για το habeas corpus. (Guantanamo Symbol of wider injustice).

Η κυβέρνηση Bush αντιτίθετο στην πρόσθεση της τροποποίησης McCain στην Detainee Treatment Act. Η συγκεκριμένη τροποποίηση απαγόρευε τη

- χρήση βασανιστηρίων, απάνθρωπων ή ταπεινωτικών συμπεριφορών από το στρατιωτικό προσωπικό οπουδήποτε στον κόσμο έναντι ατόμων υπό κράτηση
- και τη χρήση μεθόδων ανάκρισης που δεν καταγράφονταν στο Army Field manual on Intelligence Interrogation

Ωστόσο δεν διευκρινίζεται σε ποια έκδοση του συγκεκριμένου εγχειριδίου αναφέρεται. Τελικώς ο νόμος ως προς την μεταχείριση των κρατουμένων υπογράφεται στις 31 Δεκεμβρίου του 2005, και δηλώνει πως οι κρατούμενοι προστατεύονται από τη χρήση βασανιστηρίων, αλλά επίσης περιορίζεται σημαντικά η δυνατότητα αίτησης για habeas corpus.

Σε πολλές περιπτώσεις οι ΗΠΑ επιθυμούν την εφαρμογή της θανατικής ποινής σε κρατούμενους στο Γκουαντάναμο. Οι νόμοι των διεθνών ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αναγνωρίζουν τη διατήρηση της θανατικής ποινής σε ορισμένα κράτη. Ωστόσο απαγορεύεται η επιβολή και εκτέλεση θανατικής ποινής μέσα από δίκη που δε ανταποκρίνεται στα διεθνή πρότυπα δίκαιης δίκης. Χρήση της θανατικής ποινής κατόπιν ακρόασης από στρατιωτικές επιτροπές σε πολίτη συνιστούν παραβίαση του άρθρου 6 της Σύμβασης της Γενεύης, δηλαδή κατά της ανθρώπινης ζωής αντιβαίνοντας και τις απαγορεύσεις του άρθρου 14⁷⁴.

Οι δικηγόροι επισημαίνουν πως οι επιταγές που εισήγαγαν το Δεκέμβριο του 2001 από τις αρχές κράτησης του Γκουαντάναμο συνεχίζουν να δυσχεραίνουν την γραπτή επικοινωνία μεταξύ των κρατουμένων και των συνηγόρων τους. Η Διεθνής Αμνηστία επισημαίνει πως οι ΗΠΑ οφείλουν σύμφωνα με τις διεθνείς αρχές δίκαιης δίκης να σεβαστούν την εμπιστευτικότητα στην επικοινωνία μεταξύ κρατουμένων και δικηγόρων, χωρίς λογοκλοπή, είτε έχουν αποδοθεί κατηγορίες είτε όχι. Είναι δύσκολο να παρουσιάσουν την υπόθεση τους οι κρατούμενοι, δεδομένου ότι για χρόνια δεν είχαν πρόσβαση σε δικηγόρους. Τόσο τα θύματα τρομοκρατίας, όσο και τα άτομα που κατηγορούνται για την εφαρμογή της δικαιούνται δικαιοσύνη, επανόρθωση και αλήθεια⁷⁵.

Επίσης, κατ'εξαίρεση, τα μέλη της εθνικής ένωσης των Αμερικανών ποινικών δικηγόρων δέχονται να υπερασπιστούν τους «μαχητές του εχθρού» των Ηνωμένων Πολιτειών μπροστά στις

⁷⁴ Council of Europe, Guantanamo: Violations of Human Rights and International law?, Council of Europe Publishing, Strasbourg, September 2007, σ. 16

⁷⁵ Amnesty International, USA: Wrong court, wrong place, wrong punishment, Amnesty International publications, May 2012, σ.σ. 8-10

στρατιωτικές επιτροπές. Αυτοί οι δικηγόροι πιστεύουν, φαίνεται ότι είναι αδύνατο να διασφαλιστεί η κανονική υπεράσπιση των κατηγορουμένων χωρίς μια ύστατη προσφυγή στο Ανώτατο Δικαστήριο, σε αντίθεση με ό, τι είχε συμβεί το 1942, κατά την τότε υπόθεση των Γερμανών σαμποτέρ, την οποία προέβαλαν οι ΗΠΑ ευρέως για να δικαιολογήσει ότι οι μαχητές του Αφγανιστάν ήταν «παράτυποι μαχητές». Είναι αλήθεια ότι οι διεθνείς τρομοκράτες δεν είναι στρατιώτες του Ράιχ.

Η κατάσταση στο Γκουαντάναμο δεν προσιδιάζει με όσα προβλέπουν οι εξαιρέσεις. Επομένως είναι σημαντικό τα άτομα να δικάζονται σε αμερόληπτα ανεξάρτητα δικαστήρια, χωρίς να παραβιάζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα. Οι στρατιωτικές επιτροπές κάνουν διακρίσεις. Αν κάποιος από τους κρατούμενους είναι Αμερικανικής καταγωγής, έχει δικαίωμα να δικαστεί από αμερικανικό πολιτικό δικαστήριο, και δεν θα δικαστεί από στρατιωτική επιτροπή. Ο αμερικανός πολίτης προστατεύεται από τις διατάξεις του αμερικανικού Συντάγματος, είτε βρίσκεται εντός αμερικανικού εδάφους, είτε στο εξωτερικό. Οι μη-Αμερικανοί πολίτες προστατεύονται από το αμερικανικό Σύνταγμα μόνο όταν βρίσκονται εντός αμερικανικού εδάφους⁷⁶. Οι διακρίσεις αποτελούν προσβολή από τις ΗΠΑ όσον αφορά τις υποχρεώσεις των απέναντι στην τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Οι νόμοι των ΗΠΑ αναφορικά με τον ορισμό των βασανιστηρίων έχουν διεθνή σημεία αναφοράς. Δυστυχώς όμως έχουν φροντίσει να καταστήσουν αδύνατη την απαίτηση για δικαιοσύνη και αποζημίωση και την εκδίκαση από αμερικανικά δικαστήρια όσων κατά τη διάρκεια κράτησης τους αντιμετωπίστηκαν με άσχημο τρόπο.

Η πρώτη έρευνα σχετικά με τις άσχημες συνθήκες κράτησης έγινε στο Abu Ghraib από το στρατηγό Taguba, όπου διαπιστώθηκε πως μεταξύ Οκτωβρίου και Δεκεμβρίου 2003 σημειώθηκαν πολλά γεγονότα σαδιστικής, αδιάντροπης, παράλογης εγκληματικής κακοποίησης έναντι κρατουμένων, εκουσίως προκληθείσης από μέλη της στρατιωτικής δύναμης που τους επιτηρούσαν. Υπήρχαν πολλές μαρτυρίες και αργότερα κυκλοφόρησαν και φωτογραφίες ανά την υφήλιο. Ακολούθησαν και άλλες έρευνες από το Υπουργείο αμύνης, αλλά πολλά από τα περιεχόμενα θεωρούνταν απόρρητα. Στην ουσία οι ερευνητές επιτρεπόταν να προχωρήσουν μέχρι κάποιο σημείο, δεν γινόταν εξονυχιστική έρευνα που να έφτανε και στα ανώτερα κλιμάκια. Τα βασανιστήρια στους διάφορους τόπους κρατήσεων δεν ήταν δυνατόν να συνδεθούν και οι ανώτεροι στρατιωτικοί δεν ήταν δυνατόν να ανακριθούν και να προσαχθούν⁷⁷.

Έγιναν κάποιες προσαγωγές και καταδίκες στρατιωτικού προσωπικού που κακομεταχειριζόταν τους κρατούμενους. Φυσικά αυτοί ανήκαν σε χαμηλότερα κλιμάκια, ανώτεροι

⁷⁶ Tak P., Jendly M., Prison Policy and Prisoners's Rights, International penal and Penitentiary Foundation, 2008, σ. 104

⁷⁷ Tak P., Jendly M., Prison Policy and Prisoners's Rights, International penal and Penitentiary Foundation, 2008, σ. 80-82

στρατιωτικοί δεν προσήχθησαν ούτε δικάστηκαν. Εκτός από τον υποβιβασμό της Janis Karpinski που ήταν στη διοίκηση των κέντρων κράτησης στο Ιράκ, κανέναν άλλο μέτρο δεν πάρθηκε για την τιμώρηση ανώτερου στρατιωτικού προσωπικού όσον αφορά το ρόλο τους στην εγκαθίδρυση του συστήματος ανάκρισης μέσω βασανιστηρίων για τους κρατούμενους.

Ακόμη και αν σταματήσουν τα βασανιστήρια, η αοριστία της κράτησης χωρίς επίγνωση του πότε θα εκδικαστεί η υπόθεση τους, η απομόνωση και η αποστέρηση ερεθισμάτων, αποτελούν παραβίαση των δικαιωμάτων τους και έχουν ψυχολογικές επιπτώσεις. Ακόμη και άτομα που βρέθηκαν αθώα των κατηγοριών και πως δεν συνιστούν απειλή για τις ΗΠΑ, οι περιπτώσεις που καταδικάστηκαν και εξέτισαν τις ποινές τους, είναι δυνατόν να μην αφεθούν ελεύθεροι. Ο λόγος είναι πως όπως και να έχει θεωρούνται 'μαχητές του εχθρού' και για αυτό θα αφεθούν μετά το τέλος του πολέμου κατά της τρομοκρατίας, χρονική στιγμή που είναι προς το παρόν άγνωστη⁷⁸.

Οι ακροάσεις σε δικαστήρια είναι σημαντικές για αυτούς που υπόκεινται σε βασανιστήρια, ώστε να αποζητούν αποζημίωση ή έστω μια επίσημη απολογία. Κάποιοι κρατούμενοι έχουν πετύχει νίκες στα δικαστήρια, αλλά κανένας δεν έχει λάβει την ανακούφιση που επιθυμούσε⁷⁹.

Τα στρατιωτικά δικαστήρια των ΗΠΑ, που έχουν ενσαρκωθεί 3 φορές από το Νοέμβριο του 2001 δεν πληρούν τις προϋποθέσεις διεθνώς αναγνωρισμένες για δίκαιη δίκη. Κανονικά οι υπεύθυνοι για αυτό πρέπει να δοθούν στα χέρια της δικαιοσύνης και να απολογηθούν για αυτό το έγκλημα κατά της ανθρωπότητας. Η κατάσταση αυτή-αόριστη κράτηση, μη δίκαιη δίκη, έλλειψη ανάληψης ευθυνών για παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων,-αποτελεί προϊόν της πολιτικής θεωρίας του «παγκοσμίου πολέμου» που υιοθετήθηκε από τις ΗΠΑ μετά την 11η Σεπτεμβρίου του 2001. Τα στρατιωτικά αυτά δικαστήρια στο Γκουαντάναμο προσβάλουν τη Σύμβαση. Οι επιτροπές πάσχουν στο θέμα της ανεξαρτησίας. Οι ΗΠΑ υποστήριξαν το αποκλειστικό δικαίωμα μονομερώς να καθορίσουν τον «πόλεμο» και να συνθέσουν τους κανόνες του. Τα Η.Ε. αναφορικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας θεωρούν πως οι μυστικές υπηρεσίες δεν θα έπρεπε να επιτρέπεται να στερούν την ελευθερία από κάποιο άνθρωπο μόνο και μόνο για να συλλέξουν πληροφορίες⁸⁰.

Οι κρατούμενοι που πρώτοι κλήθηκαν να εμφανιστούν ενώπιον των στρατιωτικών επιτροπών κρατούνταν στο κέντρο κράτησης Echo και τώρα κρατούνται στο κέντρο κράτησης 6. Ο κρατούμενος Salim Ahmed Hamdan από την Υεμένη ανέφερε ότι οι κρατούμενοι στο Echo δεν κρατούνταν σε απομόνωση, ωστόσο κρατήθηκε ένα χρόνο σε απομόνωση και σύμφωνα με τις δηλώσεις του δικηγόρου του, φυλάσσονταν από φύλακα μη αραβόφωνο, χωρίς να υπάρχει

⁷⁸ Tak P., Jendly M., Prison Policy and Prisoners's Rights, International penal and Penitentiary Foundation, 2008, σ. 78-79

⁷⁹ Tak P., Jendly M., Prison Policy and Prisoners's Rights, International penal and Penitentiary Foundation, 2008, σ. 103

⁸⁰ Amnesty International, USA: Wrong court, wrong place, wrong punishment, Amnesty International publications, May 2012, σ. 12 βλέπε υποσημείωση 4, 2010, αρχές 27-28

μεταφραστής, και είχε δυνατότητα για μία ώρα άσκηση 3 φορές την εβδομάδα, πάντα νύχτα. Κατά την απομόνωση η συναισθηματική του κατάσταση επιδεινωνόταν, με συναισθήματα ματαίωσης, οργής (αν κ δεν ήταν βίαιος), μοναξιάς, απελπισίας, θλίψης, αγωνίας και συναισθηματικά ξεσπάσματα. Ισχυρίστηκε ότι ο ίδιος ομολόγησε ψευδώς με σκοπό τη βελτίωση αυτής της κατάστασης. Στις 7 Αυγούστου του 2008 προσάχθηκε για δίκη από στρατιωτική επιτροπή, καταδικάστηκε σε 66 μήνες φυλάκιση και στο τέλος του χρόνου μεταφέρθηκε στην Υεμένη.

Πολλοί κρατούμενοι που πρωτοστατούσαν σε μια μικρή περίοδο διαπραγματεύσεων με τις αρχές το 2005 στάλθηκαν στο κέντρο κράτησης Echo όταν οι διαπραγματεύσεις κατέρρευσαν. Ο *Shaker Ahmer*, Βρετανός, όπως ανέφερε στο δικηγόρο του για 64 μέρες δεν βγήκε έξω, κακοποιήθηκε από τους φύλακες και του πήραν τα ρούχα και το στρώμα. Παρόμοια συμπεριφορά βίωσε και ο *Saber Lahmer*, πρώην διαπραγματευτής και αυτός(για τον οποίο έχουμε μιλήσει αναλυτικά παραπάνω). Ήταν τόσο καταβεβλημένος που αρνήθηκε να δει το δικηγόρο του στην τελευταία επίσκεψη. Στο Echo από Ιούνιο 2006 έως Μάρτιο 2007 χωρίς καμιά εξήγηση στους συνηγόρους του.

Βέβαια υπάρχουν και περιπτώσεις κρατουμένων που απελευθερώθηκαν. 23 Αφγανοί και Πακιστανοί εγκατέλειψαν τη βάση το 2002 όπως επίσης και πολλοί Σαουδάραβες. Υπήρξε επίσης μεταφορά στη «χώρα καταγωγής» 42 κρατουμένων το 2003. Ωστόσο κάποιοι δεν ήθελαν να μεταφερθούν στις χώρες προέλευσης των. Αυτοί ήταν οι κρατούμενοι Ρωσικής προέλευσης. Σύμφωνα με την αλληλογραφία 2 εκ των 8 από αυτούς η ζωή στο Γκουαντάναμο είναι καλύτερη από αυτή σε κάποιο ρωσικό ίδρυμα. Φυσικά δεν μπορεί να αποδοθεί στην ποιότητα της ζωής του Γκουαντάναμο ότι επιθυμούν να παρατείνουν την παραμονή τους. Στην πραγματικότητα, αυτοί οι κρατούμενοι, και κυρίως οι οικογένειές τους, φοβούνται την έκδοση στη Μόσχα, υποστηρίζοντας πως θα αντιμετωπίζονταν από τη Ρωσία, ως τρομοκράτες της Τσετσενίας, η οποία θα μπορούσε να τους οδηγήσει σε συνθήκες κράτησης και αντιμετώπιση εντελώς διαφορετικής φύσης από αυτό που βίωσαν στο Γκουαντάναμο. Ο *Airat Vakhitov*, Τάταρος, ήταν γνωστός ήδη στις ρωσικές φυλακές και Τσετσενικές φυλακές επειδή υπήρχαν υποψίες ότι είναι ένας Ρώσος κατάσκοπος, και το ίδιο ίσχυε και για τους Ταλιμπάν. Βρισκόταν σε φυλακές του Αφγανιστάν όταν με την άφιξη των αμερικανικών στρατευμάτων, μεταφέρθηκε στο Γκουαντάναμο. Το 2005 επέστρεψε στη Ρωσία αν και δεν το επιθυμούσε λόγω φόβου κυρώσεων(Sandra Szurek, 2004).

Συνομιλίες βρίσκονται σε εξέλιξη μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και του Ηνωμένου Βασιλείου, με το τελευταίο να επιθυμούν οι υπήκοοι του να κριθούν από τη δικαιοσύνη της χώρας τους⁸¹. Μερικές δεκάδες χώρες των οποίων υπήκοοι κρατούνται στο Γκουαντάναμο έχουν διεξάγει κάποια τυπικά διπλωματικά βήματα με "αίτημα για διευκρινίσεις" με τον υπουργό Colin Powell. Στις 5 Νοεμβρίου 2002, το Παρίσι άνοιξε μια ποινική έρευνα για εγκληματική συνωμοσία που θα

⁸¹ Artieres Ph., P. Lascombes P.,(Dir.), Gouverner, enfermer. La prison, modele indepassable?, Presses de Sciences Po, Paris, 2004, σ. 221-222

μπορούσε να αποτελέσει ένα νομικό πλαίσιο να εξετάσει τη δυνατότητα έκδοσης των Γάλλων κρατουμένων από το Γκουαντάναμο. Γενικότερα, πολλές δικαιοδοσίες, αμερικανικές και ξένες, ενεπλάκησαν στην περίπτωση ορισμένων κρατουμένων. Αυτές οι ενέργειες αφήνουν πολλές ελπίδες. Στη Γαλλία, οι προσφυγές που ασκήθηκαν από τις οικογένειες Sassi και Benchellali δεν είχε μεγαλύτερη επιτυχία, είτε για τον λόγο ότι το γαλλικό δίκαιο δεν εφαρμόζεται είτε γιατί οι Ηνωμένες Πολιτείες ενήργησαν στο Αφγανιστάν ως μέρος των αποφάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών.

Στις 17 Σεπτεμβρίου του 2001 ο πρόεδρος Bush δίνει την αρμοδιότητα στη CIA να διενεργεί κρατήσεις εκτός του εδάφους των ΗΠΑ. Στις 11 Ιανουαρίου 2002 φτάνουν οι πρώτοι κρατούμενοι στη βάση του Guantanamo. Στις 28 Ιουνίου του 2004 υφίσταται η πρώτη υποβολή habeas corpus με την εκδίκαση της υπόθεσης Rasul εναντίον Bush στο Ανώτερο Δικαστήριο των Ηνωμένων Πολιτειών. Η απόφαση καταργεί τον ισχυρισμό ότι η ναυτική βάση του Γκουαντάναμο βρίσκεται εκτός δικαιοδοσίας των νόμων των ΗΠΑ, και επικυρώνει το δικαίωμα των κρατουμένων για habeas corpus. Περαιτέρω επιτράπη στους κατηγορούμενους να έχουν επίγνωση και να αρνηθούν τα στοιχεία εναντίον τους που τους καταχώρισαν ως “παράνομους μαχητές”. Σαν αποτέλεσμα το Υπουργείο εθνικής άμυνας δημιούργησε τα Δικαστήρια Αναθεώρησης του status Μαχητή (Combatant Status Review Tribunals). Το Δικαστήριο Αναθεώρησης του status του Μαχητή και το ετήσιο Διοικητικό Συμβούλιο Αναθεώρησης αποτελούν εντελώς ανεπαρκείς αντικαταστάσεις για πλήρη δικαστικό έλεγχο των κρατήσεων. Και τα δύο δικαστήρια μπορούν να βασίζονται σε καταναγκαστικές ή μυστικές αποδείξεις εναντίον ενός κρατουμένου και να απορρίπτεται η νομική εκπροσώπηση και τεκμαίρεται ότι είναι «μαχητής του εχθρού», εκτός εάν μπορούν να αποδείξουν το αντίθετο⁸². Δεν επιτρέπεται να έχουν επίγνωση των στοιχείων κατηγορίας και να τα αρνηθούν, όταν αυτά θεωρούνται απόρρητα. Δεν έχουν τη δυνατότητα να παρουσιάσουν στοιχεία ή μάρτυρες για την υπεράσπιση τους⁸³.

Στις 29 Ιουνίου του 2006 με την εκδίκαση της υπόθεσης *Hamdan εναντίον Rumsfeld* το Ανώτατο Δικαστήριο ακυρώνει τις στρατιωτικές επιτροπές του Bush και αναφέρει πως οι κρατούμενοι της Al-Qaeda συμπεριλαμβάνονται στις διατάξεις του άρθρου 3 κοινού και στις 4 Συμβάσεις της Γενεύης. Σε απάντηση στις 4 Σεπτεμβρίου του 2006 οι ΗΠΑ μεταφέρουν 14 άτομα (περιλαμβανομένων των Walid bin Attash & Ramzi bin al-Shibh, Mustafa Ahmed al Hawsawi, Khalid Sheikh Mohamed και Ammar al Baluchi που η ακρόαση τους είχε προγραμματιστεί για τις 5/5/20012) από μυστικούς χώρους κράτησης της CIA στο Γκουαντάναμο. Δύο μέρες μετά ο πρόεδρος Bush επιβεβαιώνει για πρώτη φορά την ύπαρξη του μυστικού προγράμματος της CIA. Στις

⁸² Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007, σ. 7 βλέπε υποσημείωση 16

⁸³ Tak P., Jendly M., Prison Policy and Prisoners's Rights, International penal and Penitentiary Foundation, 2008, σ.

17 Οκτωβρίου του ίδιου έτους περνά σε νόμο η *Military Commissions Act*.

Το Ανώτατο Δικαστήριο στις 12 Ιουνίου 2008 στην εκδίκαση της υπόθεσης *Boumediene* εναντίον *Bush* αποφασίζει πως παρά τον Νόμο περί Στρατιωτικών Επιτροπών έχουν το δικαίωμα σε *habeas corpus*. Εκ μέρους του *Boumediene* είχαν σταλεί *Amicus briefs* από την *American Bar association*, καθηγητές και φοιτητές νομικής και νομικούς ιστορικούς, απόστρατους αξιωματικούς και δικαστές, έναν ρεπουμπλικάνο γερουσιαστή, πρώην διπλωμάτες, την επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, αμερικανικές και διεθνείς ΜΚΟ, εκπροσώπους Ευρωπαϊκών Κοινοβουλίων και του Καναδικού, από την *Commonwealth Lawyers Association*.

Στις 22 Ιανουαρίου του 2009 ο πρόεδρος Ομπάμα δίνει εντολές για προοδευτικό κλείσιμο των φυλακών του Γκουαντάναμο μέσα σε ένα χρόνο και διατάζει τη CIA να κλείσει τους χώρους κράτησης της. Επίσης η MCA αναστέλλεται. Στις 9 Απριλίου του 2009 ο Διευθυντής της CIA δηλώνει πως η υπηρεσία δεν χρησιμοποιεί πια «ενισχυμένες τεχνικές ανάκρισης και δεν λειτουργούν πλέον τα λεγόμενα 'black sites' κράτησης, ωστόσο έχει την αρμοδιότητα να κρατά για άτομα για ένα μικρό διάστημα μετάβασης. Στις 29 Οκτωβρίου του 2009 υπογράφει σε νόμο την MCA 2009, με προβλέψεις για αναθεωρημένες επιτροπές.

Στις 5/05/2012 είχε οριστεί νέα δικάσιμος στο Γκουαντάναμο από στρατιωτική πάντα επιτροπή για 5 κρατουμένους(*Walid bin Attash & Ramzi bin al-Shibh* από Υεμένη, *Mustafa Ahmed al Hawsawi* από Σαουδική Αραβία, και οι Πακιστανοί *Khalid Sheikh Mohamed* και *Ammar al Baluchi*) που βρίσκονται σχεδόν μια δεκαετία υπό κράτηση χωρίς δίκη⁸⁴. Στις 5 Ιουνίου του 2008 τους είχαν απαγγελθεί κατηγορίες, οι κατηγορίες αποσύρθηκαν και είχε παρθεί η απόφαση να μεταφερθούν στην ενδοχώρα των ΗΠΑ και να δικαστούν σε πολιτικό δικαστήριο. Αυτή όμως ήταν μια απόφαση που ανεστάλη. Αυτοί οι 5 σύμφωνα με την MCA (*military commissions act of 2009*) κατηγορούνται για τρομοκρατία, αεροπειρατεία, συνωμοσία, δολοφονίες που παραβιάζουν το νόμο του πολέμου. Ύψιστη ποινή θάνατος. Η προσαγωγή αυτών των 5 κρατουμένων θα πραγματοποιηθεί 1 μήνα πριν από την 20η επέτειο της επικύρωσης από τις ΗΠΑ της Διεθνούς Σύμβασης για τα Ατομικά και Πολιτικά δικαιώματα (ICCPR), την οποία είχαν υπογράψει στις 5 Οκτωβρίου του 1977 και είχαν επικυρώσει στις 8 Ιουνίου 1992.

Ο *Khalid Sheikh Mohammed* συνελήφθη την 1 Μαρτίου 2003. Τέθηκε υπό τη CIA αντί να παρουσιαστεί σε κανονικό δικαστήριο, υπεβλήθη σε αναγκαστική εξαφάνιση για τα υπόλοιπα 3μισή χρόνια. Μεταφέρθηκε στο Γκουαντάναμο στις 4 Σεπτεμβρίου 2006 με 13 άλλους, μέσα σε αυτούς και οι 4 συγκατηγορούμενοι του. Μέσα από την υπόθεση του φαίνεται καθαρά πως οι κρατούμενοι αντιμετωπίστηκαν πρώτα και κύρια ως πιθανές πηγές πληροφοριών χωρίς δικαιώματα, παρά ως ανθρώπινα όντα που κατηγορούνται για εγκληματική συμπεριφορά και βρίσκονται υπό την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων⁸⁵. Η σύλληψη του *Khalid Sheikh Mohammed*

⁸⁴ Amnesty International, USA: Wrong court, wrong place, wrong punishment, Amnesty International publications, May 2012, σ. 1

⁸⁵ Amnesty International, USA: Wrong court, wrong place, wrong punishment, Amnesty International publications,

θεωρήθηκε εξαιρετική ευκαιρία για λήψη πληροφοριών. Υπεβλήθη τον πρώτο μήνα κράτησης του 183 φορές στη τεχνική βασανιστηρίων του εικονικού πνιγμού (water-boarding). Ο πρώην αντιπρόεδρος παραδέχθηκε πως σκοπός ήταν η απόσπαση πληροφοριών-σε ομιλία του 21 Μαΐου 2009- και επίσης ο πρόεδρος Bush παραδέχθηκε τη χρήση ενισχυμένων τεχνικών ανάκρισης στο συγκεκριμένο κρατούμενο.

Το Διεθνές Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι «η προστασία που προσφέρεται από συμβάσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν παύει σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης, εκτός αν υπάρξει προσβολή των διατάξεων παρέκκλισης». Οι ΗΠΑ δεν έχουν κάνει καμία τέτοια προσβολή.

Ο Μπαράκ Ομπάμα έχει εξαγγείλει το κλείσιμο του Γκουαντάναμο γιατί σύμφωνα με δηλώσεις του, έχει οδηγήσει την κυβέρνηση να υπερασπίζεται θέσεις που υπονομεύουν το νόμο και γιατί έγινε σύμβολο που βοήθησε την Al-Qaeda να στρατολογήσει νέους τρομοκράτες στον στόχο της.

Ο πρόεδρος Μπους τόνισε ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες αντέδρασαν όπως έπρεπε σε μια κατάσταση και χρονική περίοδο εξαίρεσης, μια «κατάσταση έκτακτης ανάγκης» σύμφωνα με τον όρο που οι ίδιοι χρησιμοποιούν. Από τη μια πλευρά δεν μπορούμε να αρνηθούμε ότι υφίσταται μια τρομοκρατική απειλή και να πούμε ότι δεν είναι ούτε σοβαρή ούτε επικείμενη. Το διεθνές δίκαιο γνωρίζει μια σειρά από εξαιρετικές περιστάσεις, συμπεριλαμβανομένων της νόμιμης άμυνας και της κατάστασης ανάγκης, επιτρέποντας στα κράτη να ενεργούν σε αντιδιαστολή με τις διεθνείς υποχρεώσεις, χωρίς να υπάρχει αμφισβήτηση από πλευράς των άλλων κρατών. Ωστόσο το διεθνές δίκαιο δεν γνωρίζει μια νομιμότητα της εξαίρεσης, δηλαδή ένα νομικό καθεστώς που επιτρέπει να δημιουργηθεί ένα χάσμα με τους διεθνείς κανόνες σε ορισμένες περιπτώσεις εξαίρεσης. Αυτό ακριβώς έκαναν οι Ηνωμένες Πολιτείες, μέσα στο πλαίσιο του πολέμου κατά της τρομοκρατίας.

Οι ΜΚΟ αναλαμβάνουν να καταγγείλουν παραβιάσεις του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, όπως αυτές υπογραμμίζονται από το διεθνές δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου και να προειδοποιήσουν τις αρμόδιες διεθνείς οργανώσεις, όχι χωρίς κάποια επιτυχία, γιατί κάποιοι φορείς έχουν ήδη λάβει θέση και επισημαίνουν στις Ηνωμένες Πολιτείες να συμμορφωθούν με τους κανόνες αυτούς. Τα κράτη, που βιώνουν μια αργή αναταραχή, αρχίζουν να αντιδρούν με τον τρόπο τους.

Η επιτροπή ενάντια στα βασανιστήρια των Ηνωμένων Εθνών έχει ζητήσει το κλείσιμο της βάσης του Γκουαντάναμο, συμπεραίνοντας πως η αόριστη κράτηση χωρίς να έχουν δικαστεί και αποδοθεί κατηγορίες αποτελεί παραβίαση της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων. Η Διεθνής Αμνηστία επίσης απαιτεί το κλείσιμο και την άμεση απαγγελία κατηγοριών και την εκδίκαση των υποθέσεων υπό διεθνή δικαστήρια υπό τις αρχές της δίκαιης δίκης, ειδάλλως να τους απελευθερώσουν. Όσοι κρατούνται οφείλουν να αντιμετωπίζονται όσο το δυνατόν λιγότερο αυστηρά και με τις πιο ανθρώπινες συνθήκες.

10. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η πρόφαση ότι δεν υπάρχει καμία δικαιολογία για τα όσα εκτυλίχθηκαν την 11^η Σεπτεμβρίου αποτέλεσε έναυσμα για την κατάπνιξη κάθε σοβαρής δημόσιας συζήτησης αναφορικά με τη συμβολή της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ στη διαμόρφωση ενός κόσμου στον οποίο τρομοκρατικές επιθέσεις αυτού του είδους καθίστανται δυνατές (Butler 2002). Αυτό γίνεται εμφανές καθώς η διεθνής σύγκρουση δεν καλύπτεται ισόρροπα, δεν δημοσιεύονται σημαντικές κριτικές των αμερικανικών επιχειρήσεων, αναστέλλονται οι πολιτικές ελευθερίες για λαθρομετανάστες και άτομα που θεωρούνται ύποπτοι για τρομοκρατική δράση, δεν υφίσταται η αλληλεγγύη με τα θύματα του τρομοκρατικού χτυπήματος, η οποία συσχετίζεται επιμελώς με τη συστράτευση στον διεξαγόμενο πόλεμο.

Καθאותή η χρήση του όρου τρομοκρατία εισάγει μια αμφισημία, την οποία εκμεταλλεύονται εξουσίες που βρίσκονται σε εμπόλεμη κατάσταση με διάφορα κινήματα ανεξαρτησίας διαφόρων ειδών. Οι πράξεις βίας των Δυτικών δικαιολογούνται στο όνομα της αυτοάμυνας από έναν ευγενή στόχο, αυτόν που αφορά στο ξερίζωμα της τρομοκρατίας. Δεν προσανατολίζονται προς τη συμμετοχή σε ένα διεθνή συνασπισμό που θα απαιτούσε να κινηθούν σε θεσμικά καθιερωμένους διαύλους μιας συναινετικής πολιτικής. Οι ΗΠΑ διεκδικούν τον ηγετικό ρόλο, υποβιβάζοντας τον ΟΗΕ σε διαβουλευτικό σώμα δευτέρας τάξεως, και θεωρούν πως όσοι διαφωνούν είναι εναντίον τους.

Με άλλα λόγια, με στόχο τη νίκη εναντίον της τρομοκρατίας, θα υπάρχει χάσμα μεταξύ των πράξεων και των βασικών αξιών στις οποίες βασίζεται η διεθνής κοινότητα, οι οποίες ωστόσο έχουν εγκαθιδρυθεί με πολύ κόπο και μεγάλο κόστος. Αυτό είναι το πραγματικό δίλημμα Γκουαντάναμο. Ο πραγματικός κίνδυνος είναι η εκκόλαψη μικρών Γκουαντάναμο (βλέπε Abu Graib).

Οι συνθήκες κράτησης στο Γκουαντάναμο και στο Abu Ghraib, είναι απάνθρωπες και η διαβίωση των κρατούμενων χαρακτηρίζεται από πολλές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και από εμπειρίες βασανιστηρίων. Επίσης παρατηρούνται και δευτερεύουσες επιπτώσεις, που αφορούν στα σωματικά και ψυχολογικά προβλήματα που τους δημιουργούνται. Με στόχο την ασφάλεια και την πρόληψη βιώνουν μια κατάσταση μόνιμης περιόδου προδικασίας και ανακρίσεων, στερήσεων σε όλα τα επίπεδα. Είναι σημαντικό να επιτραπούν επισκέψεις σε

ανεξάρτητους ιατρούς για να τους εξετάσουν ιδιωτικά, σε ανεξάρτητες ομάδες ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και στα ηνωμένα έθνη.

Είναι επιτακτική ανάγκη να κλείσει η βάση του Γκουαντάναμο, να αποδοθούν κατηγορίες που μπορούν να στοιχειοθετηθούν στους κρατούμενους, ειδικά να απελευθερωθούν και να διασφαλιστεί ότι δεν θα υποστούν περαιτέρω κακομεταχείριση. Μέχρις ότου συμβεί αυτό οι κρατούμενοι είναι απαραίτητο να αντιμετωπίζονται σύμφωνα το διεθνή νόμο και τα διεθνή πρότυπα, εκ των οποίων η Διεθνής Σύμβαση για τα Ατομικά και Πολιτικά δικαιώματα, Η Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής ταπεινωτικής και απάνθρωπης μεταχείρισης και τιμωρίας των Ηνωμένων Εθνών, και άλλα διεθνή όργανα που αφορούν στη μεταχείριση ανθρώπων που έχουν στερηθεί την ελευθερία τους.

Οι ΗΠΑ οφείλουν να σέβονται τα δικαιώματα των κρατούμενων, να τους αφήνουν να εκτελούν θρησκευτικά καθήκοντα, να τους επιτρέπουν να ασκούνται. Να μην γίνονται αντικείμενα βασανιστηρίων και απάνθρωπων και ταπεινωτικών συμπεριφορών. Να τους φέρονται με αξιοπρέπεια και σεβασμό στην ιδιωτικότητα, να απαγορεύεται η παρεμβατική συμπεριφορά και ο πολιτισμικός και σεξουαλικός εξευτελισμός. Να περιοριστεί η απομόνωση και ο εγκλεισμός να μην αποκλείει την παροχή ερεθισμάτων, να έχουν επαφές με άλλους συγκρατούμενους, να ψυχαγωγούνται, να έχουν τη δυνατότητα να διαβάζουν βιβλία από μια ενημερωμένη βιβλιοθήκη, να έχουν πρόσβαση σε εκπαιδευτικά προγράμματα, τηλεόραση, να έχουν ανεξάρτητη ιατρική φροντίδα, να έχουν επαφή με αλληλογραφία και τηλεφωνική επικοινωνία με την οικογένεια και τους δικηγόρους τους, να επιτρέπονται επισκέψεις από ανεξάρτητες διεθνείς οργανώσεις σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα Ηνωμένα έθνη και η πρόσβαση σε όλους τους χώρους των στρατοπέδων.

Περαιτέρω οφείλουν να καταργηθούν τα Black sites, που αντιβαίνουν τις διεθνείς συμβάσεις και να μην υπάρχει μεταφορά σε άλλες νέες δομές εξίσου παραβιαστικές. Το πρόγραμμα μυστικής κράτησης πρέπει να λήξει. Οι υπεύθυνοι των αμερικανικών υπηρεσιών πρέπει να απέχουν από την περαιτέρω υπονόμευση του τεκμηρίου της αθωότητας αναφορικά με τους κρατούμενους στο Γκουαντάναμο.

Τα συνεχιζόμενα δημόσια σχόλια σχετικά με την υποτιθέμενη ενοχή των κρατούμενων τους θέτουν σε κίνδυνο με τουλάχιστον δύο τρόπους: είναι επικίνδυνο για την προοπτική για μια δίκαιη δίκη και επικίνδυνη για την ασφάλεια του κάθε κρατούμενου που απελευθερώνεται. (βλέπε περίπτωση Saber Lahmer που όπως ο ίδιος λέει η Γαλλία δεν του δίνει άδεια να φύγει μετά την απελευθέρωση του γιατί στην πραγματικότητα τον θεωρεί επικίνδυνο. Ο ίδιος έχει επιλέξει να ζει αποκομμένος από τον κόσμο «η δύναμη της συνήθειας, ένα μεγαλύτερο προσωπικό Γκουαντάναμο» όπως αναφέρει ο ίδιος, καθώς δεν μπόρεσε να ξεχάσει τα βασανιστήρια που υπέστη κατά τη διάρκεια της παράνομης κράτησης του.

Όλοι οι κρατούμενοι οφείλουν να έχουν τη δυνατότητα να αμφισβητούν τη νομιμότητα της

κράτησης τους και να εκδικάζεται η υπόθεση τους σε ένα ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, ώστε όπου η κράτηση θεωρηθεί μη νόμιμη ο κρατούμενος αυτός να απελευθερώνεται. Η Military Commissions Act πρέπει να καταργηθεί ή να τροποποιηθεί ουσιαστικά ώστε να συνταυτίζεται με το διεθνή νόμο και να διαβεβαιώνει το δικαίωμα στο Habeas Corpus. Επίσης και το στρατιωτικό διάταγμα της 13 Νοεμβρίου 2001 που επιτρέπει κράτηση χωρίς δίκη ή έστω απαγγελία κατηγοριών πρέπει επίσης να ανασταλεί. Ακόμα δεν είναι αποδεκτό να στέλνονται αναγκαστικά οι κρατούμενοι στη χώρα καταγωγής τους αν εκεί πρόκειται να υποστούν παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ή τέλος πάντων σε οποιαδήποτε ξένη χώρα διατρέχουν τέτοιο κίνδυνο.

Επίσης είναι επιτακτική ανάγκη να μην υπάρχει δυνατότητα προσφυγής στη θανατική ποινή. Όποια πληροφορία έχει αποκτηθεί μέσω βασανιστηρίων ή οποιασδήποτε μορφής απάνθρωπης συμπεριφοράς να μην είναι αποδεκτή από το δικαστήριο. Η απόδοση ποινής οφείλει να λαμβάνει υπόψη τα διεθνή πρότυπα καθώς και τις συνθήκες κράτησης και τη σωματική και ψυχική κακοποίηση που υπέστησαν οι κρατούμενοι πριν και μετά τη μεταφορά τους στο Γκουαντάναμο.

Πρέπει να υπάρχει δίκαιη και ασφαλής διαδικασία αξιολόγησης της κατάστασης κάθε κρατουμένου υπό απελευθέρωση, ώστε να διαπιστωθεί αν μπορούν να επιστρέψουν με ασφάλεια στη χώρα τους ή αν πρέπει να βρεθεί άλλη λύση. Να αξιολογηθούν ατομικά, να αντιπροσωπευθούν όπως πρέπει από τους συνηγόρους, να τους παρέχεται διερμηνέας αν χρειάζεται, να τους δοθεί ευκαιρία να παρουσιάσουν την άποψη τους, να τους δίνεται δικαίωμα έφεσης. Οργανώσεις όπως Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) μπορούν να κληθούν να βοηθήσουν. Η κυβέρνηση των ΗΠΑ οφείλει πέρα από τα προαναφερθέντα να διασφαλίσει την επιστροφή και απελευθέρωση ατόμων που σύμφωνα με τους διεθνείς νόμους έπρεπε να είχαν αναγνωριστεί ως αιχμάλωτοι πολέμου και μετά το πέρας του πολέμου να έχουν αφεθεί ελεύθεροι ή να δικαστούν για εγκλήματα πολέμου και παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Διπλωματικές διαβεβαιώσεις για όλους, μεταφορά σε τρίτες χώρες αν είναι επικίνδυνο να επιστραφούν στις χώρες καταγωγής, και οι απαραίτητες διασφαλίσεις τήρησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους. Επίσης να αποδοθούν αποκατάσταση, αποζημίωση, ικανοποίηση και εγγυήσεις μη επανάληψης για όσα βίωσαν κατά την παράνομη κράτηση. Το δικαίωμα αυτό των θυμάτων δεν πρέπει να περιοριστεί.

Οι ΗΠΑ επιβάλλεται να βγουν από την αφηγηματική προοπτική της μονομέρειας (unilateralism) και τις 'αμυντικές' τώρα δομές της, και να αναλογιστούν, όπως και όλοι στον κόσμο, τους τρόπους με τους οποίους οι ζωές μας εμπλέκονται βαθύτατα με τις ζωές των άλλων. Ο φόβος που αφορά στην κατανόηση της άλλης άποψης υποκρύπτει το φόβο να καταληφθούμε από την άποψη αυτή, θα μολυνθούμε με τρόπο ολέθριο από την άποψη του εχθρού. Εγείρεται το ερώτημα αν και πως βοηθά η χρήση βίας να σταματήσει η βία (σχήμα οξύμωρο). Από τη σκοπιά της ηθικής οφείλουμε να αμβλύνουμε τη βία, να σταματήσουμε την περαιτέρω εξάπλωσή της, να ενθαρρύνουμε και να καλλιεργήσουμε τη διαφορετική αντίληψη μιας πολιτισμικά και

θρησκευτικά ποικιλόμορφης πλανητικής κουλτούρας.

Η πρόεδρος Αρτογο των Φιλιππινών (Butler, 2002) δήλωνε το 2001 πως το γονιμότερο μέρος για την ανάπτυξη της τρομοκρατίας αποτελεί η φτώχεια. Επίσης η Arundhati Roy λέει πως ο Bin Laden πλάστηκε από το πλευρό ενός κόσμου που ερημώθηκε (laid waste) από την εξωτερική πολιτική της Αμερικής. Οι επιθέσεις στο παγκόσμιο κέντρο εμπορίου και το Πεντάγωνο, κατευθύνθηκαν σε συμβολικά κέντρα του παγκόσμιου ηγεμονικού συστήματος και σχεδιάστηκαν ειδικά για την μαζική επικοινωνιακή επίδραση τους⁸⁶.

Η Διεθνής Αμνηστία συνεχίζει να απαιτεί από όλες τις ένοπλες ομάδες και άτομα να σταματήσουν να χρησιμοποιούν βία κατά των αμάχων και καλεί τους ηγέτες τους να καταγγέλλουν τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των βασανιστηρίων και άλλων μορφών κακομεταχείρισης, της σύλληψης ομήρων, των αδιάκριτων επιθέσεων, ή άμεσων επιθέσεων σε άμαχο πληθυσμό. Έχει καταδικάσει κατ' επανάληψη τέτοιου είδους επιθέσεις. Ένοπλες ομάδες έχουν συγκεκριμένες υποχρεώσεις που απορρέουν από το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις είναι δυνατόν σε ορισμένες περιορισμένες περιπτώσεις, να συνιστούν εγκλήματα βάσει του διεθνούς δικαίου, όπως εγκλήματα πολέμου ή εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Οι δράστες τους μπορεί να υπόκειται σε ποινική δίωξη σε εθνικό επίπεδο υπό οικουμενική δικαιοδοσία ή διεθνώς ενώπιον του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.

Το τραύμα του αμερικανικού λαού μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001, έχει χρησιμοποιηθεί από μια εξουσία ακροδεξιά, νεο-συντηρητική, φονταμενταλιστική, υπερ-εθνικιστική και κυριαρχική ώστε να επιβάλει στον κόσμο με τη βία, υπερ-φιλελεύθερες οικονομικές ιδέες της, το όραμα της δημοκρατίας με βάση το δίκαιο του ισχυρότερου και την εξαπλώση του θρησκευτικού προσηλυτισμού⁸⁷. Αυτός ο κύκλος των πολέμων, είναι δυνατόν όχι μόνο εξαπλώνει το σκοταδισμό και τη βαρβαρότητα, αλλά μπορεί να συνεχίσει να αρνείται τα δικαιώματα των λαών, όπως συμβαίνει με τις περιπτώσεις Παλαιστινιακού λαού, της Τσετσενίας στη Ρωσία κ.ο.κ., προωθώντας από τα Βαλκάνια μέχρι το Αφγανιστάν, τη δημιουργία ζωνών ανομίας, με συνεπαγόμενη ατιμωρησία για τα όποια εγκλήματα συντελούνται και είναι δυνατόν να συντελεστούν, καθώς και δημιουργία συνασπισμών τύπου μαφίας.

Όλα αυτά τα άτομα που βρέθηκαν στο Γκουαντάναμο, στο Άμπου Γκράμπ, και στα Black sites της CIA, υποτίθεται ότι είναι τρομοκράτες, ή τρομοκρατικοί σύνδεσμοι, και τους συνέλαβαν εν καιρώ πολέμου στο Αφγανιστάν ή στο Ιράκ, αλλά και οπουδήποτε στον κόσμο. Επομένως όταν μιλούν για παγκόσμιο πόλεμο κατά της τρομοκρατίας είναι λίγο σχήμα οξύμωρο να μην τους αναγνωρίζουν ως αιχμαλώτους πολέμου, και να τους υποβάλλουν σε διαβίωση μέσα στις στερήσεις και τα βασανιστήρια-τα οποία ο D. Rumsfeld χαρακτήρισε ως «παραστρατήματα μερικών στρατιωτικών-σαν εκδίκηση για το χτύπημα του 2001.

⁸⁶ Graham P., Keenan T., Dowd A.M., A Call to Arms at the End of History: a Discourse-Historical Analysis of George W. Bush's Declaration of War on Terror, Discourse and Society, 2004, σ. 217

⁸⁷ <http://cicg.free.fr/>

Κανείς δεν είναι απόλυτα αθώος. Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι θα καταργήσουμε το παγκοσμίως θεσμοθετημένο τεκμήριο της αθωότητας και θα θεωρούνται όλοι «ένοχοι μέχρι αποδείξεως του εναντίου». Κατόπιν αποδείξεων και δίκαιης δίκης οι αθώοι οφείλουν να απελευθερωθούν και οι ένοχοι να τιμωρηθούν.

Αυτός είναι ο τρόπος των αμερικανών να εξαρθρώσουν την τρομοκρατία; Εξευτελίζοντας ανθρώπους, διαλύοντας ψυχές και πληγώνοντας σώματα; Η επίτευξη του τελικού στόχου προβάλλει πιο πάνω και από την ίδια την ανθρώπινη ζωή. Στην τελική εξισορροπούνται οι άμεσες μαζικές δολοφονίες με την εν ψυχρώ διεξαγωγή ατομικών και ομαδικών βασανιστηρίων; Στο Μεσαίωνα αποφάσιζαν την τιμωρία του θανάτου, συχνά χωρίς δίκη, και μετά θεσπίστηκαν τα ανθρώπινα δικαιώματα, και ο θεσμός της φυλάκισης ως σωφρονισμού, κατόπιν δίκαιης δίκης. Τώρα γυρίζουμε στην αρχή; Κατά τον Φουκώ: «Ο ψυχιατρικός εγκλεισμός, η διανοητική φυσιολογικοποίηση των ατόμων και οι ποινικοί θεσμοί ... είναι αναμφίβολα ουσιαστικοί για την γενική λειτουργία των τροχών της εξουσίας»⁸⁸. Από τον 17ο και 18ο αι και μετά υφίσταται μια αληθινή τεχνολογική απογείωση στην παραγωγικότητα της εξουσίας, καθώς πέρα από τους μεγάλους κρατικούς μηχανισμούς (στρατό, αστυνομία, οικονομική διοίκηση) που δημιουργήθηκαν από τις μοναρχίες της εποχής, δημιουργήθηκε και μια νέα «οικονομία» της εξουσίας, τρόποι ενέργειας που επέτρεπαν τα αποτελέσματα της εξουσίας να κυκλοφορούν κατά μήκος όλου του κοινωνικού σώματος με τρόπο ταυτόχρονα συνεχή, αδιάλειπτο, προσαρμοσμένο και 'εξατομικευμένο'. Αυτές οι νέες τεχνικές είναι περισσότερο αποτελεσματικές και πολύ λιγότερο πολυέξοδες σε οικονομικό επίπεδο και επίπεδο αποτελέσματος συγκριτικά με τις παλιές τεχνικές, στις οποίες ανήκει και η βιαιότερη μορφή της 'παραδειγματική' εξαίρεσης-τιμωρίας.

Το Γκουαντάναμο είναι μια πραγματικότητα. Μέσα στα 10 χρόνια λειτουργίας του έχουν υπάρξει αλλαγές και βελτιώσεις. Σε έναν κόσμο όμως που το περιεχόμενο της αλήθειας και της ελευθερίας ταλαντεύονται ανάλογα με τις απαιτήσεις των εποχών και τα διάφορα συμφέροντα, πρέπει όχι μόνο οι ΗΠΑ αλλά όλα τα έθνη, λιγότερο ή περισσότερο ισχυρά να ασχοληθούν με διπλωματία, να προστατεύσουν και να παράσχουν άσυλο στους απελευθερωμένους πρώην κρατουμένους που το επιθυμούν και να διασφαλίσουν το κλείσιμο αυτής τη φυλακής.

⁸⁸ Φουκώ Μ., Εξουσία, Γνώση, Ηθική, μτφ Ζ. Σαρίκας, Αθήνα, Ύψιλον, 1987, σ. 18

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ:

Aas K.F., Global Criminology, The SAGE Handbook of Criminological Theory, McLaughlin E., Newburn T., Sage, 2010,

Amnesty International, Guantanamo Symbol of Wider Injustice, Amnesty International publications, January 2008

Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007

Amnesty International, Security and Human Rights: counter-terrorism and the United Nations, Amnesty International publications, September 2008

Amnesty International, USA: Wrong court, wrong place, wrong punishment, Amnesty International publications, May 2012

Artieres Ph., P. Lascoumes P.,(Dir.), *Gouverner, enfermer. La prison, modele indepassable?*, Presses de Sciences Po, Paris, 2004, pp.201-224.

Bigo D., *Terror, Insecurity and Liberty Illiberal Practices of liberal regimes after 9/11*, Routledge, London and New York, 2008

(βλ. http://muse.jhu.edu/journals/theory_and_event/toc/index.html)

Council of Europe, *Guantanamo: Violations of Human Rights and International law?*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, September 2007

Delmas-Marty M., Global Crime Calls for Global Justice, p 293, European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, Vol. 10/4, Netherlands, 2002

Graham P., Keenan T., Dowd A.M., A Call to Arms at the End of History: a Discourse-Historical Analysis of George W. Bush's Declaration of War on Terror, *Discourse and Society*, 2004,

Nelken D., The Globalization of Crime and Criminal Justice, Current Legal Problems, 1997, Vol. 50

Tak P., Jendly M., *Prison Policy and Prisoners's Rights*, International penal and Penitentiary Foundation, 2008

Weinberg L., Pedahzur Ami, Religious fundamentalism and political extremism, London: Frank Cass, 2004

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ:

Aas K.F., Global Criminology, The SAGE Handbook of Criminological Theory, McLaughlin E., Newburn T., Sage, 2010,

Amnesty International, Guantanamo Symbol of Wider Injustice, Amnesty International publications, January 2008

Amnesty International, USA: Cruel and Inhuman-conditions of isolation for detainees in Guantanamo Bay, Amnesty International publications, April 2007

Amnesty International, Security and Human Rights: counter-terrorism and the United Nations, Amnesty International publications, September 2008

Amnesty International, USA: Wrong court, wrong place, wrong punishment, Amnesty International publications, May 2012

Artieres Ph., P. Lascoumes P.,(Dir.), *Gouverner, enfermer. La prison, modele indepassable?*, Presses de Sciences Po, Paris, 2004, pp.201-224.

Bigo D., *Terror, Insecurity and Liberty Illiberal Practices of liberal regimes after 9/11*, Routledge, London and New York, 2008

(βλ. http://muse.jhu.edu/journals/theory_and_event/toc/index.html)

Council of Europe, *Guantanamo: Violations of Human Rights and International law?*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, September 2007

Delmas-Marty M., Global Crime Calls for Global Justice, p 293, European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, Vol. 10/4, Netherlands, 2002

Graham P., Keenan T., Dowd A.M., A Call to Arms at the End of History: a Discourse-Historical Analysis of George W. Bush's Declaration of War on Terror, *Discourse and Society*, 2004,

Nelken D., The Globalization of Crime and Criminal Justice, Current Legal Problems, 1997, Vol. 50

Tak P., Jendly M., *Prison Policy and Prisoners's Rights*, International penal and Penitentiary Foundation, 2008

Weinberg L., Pedahzur Ami, Religious fundamentalism and political extremism, London: Frank Cass, 2004

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ:

Αλεξιάδης Σ., Δικαιώματα του ανθρώπου και Αντεγκληματική Πολιτική, *Ελληνική*

επιθεώρηση Ευρωπαϊκού δικαίου, τεύχος 21(ειδικό τεύχος), 2001, σ. 31-42

Agamben G., *Κατάσταση Εξαίρεσης*, μτφ. Οικονομίδου Μ., Αθήνα, Πατάκης, 2007

Butler J., “Εξήγηση και ενοχοποίηση ή τι μπορούμε να ακούσουμε”, *Σύγχρονα Θέματα*, The Johns Hopkins University Press., 2002,

Δασκαλάκης, Η., *Μεταχείριση του εγκληματία*, Σάκκουλας, Αθήνα- Κομοτηνή, 1985

Giddens A., *Οι συνέπειες της νεωτερικότητας*, μτφ. Μερτίκας Γ., Αθήνα, εκδόσεις Κριτική, 2001

Gunther K., *Διεθνής αντεγκληματική πολιτική: Η πορεία προς ένα παγκόσμιο δίκτυο ασφάλειας*, Διεθνοποίηση του ποινικού Δικαίου, Ελληνογερμανικό Συνέδριο, επιμ. Μανωλεδάκης Ι., Prittwitz C., Αθήνα, εκδόσεις Σάκκουλα

Μπόση Μ., *Περί του ορισμού της Τρομοκρατίας*, Αθήνα, Π. Τραυλός, 2000,

Delmas-Marty M., *Πρότυπα και Τάσεις Αντεγκληματικής Πολιτικής*, μτφ. Ζαραφονίτου Χ., Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη

Κουράκης, Ν., *Αντεγκληματική πολιτική*, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1994

Νικολόπουλος Γ., *Πέρα από το κράτος: Όψεις και αντινομίες του ευρωπαϊκού κοινωνικού ελέγχου*, Τιμητικός τόμος για τον Ι. Μανωλεδάκη, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Σάκκουλας, 2007

Νικολόπουλος Γ., *Πανεπιστημιακές σημειώσεις για το μάθημα «Στοιχεία για τη μελέτη της Αντεγκληματικής πολιτικής ιδιαίτερα στον ευρωπαϊκό χώρο και δικαιώματα του ανθρώπου»*, Ενότητες 1-4, Πανεπιστημιακές σημειώσεις, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Αθήνα, 2011

Said Ed., Sassen S., Chomsky N., Bishara A., Sennet R., *Η Τρομοκρατία και η Κοινωνία των πολιτών*, Αθήνα, Μεταίχμιο, 2002

Φουκώ Μ., *Εξουσία, Γνώση, Ηθική*, μτφ Ζ. Σαρίκας, Αθήνα, Ύψιλον, 1987

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΣΥΝΔΕΣΜΟΙ:

<http://www.amnesty.org/>

<http://www.icrc.org/>

<http://cicg.free.fr/>

<http://www2.ohchr.org/english/law/cat.htm>

<http://www.youtube.com/watch?feature=endscreen&v=SXCth19kwRw&NR=1>

http://www.lemonde.fr/ameriques/article/2012/01/10/je-vis-en-france-comme-dans-un-grand-guantanamo_1627795_3222.html

και το DVD της εκπομπής Ρεπορτάζ χωρίς σύνορα: «Από το Γκουαντάναμο στην κόλαση του Αμπού Γκράμπ» [μαγνητοσκόπηση] /σενάριο Στ. Κούλογλου, σκηνοθεσία Ανδρ. Αποστολίδη